

UMAROVA ZUXRA SAGDULLAYEVNA

BOSH KIYIM VA AKSESSUARLARNI LOYIHALASH

TOSHKENT – 2025

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYA VAZIRLIGI

O'ZBEKISTON BADIY AKADEMIYASI

KAMOLIDDIN BEHZOD NOMIDAGI
MILLIY RASSOMLIK VA DIZAYN INSTITUTI

Z.S.UMAROVA

BOSH KIYIM VA **AKSESSUARLARNI** **LOYIHALASH**

O'QUV QO'LLANMA

Toshkent

"Ma'rifat"

2025

UO‘K: 687.4.016(075.8)

KBK: 37.24 ya73

U 47

Umarova Z.S. Bosh kiyim va aksessuarlarni loyihalash. O‘quv qo‘llanma. –T.: “Ma’rifat”, 2025. 232 bet.

O‘quv qo‘llanma “Bosh kiyim va aksessuarlarni loyihalash” fanining o‘quv dasturi asosida tayyorlandi. Qo‘llanmada libosda bosh kiyim va aksessuarlarning o‘rni, XX-XXI asrlarda bosh kiyim va aksessuarlar assortimentining rivojlanishi, bosh kiyimlarning turi, funksiyasi, ularga qo‘yiladigan talablar, bosh kiyim o‘lchamlarining tasnifi, ayollar uchun mo‘ljallangan bosh kiyimlarni turli ashyolarda loyihalash kabi mavzular keltirilgan. Shuningdek o‘quv qo‘llanmaning aksessuarlarga bag‘ishlangan ikkinchi qismida aksessuarlarning turi, funksiyasi, ularga qo‘yiladigan talablar, zamonaviy moda tendensiyalari, aksessuarlar bo‘yicha dunyoga mashhur brendlar tarixi, aksessuarlar dizaynini turli ashyolarda loyihalash va ularni yaratishda zamonaviy ashyo, konstruksiya va texnologiyalarni qo‘llash, innovatsion aksessuar namunalarini o‘rganish kabi mavzular atroflicha bayon etilgan. Ushbu mavzularni yoritishda xorijiy adabiyotlariga murojaat qilingan. Shuningdek o‘quv qo‘llanmada K.Behzod nomidagi Milliy rassomlik va dizayn instituti “Libos dizayni” kafedrasi talabalari tomonidan ishlab chiqilgan loyiha ishlari hamda eskizlardan foydalanilgan. Keltirilgan mavzularni keng va qiziqarli qilib yoritishda internet tarmog‘idan olingan illyustratsiyalardan ham foydalanilgan, har bir illyustrativ manbaga izoh berilgan.

UO‘K: 687.4.016(075.8)

KBK: 37.24 ya73

U 47

Taqrizchilar:

Ergasheva N.Dj. – Toshkent to‘qimachilik va yengil sanoat instituti,

“Tikuv buyumlari texnologiyasi va raqamli injiniring” kafedrasi
dotsenti, texnika fanlari falsafa doktori (PhD)

Ismailova R.M. – K.Behzod nomidagi Milliy rassomlik va dizayn instituti
“Libos dizayni” kafedrasi dotsenti, texnika fanlari nomzodi (PhD)

ISBN: 978-9910-590-00-9

© “Ma’rifat” nashriyoti, Toshkent, 2025 y.

MUNDARIJA

	Kirish	5
1	Libosda bosh kiyim va aksessuarlarning o'rni; XX-XXI asrlarda bosh kiyim assortimentining rivojlanishi.	8
2	Bosh kiyimlarning turi, funksiyasi, ularga qo'yiladigan talablar. Bosh kiyim o'lchamlarining tasnifi.	24
3	Bosh kiyim va aksessuarlar yaratishda dunyoga mashhur dizaynerlar ijodiga nazar.	32
4	Bosh kiyimlarni yaratishda zamonaviy moda tendensiyalari.	62
5	Bosh kiyim va aksessuarlar eskizlari ustida ishlash.	69
6	Ayollar uchun mo'ljallangan bosh kiyimlarni badiiy loyihalash.	80
7	Ayollar uchun bosh kiyim namunalarini yaratish.	98
8	Aksessuarlarning turi, funksiyasi, ularga qo'yiladigan talablar, zamonaviy moda tendensiyalari.	108
9	Aksessuarlar dizaynini turli ashyolarda loyihalash. Aksessuarlarni yaratishda zamonaviy ashyo, konstruksiya va texnologiyalarni qo'llash.	117
10	Bolalar uchun mo'ljallangan bosh kiyim va aksessuarlarni loyihalash.	139
11	Tanlangan uslub asosida bosh kiyimga mos aksessuarlar namunalarini loyihalash.	147
12	Tanlangan ijod manba'si va konsepsiya asosida bosh kiyim va aksessuar namunalarini yaratish.	164
13	Denim matosidan bosh kiyim va aksessuar namunasini loyihalash.	182
14	Innovatsion aksessuar namunalarini o'rganish.	189
15	Bosh kiyim va aksessuarlarga turli dekorativ bezak berish usullarini qo'llash va ularning kompozitsion variantlari.	199
16	Fanga oid asosiy tushuncha va atamalar.	211
17	Glossariy.	214
18	Bosh kiyim va aksessuarlarni loyihalash fanidan test savollari.	220
19	O'quv qo'llanmada foydalanilgan loyiha ishlari mualliflari.	222
20	Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manbaalari.	223

KIRISH

Mamlakatimiz o'zining boy badiiy merosi bilan jahon san'ati va madaniyati rivojiga katta hissa qo'shgan qadimiy sivilizatsiya o'chog'i sifatida milliy badiiy an'analarning o'ziga xosligini saqlab kelayotgani dunyoning yetakchi san'at mutaxassislari tomonidan e'tirof etilmoqda. O'zbek tasviriy va amaliy san'ati hamda dizayn yo'nalishlarini yanada rivojlantirish, xalqimizning ushbu nafis san'atlarga bo'lgan estetik ehtiyojini qondirish, keng yo'nalishda faoliyat olib borayotgan mutaxassislarning ijodiy imkoniyatlaridan unumli foydalanish, ularga shart-sharoit yaratish, badiiy salohiyatini oshirish, zamon talablariga mos badiiy ta'lim tizimini keng yo'lga qo'yish hamda O'zbekiston Badiiy Akademiyasining faoliyatini rivojlantirish va takomillashtirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning 2017-yil 16-avgust PQ-3219-son qarori e'lon qilingan.¹ Ushbu qaror orqali mamlakatimizda tasviriy san'at va dizayn sohalari rivojiga yetarlicha e'tibor qaratilib, soha rivoji uchun yetarlicha shart sharoit yaratilmoqda.

Libos dizayni sohasida bosh kiyim va aksessuarlarning o'rni nechog'lik katta ekanligini XX asrning taniqli dizaynerlaridan biri Koko Shanelning quyidagi mulohazalari orqali ifodalash mumkin. Jumladan dizayner: "Moda fenomeni keladi va ketadi, uslub esa qoladi". Mazkur mulohazadan kelib chiqib ta'kidlash o'rinliki, ayollar uchun betakror qiyofani aynan uslub shakllantiradi. Uslublarni esa ularga mos shakllantirilgan bosh kiyim va aksessuarlarsiz tasavvur qilib bo'lmaydi. So'nggi yillar moda tendensiyalarida dizaynerlar tomonidan libos aksessuarlari hamda bosh kiyimlarga o'tgan yillarga qaraganda ko'proq e'tibor qaratilmoqda. Mazkur jarayonda dizaynerlar yangidan yangi aksessuarlar qiyofasining estetik jihatlariga ularning funksional jihatlaridan ko'ra kengroq urg'u bermoqdalar. Bu jarayonlar natijasi o'laroq jahon moda sanoatida aksessuarlar uchun mo'ljallangan moda tendensiyalari ham shakllanmoqda.

Libos tarixidan ma'lumki, libos loyihalashda yangicha uslub va yo'nalishlar kostyum shaklini tashkil etuvchi elementlar vositasida tizimi jihatidan e'tiborli geometrik shakl, siluet chiziqlari, rang va fakturalari qo'llanilishi orqali shakllantiriladi. Ulardagi o'zaro muvofiqlik kostyum tizimining ko'p funksiyali qismlardan tashkil etilishida ko'zga tashlanadi.

¹ <https://lex.uz/docs/-3311182>

Liboslarga mos aksessuarlar - bosh kiyim, sumka, sharf, poyafzallar yaratish kostyum loyihalash jarayonlarida zarur bo'lgan amaliy faoliyatlar natijasi o'laroq amalga oshiriladi.

Biror bir uslub asosida kostyum qiyofasini shakllantirish jarayonlarida libos va aksessuarlar o'zaro bir birini to'ldirishi hamda ular orasidagi bir element orqali kompozitsion markaz tashkil qilinishiga erishish katta ahamiyat kasb etadi. Ya'ni, inson qomatidagi libos soddaroq bichimli ko'ylak bo'lsa, aksessuarlar bezaklarining faolligini oshirish bilan mazkur libosni jozibali ko'rinishiga erishiladi. Aksincha, murakkab bichimdagi liboslarga e'tiborni tortmaydigan darajada sodda, bezak elementlari deyarli qo'llanilmagan aksessuarlar mos keladi.

Bosh kiyimlar qadimdan liboslarga moslik kasb etib, asrlar mobaynida yangicha shakl, siluet va uslublar vositasida o'zgarib kelgan. Loyihalangan libos namunalariga to'g'ri tanlangan bosh kiyimlar ifodalilik kasb etuvchi tugallanganlik qiyofasini hosil qilinishida va qolaversa, insonlarning individual xususiyatlarini namoyon etishligida ahamiyati beqiyos.

Mazkur mavzu yuzasidan amaliy ko'nikmalar bajarishlarida talabalar bosh kiyimlarning nafaqat yaratilayotgan kostyum siluetiga balki inson yuzining shakliga va elka qismining chiziqlariga mos tushishiga e'tibor qaratilishi muhim hisoblanadi. Zamonaviy bosh kiyimlar deyarli barchasi shakllarining kelib chiqishi uzoq o'tmishga borib taqaladi.

Libos ansamblini yaratishda qo'lqop va sumkalarning ahamiyati ham beqiyos. Qo'lqoplar qo'llarni nafaqat sovuqdan asraydi, balki kostyumda dekorativ tugallanganlik kasb etadi. Zamonaviy moda olamida keng qo'llaniluvchi qo'lqop turi, bu – qo'llarda dekorativlik kasb etadigan aksessuar “rukavitsa” hisoblanadi. Ularning yuza qismi turli uslublarda bezatiladi: to'qimasida perforatsiyali (g'adir-budur) ishlov berish, badiiy kashta, bezak choklari, metal furnituralar qo'llash vositasida amalga oshiriladi.

Sumkalar yosh va jinsga doir xususiyatlari hamda foydalanish maqsadlari jihatidan ham farqlanadi. Masalan, erkaklar yoki ayollar sumkalari, ish yurituvchilar, sportchilar, o'quvchilar sumkalari va boshqalar. Kundalik faoliyatda foydalaniladigan sumkalar, geometrik shakli sodda, funksional jihatdan qulay, rang va faktura o'ziga xosliklari sokin va ko'zga yaqqol tashlanmasligi lozim.

Poyafzallar kundalik turmushdagi libos tizimining eng funksional qismlaridan biri bo'lib, uni kostyum bilan bir uslubda – shakli, iste'mol maqsadlari, ranglar muvofiqligini va estetik funksiyalarni inobatga olgan xolda yaratiladi. Poyafzallarni loyihalashda oyoqning anatomik tizimi va ayniqsa insonning har qanday harakat holatlarini inobatga olmasdan oyoq kiyim shaklini yaratish mumkin emas.

Ayollar liboslarida zargarlik buyumlari ham o'z o'rniga ega. Qomatning bo'yin qismi, qo'l va oyoqlarga taqiluvchi taqinchoqlar insoniyat tarixining barcha bosqichlarida turli xil ramziy ifodalarni aks ettirib kelgan. Hozirgi kun moda olamidagi tendensiyalarni ham taqinchoqlar va zargarlik buyumlarisiz tasavvur etib bo'lmaydi. Taqinchoqlarning eng keng tarqalgan turlariga ziraklar, diademalar, brosh va buslar, kole, uzuklar, bilaguzuklar mansub. Zargarlik buyumlari oltin, kumush, mis kabi metallarga bezakli ishlov berish orqali yaratiladi. Ularni qimmatbaho toshlar bilan bezatish vositasida takrorlanmas san'at asari darajasidagi taqinchoqlar yaratish mumkin. O'z navbatida badiiy loyihalashda taqinchoqlarni charm mahsuloti, sun'iy toshlar, metal furnituralar yordamida tayyorlash ham urfga aylanmoqda.

Yuqorida sanab o'tilgan turdagi mahsulotlarning yetarli darajada mavjudligi, ularni o'zaro almashtirish vositasida insonlar individualligini namoyish etish imkoniyatini beradi. Liboslarning funksional asoslaridagi o'zgarishlar kostyumning boshqa qismlari o'zgarishlarini ham qamrab oladi. Shuni e'tiborga olmoq lozimki, kostyum elementlarining o'zaro ta'siri nafaqat elementlarni bog'lash, balki o'xshashlik kasb etuvchi uning uslub jihatlari, matosi, konstruksiyasi umumiyliги bilan ham muvofiqlashtiriladi. Natijada ansambl qismlari bog'liqligi libos qiyofasini tartibga solish, ularning birinchisini ikkinchisi bilan muvofiqlikka keltirilish imkoniyatiga ega bo'lishini, hamda ularning garmonik bog'liqligini talab etadi.

***1-Mavzu. Libosda bosh kiyim va aksessuarlarning o‘rni.
XX-XXI asrlarda bosh kiyim va aksessuarlar assortimentining
rivojlanishi.***

Reja.

1. Kiyim va kostyum xaqida asosiy tushunchalar.
2. Bosh kiyimning vazifalari.
3. Bosh kiyim assortimentining rivojlanish bosqichlari.

Tayanch so‘z va iboralar. *Modelyer-rassom, bovler, silindr, kovboy, kanotier, shal, kubanka*

Libos dizayni sohasida Modelyer-rassom o‘z ishida uning tasavvuri va fantaziyasini ozuqa berib boyitadigan turli ijodiy manbaalarga murojaat etadi. Xalqning tarixiy o‘tmishi va hozirgi jamiyat hayoti, atrof-tabiatning xilma-hilligi, tarixiy kostyumlar va xalq kostyumlarining boyligi, badiiy adabiyot, musiqa, kino, teatr va hokazolar hozirgi zamon rassomi ijodining manbaalari bo‘lib xizmat qiladi. Rassom o‘ylarini yetishtirishga va konkretlashtirishga yordam beradigan ayrim motivlardan foydalanib, ana shu manbaalardan o‘z g‘oyalari va obrazlarini to‘plab boradi.² Kiyimning obrazli ifodaliyligiga kompozitsiya san’ati vositasida, ya’ni kiyimni tashkil etuvchi hajmlar ranglar, chiziqlar, detallar va bezak elementlarini yagona uzviy bir butun qilib birlashtirish vositasida erishiladi. Biroq modelarning kiyim va butun kostyum obrazining eng muhim jihati, ya’ni vazifa nuqtayi nazaridan qulay, hayotda o‘rinli kostyum yaratishga bo‘ysundirilgan bo‘libgina qolmay, balki ifodali bo‘lishi ham kerakligi talab qilinadi.

XVII asrni oxirida moda inson madaniyatining o‘ziga xos fenomeni sifatida san’at sohasida va kostyumda estetik ideal va didni o‘zgarish bilan bog‘liq hodisa sifatida tahlil etildi. XIX-XX asrlarda moda tadqiqotchilari modani ijtimoiy va psixologik fenomen sifatida tahlil etishgan, uni paydo bo‘lishiga va rivojlanishiga sabablarni va uni ta’sirida ro‘y beradigan ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy oqibatlarini ko‘rib chiqishgan. Modani har xil nuqtayi nazardan o‘rganishgan: ijtimoiy psixologiya va psixotahlil, bozor iqtisodi va madaniyatshunos, zamonaviy jamiyatda uni dinamikasini belgilaydigan muhim komponenti sifatida. Shuningdek moda-bu inson

² Hasanbayeva G.K., Krimova O.I. Kiyim modelini ishlash va konstruksiyasini tayyorlash. -T.: O‘qituvchi, 1990. -17 b.

faoliyatining ixtiyoriy sohasida: san'at, kiyinish, xulq-atvor va boshqa sohalarida ma'lum shakllarning tinmay o'zgarishidir.

Kiyim-bu materiallarning odam tanasidagi qobiq sistemasi bo'lib, tanani iqlim ta'siridan saqlaydi va insonning o'ziga xos ba'zi xususiyatlarini namoyon qiladi.³

Kostyum-bu kiyim qismlarinig muayyan obrazli badiiy sistemasi va bu qismlarni insonning individual obrazini ifodalaydi. Shuningdek kostyumni bosh kiyim, poyabzal, soch turmagi, grim va boshqa qo'shimcha detallar tashkil qiladi.

Bosh kiyim – kostyum ansamblining asosiy elementlaridan biridir. Uning shakli kiyim shakliga bog'liq bo'lib, umumiy uslubiga mos bo'lishi kerak. Bosh kiyim 2 xil: amaliy va bezak vazifasini bajaradi.

Amaliy vazifasi – boshni tashqi ta'sirlar (shamol, yomg'ir,sovuq-issiq)dan himoya qiladi.

Bezak vazifasi - bosh kiyim va aksessuarlar ustki, elka va bel libosi singari libos turlarini bir- biri bilan yaxlit uyg'un holatga keltirishda katta o'rin tutadi.

Bosh kiyimlarni aksessuar sifatida shakllanishi XX asrda ya'ni, liboslarni ommaviy tarzda ishlab chiqarish jarayonlari bilan bog'liq holda shakllanganini kuzatish mumkin. Bu davrga qadar bosh kiyim va aksessuarlar shaxsiy ustaxonalarda individual buyurtmalar asosida ishlab chiqarilgan.

Uzoq vaqt davomida shlyapalar faqat sovuq, yomg'ir va issiq quyoshdan himoya qilish uchun mo'ljallangan. Bugungi kunda kostyumdagi bosh kiyim egasining mavqei va umumiy madaniy darajasidan dalolat beradi. Zamonaviy bosh kiyimning asosiy xususiyati nafaqat funksionallik, balki obro'-e'tibordir. Bosh kiyim hashamatli narsaga yoki kuch ramziga aylanadi. Bosh kiyimi orqali insonning o'ziga xosligini aniqlash mumkin, bundan tashqari, uning kayfiyati, temperamentini taxmin qilish mumkin. Shlyapalar tasvirni shakllantirishdagi eng muhim atributlardan biridir. Bosh kiyim yordamida siz boshning ba'zi xususiyatlarini, yuzning shaklini va va undagi ba'zi nomutanosibliklarni tuzatishingiz mumkin. Masalan, keng qirrali shlyapa tananing ortiqcha hajmini vizual ravishda yashiradi, diqqatni

³ Hasanbayeva G.K., Krimova O.I. Kiyim modelini ishlash va konstruksiyasini tayyorlash. -T.: O'qituvchi, 1990. -17 b.

o'ziga qaratadi, kiyimdagi elkama-yostiqlar bilan bir xil effekt beradi - cho'zilgan elka chizig'i nozik figuraning illyuziyasini yaratadi. Kichkina shlyapa yuz va qomatdagi xususiyatlarni, bo'rttirib ko'rsatadi.

XX-XXI asrlarda bosh kiyim va aksessuarlar assortimentining rivojlanishi.

Bovler boshqa bosh kiyimlaridan qattiq jism shaklidagi aylanasi bilan farq qiladi. XIX asrning 50-yillarida kulrang yoki qora bovler urfga kirgan. Bovlarning asosiy rang gammasi qora va kulrang edi. O'tgan asrning o'rtalarigacha, bu bosh kiyim Londonda mukammallikning nishonasi hisoblangan. (1,1.1- rasmlar)

1- rasm.

1.1- rasm.

Shlyapa bosh kiyimi dastlab faqat erkaklar uchun yaratilgan, keyinchalik ayollar va bolalar garderobiga kirdi. Har qanday bosh kiyim singari, shlyapa ham bir nechta funksiyalarni bajaradi — bosh va sochni himoya qilish vositasi sifatida, shuningdek dekorativ vazifani bajaradi.⁴

Kovboy shlyapasi: 1870 yilda Jon Stetson tomonidan ixtiro qilingan. Ishlab chiqarish materiallari ovlangan hayvonlar terilari hisoblanadi. U hali ham AQShning janubi-g'arbiy qismida, Meksikaning shimolida va Kanadaning g'arbiy viloyatlarida mashhur. Bu amerikalik kovboylar, sheriflar va shuningdek, musiqa ijrochilarining atributidir. Kanadaning Kalgari shahri bayrog'ida stilizasiya qilingan kovboy shlyapasi mavjud. Kovboy shlyapasi shamol, yomg'ir, issiqlikdan himoya qiladi. (1.2-1.3- rasmlar)

⁴ <https://ru.wikipedia.org/wiki>

1.2-rasm

1.3-rasm

Silindr (XIX-XX asr boshlari): Birinchi silindr 1797 yilda shlyapa savdogari Jon Heterington tomonidan ishlab chiqarilgan, ammo u faqat 1820 yilda mashhurlikka erishgan. 1920-1930-yillarda silindrni faqat tantanali holatlarda (kechki kechalar, jamoat marosimlari, dafn marosimlari, to'ylar) kiyishgan. G'arbiy Yevropaning yirik burjuaziyasi va siyosatchilarining bir qismi orasida silindrlar 1930-yillarning oxirigacha kostyumning ajralmas qismi sifatida urfda bo'lgan. (1.4-1.5- rasmlar)

1.4-rasm

1.5-rasm

Kanotye: Kanotye (frantsuz. canotier — "eshkak eshish") - qattiq shakldagi frantsuz somon shlyapasi. U birinchi marta 1890-1900 yillarda eshkak eshishni yaxshi ko'radigan yoshlar va quyoshdan himoya qilish uchun gondolchilar tomonidan kiyila boshlandi. Mazkur bosh kiyim somondan tayyorlangan bo'lib ham erkak, ham ayollar tomonidan foydalaniladi va kostyumdagi umumiy qiyofaga tugallanganlik kayfiyatini bahsh etadi. (1.6-1.7-rasmlar)

1.6-rasm

1.7-rasm

Klosh: (frantsuz. cloche "qo'ng'iroq")-1920-yillarda urfda bo'lgan qo'ng'iroq shaklidagi ayollar shlyapasi. Klosh shlyapasini ixtirochisi fransuz liboslar b'yicha dizayneri Karolin Rebu bo'lgan.⁵(1.8-1.19-rasmlar)

1.8-1.9-rasm

Ayollar shlyapasi. Ayollar shlyapasi ixtiro qilingan davrlarda mazkur kostyum tizimidagi barcha komponentlarning rang xususiyatlari, gazlamasi va vaqt mezonlaridagi tendensiyalar o'ziga xosliklarini yagona tizimga keltirishga yordam berishi talab etilgan. Ya'ni, bu jarayonda shlyapa estetik qadriyat sifatida baholangan. Mazkur bosh kiyimi XX asrdan hozirgi kunga qadar o'z ommabopligini yo'qotmagan. (1.10-1.11 rasmlar)

⁵ <https://ru.wikipedia.org/wiki/>

1.10- rasm

1.11-rasm

Beysbolka: 1954 yilda "New Era" kompaniyasi amerikalik beysbolchilarga quyoshdan himoya qilish uchun ushbu kepkani taqdim etgan tabiiyki uni avval beysbolchilar kiygan. Xozirgi kunda esa bu bosh kiyimi sport uslubining ajralmas qismi sifatida ko'pchilik tomonidan sevib foydalaniladi. (1.12-1.13-rasmlar)

1.12-rasm

1.13-rasm

Shapka. Trikotajdan tayyorlangan shapka bosh kiyimi XX asrning 70-yillarida urfga kirgan. U barcha ayollar tomonidan kiyib foydalanilgan – kichik yoshdan tortib to katta yoshlilargacha. Trikotaj shapka asosan jun, tiftik, akril iplaridan to'qilgan. Ularning shakli ham xilma-xil bo'lgan. Keyinchalik trikotaj shapkalar erkaklar tomonidan ham ommalashdi. Yangi asrning boshida o'smirlar va yoshlar, shuningdek, keksa avlodning vakillari ham kiya boshladilar. (1.14-1.16 rasmlar)

1.14-1.16-rasmlar

Mo'ynali shapka (XIX asrdan boshlab moda sanoatiga kiritilgan). Ukraina va Rossiyada mo'ynaning ommalashishi - qattiq qishki iqlimning sababi edi. Yilning bu vaqtida juda sovuq bo'lgan. Sovuq qahratonidan faqat issiq, zamonaviy va qimmatbaho mo'yna shapka saqlashi mumkin edi. Ayniqsa, bunday bosh kiyimlar 80 yillarda yoshlar orasida mashhur bo'lgan. (1.17-1.18 rasmlar)

1.17-1.18-rasmlar

Kubanka. Nomidan ma'lumki dastlab Kuban qozoqlarining bosh kiyimi bo'lgan. O'tgan asrning 90-yillarida mashhur bo'lgan. (1.19-1.21-rasmlar) Qo'zichoqning (karakul) mo'ynasidan tikilgan bu bosh kiyimini nafaqat erkaklar balki zamonaviy ko'rinishini nozik ta'bli ayollar va qizlar sotib olgan. (1.22-1.24-rasmlar) Rangi turli xil: qora va kulrang, va qizil ranglardan gammasiga ega bo'lishi mumkin.

1.19-1.21-rasmlar

1.22-1.24-rasmlar

Breton kepkasi- "Bretan" so'zidan kelib chiqqan bo'lib, Frantsiyaning tarixiy mintaqasi shimoli — g'arbidagi yarim Orol nomi u frantsuz dengizchilarining formasining bir qismi hisoblanib, jun matosidan tikilgan. An'anaviy ravishda dengizchilarning bosh kiyimi deb hisoblangan shuningdek, Breton kepkasi XX asrning 60-yillarida omma orasida mashhur bo'lgan. Bugungi kunda Breton kepkalari boho uslubi bilan birga urfga qaytdi. (1.25-1.27-rasmlar)

1.25-1.27-rasmlar

O'ZBEKISTON HUDUDIDAGI BOSH KIYIMLAR

O'zbeklarning bosh kiyimlari turli hil ko'rinishda bo'lgan. Ayollar bosh kiyimlari ro'mol, peshonabog', do'ppilar, kultapo'shak bo'lib ularning xar biri o'ziga yarasha matodan rang-barang ipaklardan to'ilgan va tikilgan. Erkaklarda bosh kiyimlari asosan do'ppi, telpak, Xorazm vohasida esa erkaklarining an'anaviy bosh kiyimi cho'girma bo'lgan.

Do'ppi — yengil bosh kiyimi. Qadimdan eron va turkiy xalqlar orasida keng tarqalgan. Turkiston xalqlari orasida (ayniqsa O'zbekiston va Tojikiston hududida) milliy kiyim turiga aylangan. Boshqa xalqlar do'ppilaridalaridan o'zbek do'ppilarilari o'ziga xos shakli, bezagi bilan farqlanadi. Do'ppi uch qismdan iborat — tepa (aylana va to'rtburchak shaklida bichila-di), kizak (gardish shaklida) va jiyakdan tuzilgan, respublikaning turli joylarida turlicha bezatiladi; qismlari birlashtirilganda turlicha ko'rinishga ega bo'ladi.⁶ Do'ppi asosan baxmal, sidirg'a shoyi, satinga ip, ipak, zar iplar bilan kashta tikib tikilgan. Ular (Chust, Marg'ilon, Toshkent, Shahrisabz va b.), mo'ljallangan kishilarning yoshi va jinsi(erkak, ayol, bolalar), shakli (o'tkir uchli, konnussimon, yarim doyra, chuqur tubli, dumaloq, karjli va b.)ga kura do'ppilar xilma-xil va rang-barangdir.

1.28-rasm. Do'ppilar XIX-asrning oxiri XX asr boshlari Toshkent.
Farg'ona vodiysi⁷

⁶ <https://meros.uz/uzc/object/doppi>

⁷ Содиқова Н. Ўзбек миллий кийимлари. Т.: Колорпак, 2006.1916

1.29-rasm. Ayollar bosh kiyimi do'ppi XIX-asr oxiri.Toshkent

Kultapo'shak – ayollarning bosh kiyimi. Boshga kiyiladigan dumaloq do'ppi shaklidagi va orqa tomoni soch o'rimi o'tkaziladigan engchaga o'xshash uzun (dum) qismlardan iborat. U avra-astarli qilib tayyorlangan, turli xil choklarda rang-barang kashtalar tikib bezatilgan. Kultapo'shakning yoshlar kiyadigan xillari rangdor, gulli matodan, qariyalar kiyadigani odmiroq

(kulrang, ko'k, qora kabi) matolardan tay-yorlanadi. Buxoro, Samarqandda yo'rma, iroqi choklarda kashta tikib bezatilgan .(1.30-1.31-rasmlar)

1.30-1.31- rasmlar. Kultapo'shak va iroqi uslubida ipak bilan tikilgan oyoq kiyimlar XIX- XX asrlar Shahrisabz.⁸

⁸ Содиқова Н. Ўзбек миллий кийимлари. Т.: Колорпак, 2006.1916

1.32-1.34-rasmlar. Qo'lda tikilgan erkaklar gilam do'ppisi. Samarqand 1920-y.

1.35-rasm. Bolalar mahsichasi. Qashdarayo XX-asr o'rtalari.

XIX asr so'nggi va XX asrning ilk o'n yilliklari mobaynida Yevropaning eng yirik va rivojlangan davlatlariga sayoxat qilgan va bir necha chet tillarda bimalol so'zlasha oladigan o'zbek ziyolilari, savdogarlar vakillarining kiyinish uslublarida qo'llanilgan bosh kiyim va aksessuarlar diqqatga sazovor⁹. Ulardagi birinchi yo'nalish kostyum kompleksida yevropaga xos bosh kiyim va aksussuarlarni qo'llanilishda ko'zga tashlansa, ikkinchi yo'nalish Yevropa tendensiyalaridagi kostyum shakllariga o'zbek milliy aksessuarlarini kiritilishida namoyon bo'ladi. (1.36-1.38-rasmlar)

⁹ Абдуллаева Фотима Сагдуллаевна. “Модалар дизайни аспектларининг устувор тамойиллари”. Санъатшунослик фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация. Тошкент, 2024 й.

1.36-1.38-rasmlar

Bu davrda ayollar kostyumida nimcha va do‘ppi tabiiy tarzda millatimiz ayollari kiyinish madaniyatida “brend”¹⁰ sifatlarini kasb etgan. Erklarning kostyumida qo‘njli etik va do‘ppi yevropaga xos kostyumning o‘zbek variantini shakllantirdi. 1920 yillar o‘zbek modasida yurtimiz san’ati darg‘alarining yevropaga xos - kundalik kiyishga qulay bo‘lgan to‘g‘ri bichimdagi liboslardan tashkil topgan kiyinish uslubida mazkur davrlarda urfda bo‘lgan bosh kiyimlar bilan bir qatorda do‘ppi aksessuari ham keng qo‘llanilgan.¹¹ (1.39-1.41-rasmlar)

1.39-1.41-rasmlar

O‘zbeklar an’anaviy liboslari 1920-1930 yillar mobaynida, sekin asta bo‘lsada, davrning yangi shart-sharoitlariga qarab moslasha boshlayotgan edi. Kostyum assortimentida yangi libos turlari paydo bo‘ladi: xarbiylar kiyimi matosidan ko‘ylaklar, to‘g‘ri bichimli yubkalar, chit gazlamasidan bluzkalar, ro‘mollar, taqinchoqlar hamda ortiqcha dekorativ bezaklarning

¹⁰ brand — marka, belgi, assotsiatsiya va siymolarning birlashuvi. Ular maxsulotning maqsadli auditoriya doirasida tanilishi, ajralib turishini ta’minlashga xizmat qiladi.

¹¹ Абдуллаева Фотима Сагдуллаевна. “Модалар дизайни аспектларининг устувор тамойиллари”. Санъатшунослик фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация. Тошкент, 2024 й.

qo'llanilmasligi, avvalroq do'ppining ustidan qo'llanilgan ro'molning, keyingi o'n yilliklarda esa, do'ppining ham iste'moldan chiqishi, sanoat gazlamalari, tayyor liboslarning keng miqyosda qo'llanilishi libos rivojidadagi asosiy tendensiyalardan bo'lgan ¹². (1.42-1.46-rasmlar)

1.42-rasm

1.44-rasm

1.45-rasm

1.46-rasm

1949 yilda O'zbekistonda tashkil etilgan Modellar uyi eksperimental sexining modeler va masterlari respublikadagi fabrikalar uchun erkaklar, ayollar va bolalar kiyim-kechaklari bilan bir qatorda bosh kiyimlar lekalalari va namunaviy nusxalarini ishlab chiqqanlar ¹³.

¹² Акилова К.Б. Дизайн в Узбекистане: теория, практика и перспективы развития. //Поиски смысла// Сб.ст. Т.: "Санъат". 2016, с-251.

¹³ Чурсина В.А. Moda Uzbekistana: вчера и сегодня. Т.: San'at. 2020, с-9.

1960-yillar modasida shlyapa bosh kiyimi keng qo‘llanilgan. (1.47-1.48-rasmlar)

1.47-1.1.48-rasmlar

1970 – 80 yillar moda tendensiyalarida mo‘ynadan tayyorlangan ayollar telpagi, tyurban, shlyapa, munchoqlardan to‘qilgan romantik bosh kiyimlar, beret va sport uslubidagi shapkalar, milliy do‘ppilar keng qo‘llanilgan. (1.49-rasm)

1.49-rasm. Toshkent modalar uyi kolleksiyasidan 1970 yil.

1.50-rasm. 1980-1989 yil moda jurnallari muqolvalaridan lavha.¹⁴

1.51-rasm. “Мода 84” jurnalidan lavha.¹⁵

¹⁴ Чурсина В.А. Moda Ўзбекистана: вчера и сегодня. Т.: San’at. 2020, с-28.

¹⁵ Чурсина В.А. Moda Ўзбекистана: вчера и сегодня. Т.: San’at. 2020, с-30

QR-kodni skanerlang!!!

Ushbu QR-kod orqali You tube ijtimoiy tarmog'i orqali "O'zbekiston Amaliy san'at muzeyi"da saqlanayotgan O'zbek milliy bosh kiyim va aksessuarlar eksponatlari bilan tanishishingiz mumkin.

Mavzu yuzasidan savollar va topshiriqlar.

1. Bosh kiyim qanday vazifani bajaradi?
2. XX-XXI asrlarda bosh kiyim va aksessuarlar assortimentining rivojlanishiga ta'rif bering.
3. Ayollar shlyapalari turlariga ta'rif bering.
4. Kanotye bosh kiyimi xaqida so'zlab bering.
5. Trikotaj shapkalarining mashxurligi qaysi yillarga to'g'ri keladi?
6. Bosh kiyim va aksessuarlarning tasniflash kategoriyalariga ta'rif bering.
7. Kubanka bosh kiyimiga ta'rif bering.
8. O'zbekiston hududidagi bosh kiyimlar haqida ma'lumot bering.
9. XX-XXI asrlarda mashhurlikka erishgan bosh kiyimlar xaqida o'quv qo'llanmalari yoki internet ma'nbalari orqali ma'lumotlar to'plang.

2-Mavzu. Bosh kiyimlarning turi, funksiyasi, ularga qo'yiladigan talablar. Bosh kiyim o'lchamlarining tasnifi.

Reja

1. Bosh kiyimlarning tasniflash kategoriyalari.
2. Bosh kiyimlar yaratishda qo'yiladigan talablar.
3. Bosh kiyimlarni loyihalash uchun o'lcham olish.

Tayanch so'z va iboralar. *Assortiment, uslub, klassik, romantik, sport, fentezi, estetik, gigiyenik, ekspluatatsion talablar*

Kundalik xayotda kiyiladigan bosh kiyimlar kostyum tizimining ajralmas qismi hisoblanadi. Ularning asosiy funksiyasi insonlarni atrof muhitning turli ta'sirlaridan himoya qilishdir.

Bugungi kunda, bosh kiyimlar assortimentning ko'pligi xaridorlarning tasavvuriga ta'sir qilgan holda, ma'lum bir to'yish hissi beixtiyor paydo bo'ladi. Ommaviy ishlab chiqarilgan shlyapalar o'ziga xoslikdan mahrum. Shu o'rinda shuni aytish joizki, mahsulot 10 000 nusxada ishlab chiqarilganda, hatto eng go'zal bosh kiyim yoki aksessuar ham o'z jozibasini yo'qotadi va ayollarning bir-biridan ustun bo'lish istagi, yo'qqa chiqaradi. Dunyo mavjud ekan, ommaviy ongda zamonaviy ko'rinish boshqalarga o'xshamaslik, o'ziga xos, nafis bo'lishni anglatadi, degan fikr tobora mustahkamlanib bormoqda.

Bosh kiyim har qanday ko'rinishni inson obrazini mukammal, va o'ziga xos qilishi mumkin. To'g'ri tanlangan bosh kiyim nafaqat go'zal obraz, balki ichki uyg'unlik va ma'naviy qulaylikdir.

Bosh kiyimlar assortimenti quyidagi belgilar bo'yicha tasniflash kategoriyalariga ega:

- Erkaklar
- Ayollar
- Bolalar bosh kiyimlaridir.

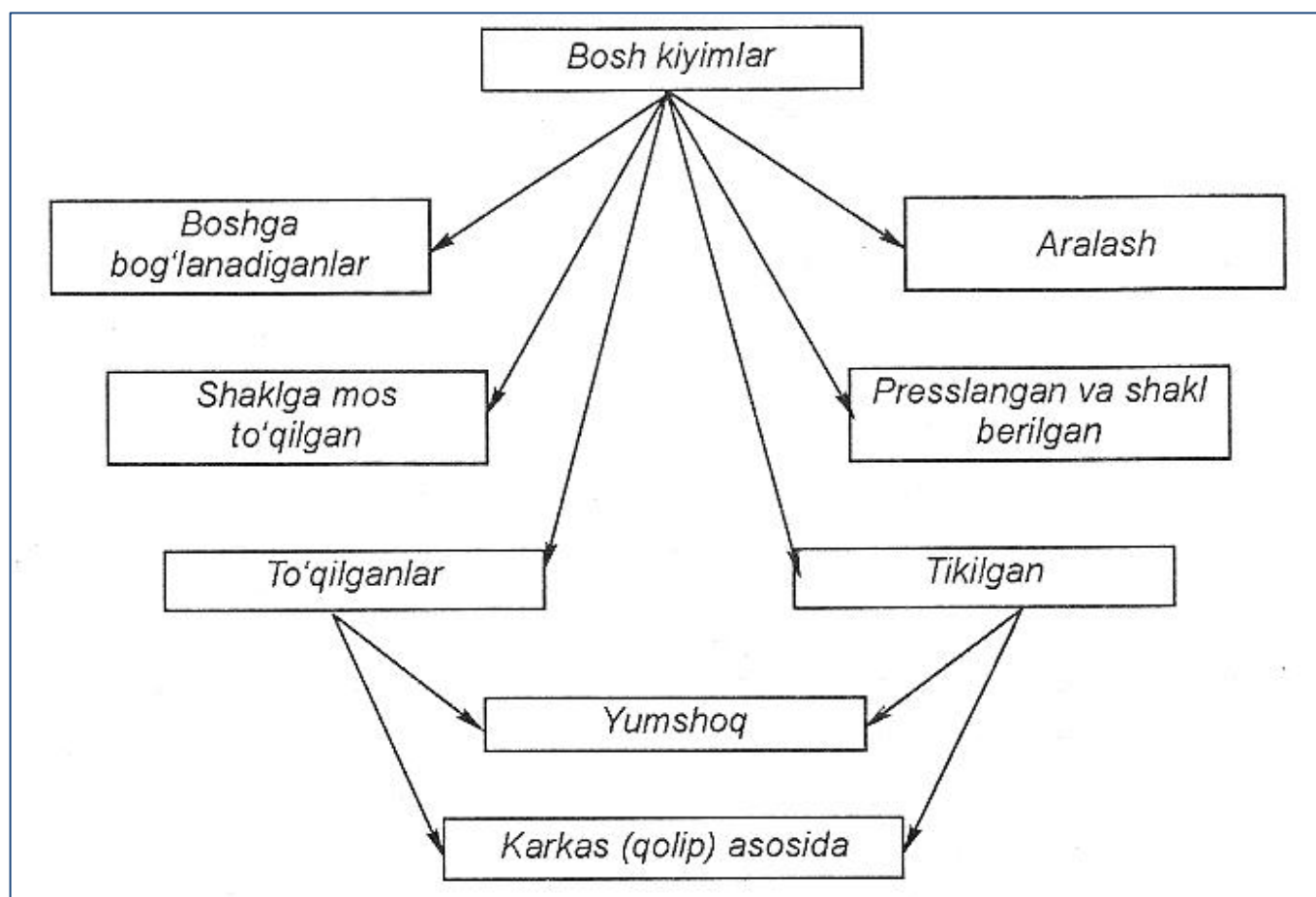
Shunigdek foydalanish mavsumlariga ko'ra – qish va yoz mavsumlari hamda, mavsum oraliqlari (demisezon) uchun;

- ishlab chiqarishda foydalaniladigan mahsulotlar bo'yicha;
- foydalanish ko'rsatkichlari bo'yicha – kundalik, bayramona, yozgi mavsumda dam olish uchun kiyiladigan bosh kiyimlar, sport uslubidagi bosh kiyimlar;

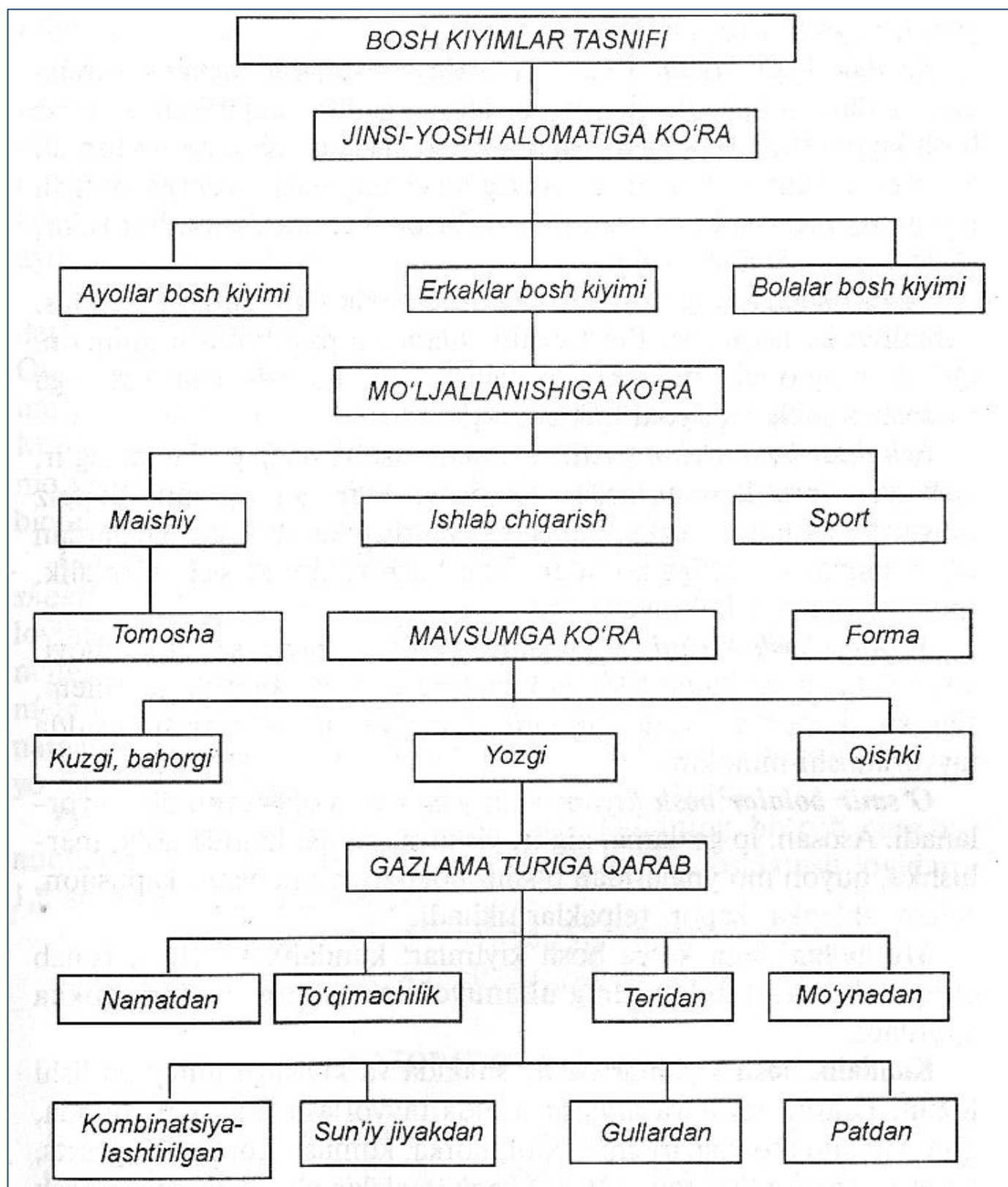
- shakli bo'yicha - klassik, romantik, sport hamda "fentezi" uslubidagi aksessuarlar;
- texnologik ishlov berish ko'rsatkichlari bo'yicha - yumshoq, yarim qattiq, qattiq;
- bosh kiyimlarning ustki qatlamiga berilgan bezaklilik xususiyatlariga ko'ra;
- rang xususiyatlariga ko'ra;
- tayyorlash texnologiyasi bo'yicha – bir qavatli hamda ikki qavatli, baxromali, kaymali;
- kompektlik xususiyatlariga ko'ra – bir, ikki va uch predmetdan tashkil topgan bosh kiyim assortimentlari mavjud.

Bosh kiyim assortimenti moda yo'nalishiga mos holda tez-tez o'zgarib turadi. Bosh kiyimlar quyidagi belgilar tasniflash guruhlariga bo'linadi. (1-jadval)

- **Jins va yosh xususiyatlariga ko'ra** - erkaklar, ayollar, va bolalar bosh kiyimlari;
 - **Mo'ljallanishiga ko'ra** - kundalik, bashang, sport va forma sifatida;
 - **Mavsumga ko'ra** - qishki, yozgi, kuzgi va bahorgi;
 - **Gazlama turiga ko'ra** – gazlamadan, teridan, mo'ynadan, charmdan, trikotajdan;
 - **Ishlov berilishiga ko'ra** - qattiq, yarimqattiq, yumshoq va x.k.
- Shuningdek, bosh kiyimlar yana quyidagicha tasniflanadi:
- shakl hosil qilishning tektonik belgilari bo'yicha;
 - shakl hosil qilish usullari bo'yicha;
 - konstruktiv echimi bo'yicha;
 - texnik va tektonik belgilari bo'yicha;
 - bosh kiyimlarning ijtimoiy belgilari bo'yicha;
 - konstruktiv-texnologik birlilik belgisi bo'yicha;
 - detallarning biriktirishning asosiy usullari bo'yicha. (2-jadval.)

1-jadval

2-jadval.

Aksessuarlarning kundalik xayotimizdagi yana bir ahamiyatli jihati, bu turli xil bosh kiyim, sumka va poyafzallar turlari libos uslubi hamda inson qiyofasini ham takrorlanmas darajada o'zgartirish imkoniyatida ega. Masalan, romantik uslubdagi libosga ekstravagant uslubdagi aksessuarlar tanlash orqali ekstravagant qiyofa yaratish mumkin, yoki bo'lmasa ofis uslubidagi libosga ma'lum bir aksessuar turini tanlash orqali oqshom uslubidagi qiyofa yaratish mumkin.

Bosh kiyim va aksessuarlar moda ixlosmandalarining shaxsiy garderobiga zamonaviylik baxsh etadi xususan, bir necha mavsum oldingi trenddagi liboslar so'nggi mavsum trendidagi aksessuarlar bilan birga qo'llanilsa, zamonaviy obraz hosil qilish imkoniyati paydo bo'ladi.

Har qanday obrazga to'g'ri tanlangan aksessuar atrofda qilarni mazkur obrazning yutug'iga e'tibor qaratishlariga sabab bo'lsa, aksincha noto'g'ri va muvaffaqiyatsiz tanlangan aksessuar kostyum qiyofasidagi kamchiliklarni yaqqol ko'zga tashlanishiga sabab bo'ladi.

Bosh kiyim va aksessuarlar loyihalash jarayonlari asosiy qonuniyati garmoniya (uyg'unlilik) va kontrast (qarama -karshilik) tamoyillari asosida shakllantiriladi:

1. Bosh kiyim va aksessuarlar har bir yangi tendensiyadagi uslublar o'ziga xosliklaridan kelib chiqib loyihalanadi.

2. Individual tarzda yaratiladigan bosh kiyim va aksessuarlar inson gavdasining tuzilishiga qarab loyihalanishi zarur. Masalan, qaddi qomati baland insonlarga katta hajmli aksessuar turlari loyihalash maqsadga muvofiq hisoblansa, aksincha gavdasi kichik insonlarga kichik hajmdagi aksessuarlar yaratish talab etiladi.

Bosh kiyimlar yaratishda qo'yiladigan talablar. Vaqt o'tishi bilan zamonaviy moda tendensiyalarining o'zgarishi jarayonida bosh kiyimning shakli ham tubdan o'zgarib bormoqda. Zamonaviy bosh kiyimni loyihalashda – moda yo'nalishi, yangi materiallarning ishlab chiqarilishi, yangi texnologiyalarni qo'llanilishi kabi omillar inobatga olinadi. Shuningdek aksessuar va bosh kiyimlar yaratish jarayonida quyidagi talablar qo'yiladi.

- **Estetik talablar.** Bosh kiyimni loyihalash jarayonlarida zamonaviy moda tendensiyalariga yoki milliy an'analarga mos bo'lishi mumkin

- **Gigienik talablar.** Ushbu talablar bosh kiyimning optimal hajmi, havo va bug‘, suv o‘tkazuvchanligi va issiqlikdan himoya qilish kabi ko‘rsatkichlarga bog‘liq. Ushbu talablarning bajarilishi ishlab chiqarish texnologiyasiga va aksessuarlar va bosh kiyimlarning modellashga, foydalanilgan (asosiy va yordamchi materiallarning xususiyatiga –mo‘yna, gazlama, astar) materiallar va ularga ishlov berish usullariga bog‘liq.

- **Ekspluatatsion talablar.** Bosh kiyimni kiyish jarayonida ob-havo sharoitlariga ishqalanish, namlanish, siqilish va shu kabi tashqi t’sirlarga uchraydi. Bosh kiyimlarning ekspluatatsion muddatini oshirishga quyidagilar imkon beradi: ularni ishlov berish texnologiyasiga to‘la asoslangan holda ishlab chiqarish, modelni tanlangan yoki tavsiya etilgan matoga asoslanib to‘g‘ri loyihalash, shu bilan birgalikda, shakl saqlovchi, yuqori sifatli yordamchi materiallardan foydalanish. Shu bois noto‘qima elimli materiallar (proklomelin, flezelin, lekan, oraliq- isituvchi noto‘qima material IZO) ko‘llash talab qilinadi. Ular engil, kam burmalanadi, yuqori qattiqlikka ega.

- **Texnologik talablar.** Har bir yangi modelni loyihashda model’er-dizaynerlar aksessuarlar va bosh kiyimlar sanoatidagi texnologik jarayon xaritasini va mavjud jihozlarni ko‘zdan kechirish lozim. Agar ya’ni modelni ishlab chiqarish uchun operatsiyalar ketma-ketligini o‘zgartirish texnologik jarayonni yangi jihozlardan foydalanib, tashkil qilish kerak bo‘lib qolsa, texnologlar hamkorligida bu masala hal etilishi lozim. Shuningdek yangi model ishlab chiqishda texnologik tayyorlov o‘tkaziladi.

- **Iqtisodiy talablar.** Bu talab birinchi o‘rinda bosh kiyimning bahosiga bog‘liq, chunki matodan tejamli foydalanishga olib keladi. Mahsulotning umumiy tannarxidan ko‘ra, ishlatilgan materiallarning tannarxi 80-95 foizini tashkil etadi. Bosh kiyim tannarxi uni tayyorlashga ketgan va model konstruksiyasiga bog‘liq. Mahsulotning sifatli va iqtisodiy tejamli bo‘lishi uchun, fabrika va sexlarda texnologiya, avtomatlashtirilgan usulda amalga oshirishi muhim sanaladi.

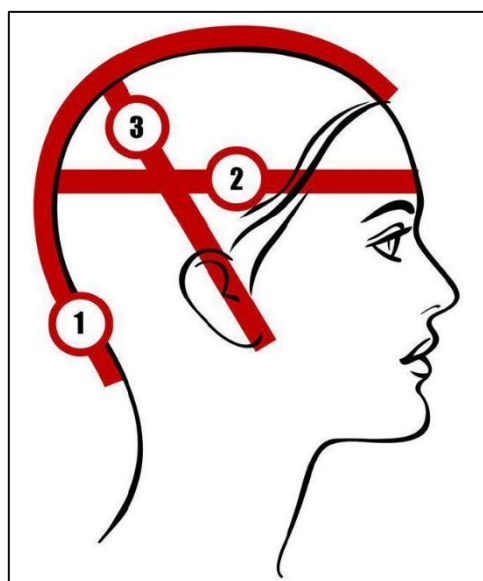
Bosh kiyimlar ishlab chiqarishda turli xil assortimentdagi mato va ashyo turlaridan foydalaniladi. Bular: paxta matolari, jun matolar, ipak, len, sun’iy teri, fetr, velyur, charm, mo‘yna, metal va boshqalar. Bosh kiyimlarni ishlab chiqarishda turli xil bezak berish uslublaridan foydalaniladi: matodan

tayyorlangan gullar, patlardan tayyorlangan egretlar, metal furnituralar, bantlar va xokazolar.

Bosh kiyimlar uch guruhga xos bo'lgan murakkab ishlov berish texnologiyalari ya'ni – birinchi, ikkinchi va uchinchi guruhlar asosida ishlab chiqariladi. Kattalar uchun ishlab chiqariladigan bosh kiyimlar – 53 dan 62 gacha, o'smirlar va maktab yoshidagi bolalar bosh kiyimlari – 50 dan 56 gacha, maktabgacha yoshdagi bolalar bosh kiyimlari 45 dan 47 gacha bo'lgan o'lchamlar asosida ishlab chiqariladi.¹⁶

Bosh kiyimlarni loyihalash uchun o'lcham olish quyidagi tartibda amalga oshiriladi:

1. Boshning ensa qismidan peshonagacha bo'lgan o'lcham.
2. Bosh orqa qismidan peshonaning pastgi qismigacha gorizontaal o'lcham.
3. Chap quloqning tag qismidan aylana qilib o'ng quloq tag qismigacha o'lcham asosida loyihalanadi. (2-rasm)

2-rasm.

¹⁶ Гагарина С.В., Бокова С.В. “Проектирование швейных головных уборов”, учеб. пособие. Ростовна-Дону. Феникс, 2003 г. - 369 с.

Mavzu yuzasidan savollar va topshiriqlar.

1. Bosh kiyimlar assortimenti belgilar bo'yicha qanday tasniflash kategoriyalariga ega?
2. Bosh kiyimlar qanday tasniflash guruhlariga bo'linadi?
3. Bosh kiyim va aksessuarlar loyihalash jarayonining asosiy qonuniyati qanday?
4. Bosh kiyimlar yaratishda qo'yiladigan asosiy talablar xaqida so'zlab bering.
5. Eksploatatsion talablar xaqida nimalarni bilasiz?
6. Bosh kiyim yaratishda estetik talablar xaqida so'zlab bering.
7. Bosh kiyim qanday o'lchamlar asosida ishlab chiqariladi?
8. Bosh kiyimlar konstruksiyasini chizish uchun kerakli o'lchamlar qanday?

3-Mavzu. Bosh kiyim va aksessuarlar yaratishda dunyoga mashhur moda uylari va dizaynerlar ijodiga nazar.

Reja

1. Mashhur moda uylari va dizaynerlarning bosh kiyim va aksessuarlar yaratish jarayonlarida qo'llaydigan kompozitsion uslubiyatlarga ta'rif.
2. Filipp Treysi ijodiga nazar.
3. Louis Vuitton modalar uyi tarixi.

Tayanch so'z va iboralar: *Prada, Dolce & Gabbana, Djordjo Armani , Shanel, Kristian Dior, Filipp Treysi, Louis Vuitton*

Mashhur moda uylari bosh kiyim va aksessuarlar loyihalash jarayonlarida turli uslubiy yo'nalishlardagi yangidan yangi mahsulotlarni taklif etish borasida juda katta raqobat muhitini yaratmoqdalar. Mazkur jarayonda dizaynerlar bosh kiyim, sumka, qo'lqop va sharflarning faqatgina funksional jihatlariga emas balki, ularning insonlar qiyofasi, shaxsiy uslub va qiziqishlarini aks ettirishi zarurligiga alohida ahamiyat qaratilmoqdalar.

Zamonaviy moda sanoatida liboslar uchun yaratiladigan bosh kiyim va aksessuarlarning eng ommabop namunalari aynan **Dolce & Gabbana** modalar uyining dizaynerlari tomonidan moda ixlosmandalari e'tiboriga havola qilinadi. Xususan, mazkur brend asoschilari Domeniko Dolche va Stefano Gabbanalar yaratadigan har bir kostyum kolleksiyalari o'zining detallarga boy bosh kiyim va aksessuarlari bilan ajralib turadi. E'tiborlisi, mazkur kolleksiyalar modellaridagi me'yoridan ortiq va turli hajmdagi elementlar bilan to'ldirilgan ko'plab aksessuar turlari kompozitsion jihatdan biri biri bilan shunday mohirona tarzda uyg'unlashganki, agarda bu jarayonda birgina aksessuar turini olib tashlasak bu holat modelning kompozitsion yaxlitligining buzilishiga sabab bo'ladi. Ya'ni, mazkur brend nomi ostida loyihalanuvchi har bir bosh kiyim va aksessuar o'zining mukammal darajadagi individual imzosiga ega. Bu esa, yosh dizaynerlarning mazkur brend bosh kiyim va aksessuarlarining har bir namunasini loyihalash jarayonlaridan boshlab ularni ishlab chiqarishgacha bo'lgan metodlarni chuqur tahlil qilish asosida o'zlari uchun ijodiy va texnologik prinsiplarni shaxsiy loyihalarida qo'llay olish malakasini shakllantirishlari maqsadga muvofiq. (3– rasm)

3– rasm

Prada brendi so‘nggi urfdagi libos, bosh kiyim va poyafzal hamda aksessuarlar ishlab chiqaruvchi Italiyadagi kompaniyalardan biri hisoblanadi. Mazkur brend o‘zining shaxsiy savdo markasi hamda modalar uyiga ega. Moda ixlosmandlari orasida Prada brendi o‘zining charmdan tayyorlangan aksessuarlari bilan mashhur. Ayniqsa, brend tomonidan ishlab chiqariladigan ayollar va erkaklar sumkalari yuksak mahorat va nozik did uyg‘unlashgan yuqori sifatdagi aksessuarlar sifatida moda olamida o‘zining beqiyos o‘rniga ega. Prada aksessuarlari o‘zining kompozitsion uslubiga ko‘ra monoton ya’ni, shakllar va rang xususiyatlarida yagona shakl va yagona rang prinsiplari asosida loyihalanadi. Bu jarayonda biz bir necha kontrast rang tuslar aralashgan gammalar yoki shakllarni deyarli uchratmaymiz. (3.1– rasm)

3.1- rasm

Djordjo Armani modalar uyi kostyum tizimidagi deyarli barcha komponentlarni o‘z ichiga olgan mahsulotlarni ishlab chiqaradi. Xususan, mazkur modalar uyi liboslar, bosh kiyim, poyafzal, aksessuarlar,

galanteriya, qo‘l soatlari, kosmetika, zargarlik buyumlarining betakror namunalarini o‘zining dunyo bo‘ylab ikki mingdan ortiq shaxsiy butiklari hamda moda sanoati doirasidagi boshqa ko‘plab marketing tizimlari orqali ixlosmandlar e‘tiboriga taqdim etadilar. Mazkur jarayonda bosh kiyim va aksessuarlarning kompozitsion xususiyatlari libosning shakli hamda uslubiga qat’iy bo‘ysunuvchi klassik an‘analarga asosida loyihalanadi. (3.2-rasm)

3.2 - rasm

Shanel modalar uyi hozirgi kunda ham Karl Lagerfeld tomonidan me‘ros qolgan klassik an‘analarga sodiq qolgan holda kostyum va aksessuarlar loyihalarini yaratib kelmoqda. Bu jarayonda dizaynning loyihalashdagi kompozitsion uslubiyati o‘tgan asrda ushbu brendga asos solgan Gabriel Shanelning individual kostyum, bosh kiyim va aksessuarlari asosida shakllantirilishini kuzatish mumkin. (3.3 – rasm)

3.3- rasm

Kristian Dior modalar uyi ham Djordjo Armani modalar uyi singari kostyum tizimidagi deyarli barcha mahsulotlarni ishlab chiqaradi. Xususan, mazkur modalar uyining liboslar, bosh kiyim, poyafzal, aksessuarlar, zargarlik buyumlari singari barcha mahsulotlari o‘zining yaxlit kompozitsion xususiyatlari bilan ajralib turadi. Loyihalash jarayonlarida brendning asosiy prinsipi moda sanoatidagi yuqori qatlam talablariga javob beruvchi xashamdorlik va yuqori sifat uyg‘unligi sanaladi. (3.4 – rasm)

Versache modalar uyi ham nafaqat o‘zining yuksak sifatdagi liboslari bilan balki, ularga mos holda yaratilgan bosh kiyim va aksessuarlari bilan mashhur. Hozirgi kunda modalar uyi dizaynerlari brend asoschisi marhum Djanni Versache tomonidan moda olamiga kiritilgan loyihalash an‘analaridan farqli zamonaviy kompozitsion metodlarni qo‘llash prinsiplari asosida kostyum va aksessuarlar loyihalarini yaratmoqdalar.

Zamonaviy ayollar shlyapalari turli xil shakllar, to‘qimalar, materiallar, ishlab chiqarish usullari bilan ajralib turadi. Bularning barchasi ularni tez-tez, kunning turli vaqtlarida, turli xil tashqi kiyim to‘plamlari bilan kiyish imkonini beradi. Hozirgi kunga kelib, modelyerlar dunyo podiumlarida yil bo‘yi, kundalik yoki ma‘lum bir marosimlar uchun kiyishga mo‘ljallangan shlyapa va bosh kiyimlarni namoish etmoqdalar. Shuningdek dizaynerlar shlyapalardan yaratgan to‘plamini ta’sirchanligini kuchaytirishi mumkin bo‘lgan zamonaviy aksessuar sifatida alohida e’tibor qaratmoqdalar.

Shu o‘rinda Karl Lagerfeld, Valentino, Tyerri Mugler, kolleksiyalarini o‘zining ajoyib asarlari ya’ni bosh kiyimlari bilan bezab turgan

“shlyapachilar qiroli” Filipp Treysi bir vaqtlar shlyapa plastik jarrohlikning zamonaviy va arzonroq turi ekanligini aytgan edi.(3.5-rasm)

Filipp Treysi nihoyatda qobiliyatli dizayner. Uning bosh kiyimlarining hajmi, shakli, original, takrorlanmas dizayni moda ixlosmandlarini hayratda qoldiradi. Oddiy oiladan bo'lgan irlandiyalik bola nafaqat mashhur dizayner, balki o'z sohasidagi eng yaxshisi mutaxassisiga aylanishga turtki bo'ldi. O'zini hurmat qiladigan har bir modaist ya'ni moda ixlosmandi Filipp Treysdi bosh kiyim va shlyapa olishni orzu qiladi. Aktrisalar, qo'shiqchilar, qirollik oilasi a'zolari Treysining bosh kiyimlarini kiyishadi.

Filipp Treysi ijodiga nazar. Filipp Treysi 1967 yil 26 mayda Galvey okrugidagi Ballinasloda tug'ilgan. Uning ota-onasi Jeyms Vinsent Treysi va Ketii Agnes, Ahaskra shahrida non do'koniga egalik qilishgan.

1985 yilda Filipp Dublindagi Milliy san'at va dizayn kollejiga jurnalistikani o'rganish uchun o'qishga kiradi. U shlyapa modellashtirishga qiziqib qoldi va britaniyalik shlyapa dizayneri Stiven Jonsda shogirdligida faoliyatini olib boradi. 1988 yilda u London Qirollik san'at kollejiga ayollar kiyimlari dizayni bo'yicha magistraturaga o'qishga kiradi va u yerdan bosh kiyimlar dizayni bo'yicha kursda ta'lim olgan.¹⁷

3.5-rasm

U tezda London moda olamida shuhrat qozondi, bunga qisman o'sha davrning mashhur jurnalisti Izabella Blou, Filipp Treysining ko'plab

¹⁷ <https://ru.wikipedia.org/wiki/>

shlyapalarini kiyganligi sabab bo'lgan. 1991 yilda Treysi Chanel uyi uchun shlyapalar yaratganligi ortidan Britaniya moda mukofoti “Eng yaxshi aksessuar dizayneri” sifatida taqdirlangan. Shuningdek 1993 yilda u London moda haftaligida muvaffaqiyatli debyut shlyapa ko'rgazmasini o'tkazgan.

Filipp Treysining bosh kiyimlari Aleksandr Makkuinning ot-kutyur "Oq kolleksiyasi"da (Givenchy, Parij) ishlatilgan. Shuningdek u Karl Lagerfeld (Chanel), Valentino, Ralf Lauren va Donna Karan uchun shlyapalar yaratgan. 2005 yilda u Kornuoll gersoginyasi Kamilla Parker-Boulz nikoh to'yi uchun bosh kiyim yaratgan.¹⁸ (3.6-rasm)

3.6-rasm

Shuningdek Treysi turli filmlar uchun shlyapalar ishlab chiqqan, jumladan Garri Potter filmida. 2011-yil 29-aprelda shahzoda Uilyam va Ketrin Middltonning to'yida 36 ta Treysi shlyapalari qirollik oilasi tomonidan foydalanilgan. (3.7-3.11 rasmlar)

¹⁸ <https://dzen.ru/a/ZXDtJ55fqm0HHdv4>

3.7-3.11-rasmlar.

2007 yil 19 noyabrda Filipp Treysi Britaniya moda sanoatiga xizmatlari uchun Britaniya qirolligining faxriy ordeni bilan taqdirlangan. Mukofot Treysiga shahzoda Charlz va uning rafiqasi gersoginya Kamilla tomonidan Klarens xausdagi marosimda topshirildi. Filipp Treysi tomonidan yaratilgan o'ziga xos dizaynga ega, takrorlanmas shlyapa bosh kiyimlari albatta moda ixlosmandlari tomonidan yuqori baholanadi va uzoq vaqt o'z aktualligini yo'qotmaydi. (3.12-3.17- rasmlar)

3.12-3.17-rasmlar

Louis Vuitton modalar uyi tarixi

Louis Vuittonning shiori:

“Har bir chamadon yuqori mobillik va engillikni birlashtirishi kerak”¹⁹

Kompaniya asoschisi Lui Vuitton 1821-yil Fransh-Kontda tug'ilgan. U 14 yoshida Parijga borishni xohlaydi va u yerga borish uchun 400 km masofani piyoda bosib o'tadi. 1837-yilda sandiq yasovchi ustaga shogird tushadi va yo'l uchun sandiqlar yasay boshlaydi. O'smir juda iqtidorli bo'lib, tez orada uning ishlari ommalasha boshlaydi.

Louis Vuitton dunyoga chemodanlarning yangi ko'rinishini taqdim etishga muvaffaq bo'ladi va bu chamadonlar yon tomondan ochilardi. Bizning zamonamizda ular oddiydek tuyulsa-da, o'sha davr uchun bunday sandiqlar chinakam hayratga sabab bo'lgan. Bu davrda temir yo'l transporti ham rivojlanadi va yangi ko'rinishdagi chemodan ko'rkamligi, asosiysi qulayligi bilan juda muhim ahamiyat kasb etadi. Sifatli va qimmatbaho materiallardan qilinganligi tufayli Vuittonning chamadonlari ancha boy bo'lgan xaridorlar orasida keng tarqaladi.

1854-yilda Lui Vuitton Parijning Yelisey maydonidagi Rue Neuve des Capucines ko'chasida o'zining birinchi “Louis Vuitton: Malletier a Paris” (frans. “Lui Vuitton: Parijning charm chemodanlari”) nomli do'konini ochadi. (3.18-rasm) Do'konning frontonini “Lui Vuitton, chemodanlar tayyorlovchi Parij savdo uyi, 1854-yil asos solingan” degan yozuv bezab turgan.²⁰

3.18-rasm

¹⁹ [История модного дома Louis Vuitton \(spletnik.ru\)](http://spletnik.ru)

²⁰ [История модного дома Louis Vuitton \(spletnik.ru\)](http://spletnik.ru)

1858-yilda Lui “Trianon” nomini olgan yangi yassi chemodanni namoyish etadi. Modelning ajralib turuvchi jihati – uning yassi ko’rinishi bo’lgan. Shu paytgacha barcha chamadonlarning yuqori qopqoq qismi bo’rtiq (qavariq) shaklida bo’lib, ularni yig’ish juda noqulay bo’lgan. Bu chemodan esa asosi terak yog’ochidan bo’lib, kulrang suv o’tkazmaydigan mato bilan qoplangan, uning chegaralari esa urinishga chidamli qilib metall burchakchalar (ugolki) bilan himoyalangan bo’lgan. (3.19-rasm)

3.19-rasm

1858-yil Louis Vuitton markasining yana bir xarakterli jihatini boshlab berdi – juda ko’plab qalbaki mahsulotlar paydo bo’la boshladi. Boshqa yuk tashish mahsulotlarini ishlab chiqaruvchilar ham yassi chemodanlarni tayyorlay boshlashdi. Shunda Lui brendning “takrorlanmas chizgisi” – yo’l-yo’l och jigarrang-qizg’ish tasvirni o’ylab topdi. (3.20-rasm)

1959-yilda Vuittonga butun dunyodan buyurtmalar kelayotgani birmuncha yirikroq binoga ko’chish ehtiyojini tug’diradi. Shu sababli Vuitton korxonasi Parij atrofidagi Anyer qishlog’iga ko’chiriladi. (3.22-rasm)

3.20-rasm

3.21-rasm

1868 yilda moda uyi yuqori tabaqa vakillari, jumladan qirollik oilasiga xizmat ko'rsatuvchi kompaniyaga aylanadi. Louis Vuitton afsonaviy tadqiqotchi Pyer Savornyan de Brazza uchun krovat-bagajnik yaratdi va bu ixtiro unga uzoq yurtlarga sayohat uchun mo'ljallangan yuk tashuvchi sumkalar dizayni ustasi maqomini mustahkamlashiga xizmat qildi. (3.22-3.23-rasmlar)

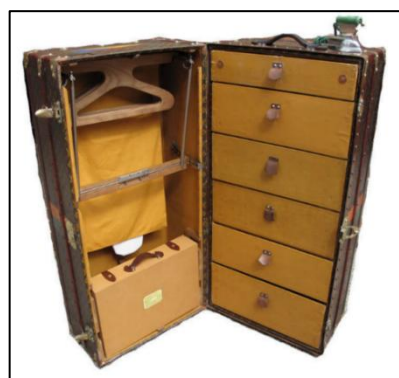
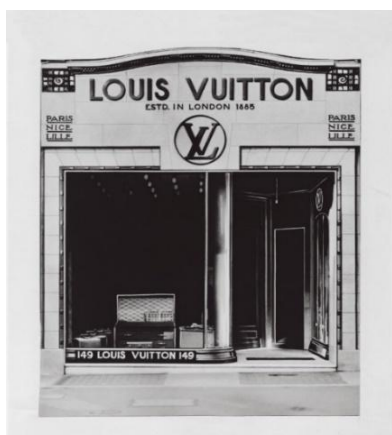

3.22-rasm

3.23-rasm

1885-yilda dizayner Londonda 1-do'konini ochadi. Brendning jahon bozoriga chiqishi munosabati bilan u o'z tovarlarining haqiqiyiligini “margue L. Vuitton deposee” yozuvi bilan tasdiqlaydi. (3.24-3.27-rasmlar)

3.24-3.27-rasmlar

Lui Vuitton 1892-yilda vafot etadi. O‘z imperiyasini o‘g‘li Jorj Vuittonga qoldirirgan. 1895-yilda Jorj boshchiligidagi dizaynerlar ko‘chirish mushkul bo‘lgan monogrammalı polotno dizaynini ishlab chiqishadi. Jorj to‘rt bargli guli bo‘lgan och jigarrang doira, to‘rt qirralı yulduzlı egik romb va o‘rtasida nuqta, otasining xotirasiga “LV” initsialidan iborat motiv yaratadi. (3.28-3.28-rasmlar) Rasm patentlanadi va oqibatda Louis Vuittonning firma belgisiga aylanadi. Buning natijasida dunyo bo‘ylab Louis Vuitton mahsulotlarining qalbaki namunalari sezilarli darajada kamayadi.

3.28-rasm

Uzoq yillar mobaynida Jorj Louis Vuitton mahsulotlarining jahon bozoridagi mavqei oshirish bilan shug'ullandi, ko'p sayohat qildigan. Tez orada Louis Vuitton markasining do'konlari Nyu-York, Bombey, London, Vashington, Aleksandriya va Buenos-Ayresda ham paydo bo'ldi.

Louis Vuitton XX asrda

1914-yilda Parijning Yelisey maydonida Louis Vuitton butiki ochildi va u shahardagi eng kata do'konga aylandi. (3.29-rasm) 1920-yilda brend ilk marotaba 'Heures d'Absence', 'Je, Tu, Il' parfyumlarini chiqardi. (3.30-rasm) 20-asrning birinchi yarmida Vuittondan keyinchalik afsonaga aylangan turli ko'rinishdagi sumkalar chiqarildi. (3.31-3.32-rasmlar)

3.29-rasm

1925-yilda Koko Shanelning buyurtmasiga ko'ra "Squire bag" yaratildi. Squire bag 1934-yili yalpi savdoga qo'yildi. (3.33-3.35-rasmlar)

3.30-3.32-rasmlar

3.33-rasm

3.34-rasm

3.35-rasm

Odri Xepbern Vuittondan Keepall sumkasini kundalik tutib yurishga qulay qilib kichraytirishni iltimos qiladi va natijada 1965-yilda Speedy sumkasi yaratiladi. (3.-36-rasm)

3.36-rasm

1936-yilda Jorj Vuitton vafot etadi, boshqaruv esa uning o'g'li Gaston-Lui Vuitton qo'lga o'tadi. 1945-yil Gaston-Lui Vuitton ular ishlab chiqaradigan tovarlarning barcha yo'nalishlariga: katta bagajdan tortib klatchgacha charmni joriy qiladi. 1970-yillar Louis Vuitton uchun qayta

ishlab chiqarish va jadal o'sish davri bo'lgan. 1978-yil Louis Vuitton taniqli fotograf Jan Larivyer bilan hamkorlik qiladi. 30 yildan oshiq vaqt mobaynida Jan Larivyer butun dunyo bo'ylab sayohat qiladi va brend uchun reklama kompaniyalari yaratadi. 1978-yilda Louis Vuittonning yaponiyadagi birinchi butiki ochiladi. (3.37-rasm) Shu paytdan boshlab savdo markasi Osiyoda ham ommalasha boshladi. Keyinroq firma butiklari Tayvanda (1983-y.) va Janubiy Koreyada (1984-y.) ham ochilgan. (3.38-rasm) 1987-yil Louis Vuitton brendi LVMH (Louis Vuitton Moet Hennessy) xoldingining bir qismiga aylanadi. 1989-yilda Louis Vuitton kompaniyasi dunyo bo'ylab 130 butikka ega bo'ldi. 1990-yillar boshida moda uyining prezidentligiga Iv Karsel tayinlandi. 1992-yilda Vuittonning Pekindagi birinchi butiki ochildi.

3.37-rasm

3.38-rasm

Moda uyining yangi tarixi

1997-yilda Mark Jeykobs Louis Vuittonning direktori bo'ldi. Uning harakatlari bilan 1998-yilning martida kompaniya o'zining dastlabki ayollar va erkaklar uchun pret-a porte liboslar to'plamini: kiyim, poyabzal, aksessuar va zargarlik buyumlarini namoyish etdi. Bungacha kompaniya faqat sumka chamadonlar ishlab chiqarish bilan shug'ullanardi. Modelyer kolleksiya uchun ko'plab taniqli rassomlar: Stefana Sprauza, Takasi Murakami, Richard Prinslarni jalb etdi. Mark Jeykobs LV firma belgisi bilan faqat sumka va chemodanlarni emas balki, matolarni ham bezash taklifini berdi. 1999-yilda Marrakesh, Marokkoda Louis Vuittonning birinchi butiklari ochildi.

2003-yil Takasi Murakami bilan yangi monogramma “Multicolore” ishlab chiqiladi.(3.39-rasm)

3.39-rasm

2005-yilda Parijda Yelisey maydonida yana butik ochadi u binoning etti qavatida brend o'zining barcha liniyalarini sotadi. Butik binosining dizayni amerikalik arxitektor Erik Karlson tomonidan ishlab chiqilgan. Shu yilda Speedy soatlari kolleksiyasi yaratiladi. (3.40-3.41-rasm)

3.40-3.41-rasm

2008-yilda L.Vuitton yangi Damier Graphite polotnosini ishlab chiqadi. Polotno klassik Damier ko'rinishini takrorlasa-da, lekin qora va kulrang rangda bo'lib, unga erkaklarga xos elegant ko'rinish bag'ishlaydi.

Shuningdek, 2008-yilda Farrell Uilyamson bilan hamkorlikda zargarlik buyumlari ("Blason") va Louis Vuitton uchun ko'zoynaklar seriyalari ishlab chiqiladi. (3.42-rasm)

3.42-rasm

2009-yilda Louis Vuitton yangi konsept-kara Infiniti Essence uchun ikki keys va yo'l chemodanidan iborat bagaj kolleksiyasini yaratdi. (3.43-rasm)

3.43-rasm

Bugungi kunga kelib, dunyo bo'ylab 350 dan ortiq Louis Vuitton brendining butiklari mavjud.

3.44-rasm. Louis Vuitton brendi tomonidan ishlab chiqarilgan ro'mol aksessuari.

Lacoste brendi tarixi

Lacoste - erkaklar, ayollar, bolalar kiyimlari, poyabzal, aksessuarlar, sport anjomlari, parfyumeriya ishlab chiqarishga ixtisoslashgan frantsuz brendi. Unga 1933 yilda mashhur tennischi Jean René Lacoste asos solgan.

1926-yilda frantsuz tennischisi René Lacoste Amerika chempionatining ochilishi marosimida trikotaj Pike matosidan qaytarma yoqali va old bo'lagida 3 ta tugmasi bor, eng uzunligi tirsakkacha bo'lgan ko'ylak kiygan. U bu ko'ylakni maxsus buyurtma asosida tiktirgan. U aralash tolali pike matosidan tikilgan bo'lgan. (3.45-rasm)

3.45-rasm

1923 yilda René Lacoste jamoa bosh murabbiyi Allan Mur bilan Boston ko'chalarida sayr qiladi va bir do'konlardan birida timsoh teri nushali sakvoyaj sumkasini ko'rib qoladi, u Allan Murga bahsda g'alaba qozonsa shu sumkani sovg'a sifatida berishini so'raydi. Ammo Rene bahsda yutqazadi.

1923-yilda Renéning do'sti Robert Jorj dumini ko'targan holda kichik timsoh chizadi. Tennischi ushbu rasmni kostyumiga naqsh solishda foydalanishni so'ragan. Shunday qilib krokodil tasviri Lacoste brendining yuziga aylangan.(3.46-rasm) Shuni ta'kidlash o'rinliki, Lacoste brendi mahsulotlari o'zini dizayni, originalligi va o'ziga xosligi jihatidan boshqa brend mahsulotlaridan tubdan farq qiladi. (3.47-3.48-rasmlar)

3.46-rasm

Xozirgi kunda Lacoste brendining ishlab chiqarishdagi yo'nalishlari

Lacoste erkaklar va ayollar uchun kiyim-kechak va aksessuarlarning asosiy liniyasi hisoblanadi.

Lacoste Kids -bolalar uchun kiyim-kechak liniyasi.

Lacoste Shoes - erkaklar va ayollar oyoq kiyimlari.

Lacoste Lab - bu shahar velosipedlari, bumeranglar, skislar, futbol va regbi to'plari, mototsikl dubulg'alari, syorf taxtalari, golf aksessuarlari, shuningdek, kiyim-kechak va aksessuarlarni o'z ichiga olgan sport uskunalari liniyasi.

Lacoste Jewelry - Zargarlik buyumlari ayollar uchun zargarlik buyumlari.

Lacoste Watches - erkaklar va ayollar soatlari.

Lacoste Eyewear - quyosh ko'zoynaklari va optik ko'zoynaklar.

Kompaniya qardiyatlari

3.47-rasm

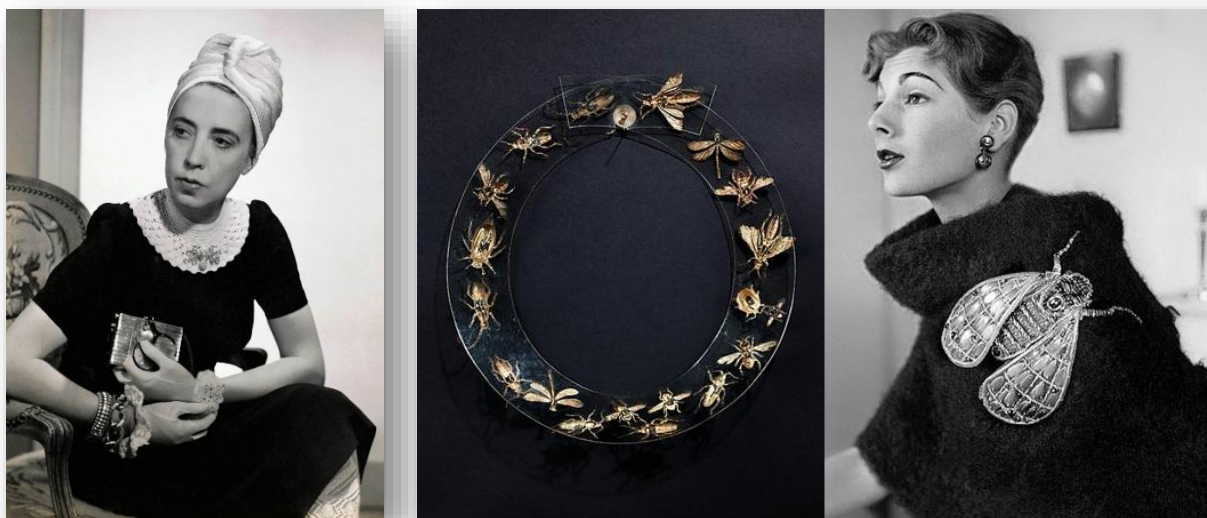
3.48-rasm

3.49-rasm. Lacoste brendining Nyu-Yorkdagi joylashgan do'koni

Elza Schiaparelli ijodi

Elza Schiaparelli 1890 yilda Rimda tug'ilgan. U Rim universitetida falsafani o'rgangan va bo'sh vaqtlarida she'rlar yozgan. Elza aristokratik oiladan chiqqanligi sababli, u ota-onasining boyligi va ijtimoiy mavqei bilan ta'minlangan hashamatli hayot kechirgan.²¹ (3.50-rasm)

3.50-rasm

1922 yilda Elza Parijga keladi. U erda taniqli kutyure, moda arboblardan bo'lgan Pol Puare bilan uchrashdi, bu uning kelajakdagi karyerasiga ta'sir ko'rsatgan. Puare ko'magida Schiaparelli o'z kiyimlarini loyihalashni va o'z modellarini kichik moda uylariga sotishni boshlagan. 1925 yilda u qisqa vaqt ichida "Maison Lambal" modalar uyi dizayneriga aylanadi. 1927 yilda o'zining atelyesini ochadi. Schiaparellining birinchi kolleksiyasida trompe-l'oeil ("optik illyuziya") effektli qo'lda to'qilgan ko'krak qismida kulrang bant rasmi tushirilgan sviter bo'lan, yumshoq soyalar tufayli bant rasmi katta hajmli bo'lib ko'ringan. U AQShda eng ko'p sotilgan pulloverga aylangan va Vogue jurnali uni o'z sonlaridan birida nashr etgan va uni "Rang g'alabasi va badiiy jihatdan durdona yechim" deb atagan. (3.51-rasm)

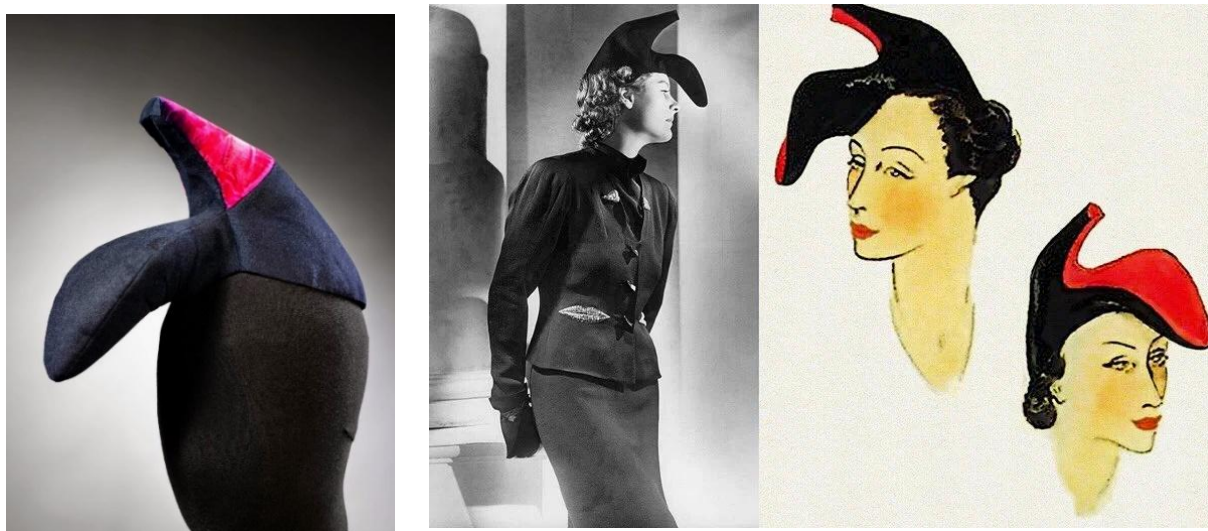
²¹ Schiaparelli — история Модного дома Эльзы Скиапарелли | МЦ (mcsmag.ru)

3.51-rasm

Syurrealizm

Elza Schiaparelli 1930-yillarda Parijning syurreal san'at ta'siriga tushib qoladi va ushbu yo'nalishga ko'p loyihalar amalga oshdi. Elzaning raqibi Coco Chanel uni "Kiyim tikadigan rassom" deb atagan. U an'anaviy tikuvchi sifatida ishlagan, lekin liboslarda klassik siluetlar bilan, provokatsion qismlar qo'shgan holda, xoh bosma, xoh kashta, xech qayerda takrorlanmas zargarlik buyumlari yoki g'ayrioddiy matolardan foydalanib, o'zgacha takrorlanmas, asl nusxada zamonaviy obrazlar yaratgan. Aynisa u yaratgan bosh kiyim, sumka va aksessuarlari tengi, takrori yo'q aksessuarlar sifatida o'z muhlislariga ega. (3.52-rasm)

3.52-rasm

Shuningdek Elza insonlarda qo'lqop tushunchasini ham o'zgartira oldi. Uning qiyosi yo'q aksessuarlari orasida ilon terisidan tikilgan qora va oq zamsh qo'lqoplari bo'lgan. Qo'lqopning qizil tirnoqlari insonda mushuk ayol qiyofasini yaratgan shuningdek suv osti dunyosi va suv parilariga ishora qiluvchi kechki variant bor edi. (3.53-rasm)

3.53-rasm

Rassomlar bilan hamkorlik

Schiaparelli badiiy doiralarda mashhurligi uning ijodiga katta ta'sir ko'rsatgan. Xususan, u Salvador Dali bilan juda yaqin edi. Salvador Dalining asarlarida paydo bo'lgan elementlar Elzaning kiyimlariga tarjima qilingandek go'yo, masalan, 1936 yilgi "antropomorfik kabinet" asari asosida yaratilgan cho'ntakli kostyum yoki Vindzor gersoginyasi Uollis Simpson uchun tikilgan Omar tasvirlangan oq organza libosini misol qilish mumkin. (3.54-rasm)

3.54-rasm. Elza Schiaparelli
va Salvador Dali
hamkorligidagi liboslar

Schiaparelli, shuningdek, mo'ynadan zargarlik buyumlarini yaratgan Meret Oppenxaym va Elza uchun brosh va tugmalarni loyihalashtirgan Alberto Jakometti kabi o'sha davrning boshqa rassomlari bilan hamkorlik qilgan. (3.55-rasm)

3.55-rasm. Schiaparelli "Le Cirque" to'plamining elementlari.

Bugungi kunda Schiaparelli moda uyi

1939 yilda Frantsiya Germaniyaga urush e'lon qilganida, Schiaparelli Parijni tark etishga majbur bo'ldi va 1941 yildan beri urush yillarini Nyu-Yorkda o'tkazadi. Urushdan keyin u Frantsiyaga qaytib keldi va faoliyatini davom ettirdi. Elza yosh Hubert de Givenchini 4 yil davomida ishlagan butikining kreativ direktori sifatida yolladi, shundan so'ng u o'z brendini

ishga tushirdi. Biroq, Schiaparellining Coco Chanel bilan raqobati va Kristian Diorning "New look" uslubining paydo bo'lishi tufayli uning biznesi susaya boshladi. 1954 yil dekabrda Schiaparelli uyi o'z faoliyatini to'xtatdi.

2006 yilda kompaniyani biznesmen Diego Della Valle sotib oldi, ammo moda uyining ijodiy direktori faqat 2013 yilda tayinlandi. Bu Marko Zanini edi, uning tayinlanishi "Liboslar instituti" o'zining yillik ko'rgazmasini Elza Schiaparelliga bag'ishlaganidan keyin sodir bo'ldi. Keyinchalik uning o'rniga "Zodiac" kolleksiyasidagi mashhur blazerni qayta tiklagan Bertran Giyon keldi. Va ikki yil oldin, Schiaparelli ilgari Tom Braun ostida ishlagan Daniel Roseberry brendining yangi badiiy rahbari deb e'lon qildi.

Qayta tiklangan brend kolleksiyalari Elza Schiaparellining tarixiy an'analariga asoslanishi tabiiy. Schiaparellining liboslarning tobora ommalashib borayotgani va brend kiyimida mashhur yulduzlarning tez-tez paydo bo'lishi barchamiz asta-sekin turli hil uslublardan charchagan moda ixlosmandlari vizual go'zallik va hashamat yetishmasligini his qila boshlaganini isbotlaydi. Bunday qiyin davrda Schiaparelli syurrealizmi ular uchun toza havo nafasiga aylanishini ta'kidlash o'rinli albatta.

3.56-rasm. Schiaparelli 2021yil bahor-yoz to'plamidan lavha

3.57-3.60-rasmlar. Schiaparelli 2022 yil Bahor-yoz to'plamida lavha²²

²² Schiaparelli Haute Couture Весна/Лето 2022 - модография (fashionotography.com)

3.61-3.64-rasmlar. Schiaparelli modalar uyi tomonidan yaratilgan o'ziga xos aksessuarlar.

	QR-kodni skanerlang!!! <i>Mazkur havolada You tube ijtimoiy tarmog'i orqali Sankt Peterburg shahri, "Erarta" muzeyida tashkil etilgan Filipp Treysi yaratgan takrorlanmas shaklga ega bosh kiyimlar eksponatlari xaqidagi videoni tamosha qilishingiz mumkin.</i>
	<i>Mazkur havola orqali "Vui Vutton" modalar uyi tarixi xaqidagi videoni tamosha qilishingiz mumkin.</i>
	<i>Mazkur havola orqali "Elza Schiaparelli modalar uyi" tarixi xaqidagi videoni tamosha qilishingiz mumkin.</i>

Mavzu yuzasidan savollar va topshiriqlar.

1. Mashhur moda uylari va dizaynerlarning bosh kiyim va aksessuarlar yaratish jarayonlarida qo'llaydigan kompozitsion uslubiyatlarga ta'rif bering?
2. Qaysi brend o'zining charmdan tayyorlangan aksessuarlari bilan mashhur?
3. Kristian Dior modalar uyi qanday bosh kiyim va aksessuar namunalarini ishlab chiqaradi?
4. Filipp Treysi nechanchi yilda tavallud topgan?
5. Pillihp Treysi nechanchi yilda Britaniya moda mukofotiga sazovor bo'lgan?
6. Treysi qaysi filmlar uchun shlyapalar yaratgan?
7. Lui Vutton modalar uyi xaqida nimalarni bilasiz?
8. Lui Vutton modalar uyi qaysi mashhur dizaynerlar bilan hamkorlik qilgan?
9. Lacoste brendi logotipi qanday paydo bo'lgan?
10. Schiaparelli modalar uyi xaqida so'zlab bering.
11. Internet manba'lari orqali bosh kiyim va aksessuarlar yaratishdagi dunyoga mashhur dizaynerlar ijodini o'raning.

4-mavzu. Bosh kiyimlarni yaratishda zamonaviy moda tendensiyalari.

Reja

1. Bosh kiyimlarning moda tendensiyalariga xos bo'lgan siluettlari.
2. Zamonaviy trenddagi bosh kiyimlar.
3. Bosh kiyimlarning turlari.

Tayanch so'z va iboralar. *Rihanna, Max Mara, Christian Dior, Versace, Gucci, Antonio Marras, Longchamp, Celine*

Hozirgi kunda bosh kiyimlarning moda tendensiyalariga xos bo'lgan siluettlari:

- beretka;
- shlyapalar;
- panamalar;
- “fentezi” uslubiga xos bosh kiyimlar;
- “chalma” turiga xos bosh kiyimlar;
- “bolero”;
- “sport” uslubiga xos bosh kiyimlar;

Urfdagi bosh kiyimlar. Beretlar ayollar uchun bu nafislik va romantik ruhiyat obrazini yaratadigan bosh kiyimdir. Beretni charm kurtkalar, paltolar bilan kiyganda ajoyib obrazlarni yig'ish mumkin. Erkaklar ham beret kiyishlari mumkin. Uni palto, trench palto bilan tandemini kuzatish mumkin. Beretlar sport uslubidagi liboslar bilan ham kiyilsa bo'ladi.²³(4-4.2-rasmlar)

4-4.2-rasmlar

²³<https://www.championat.com/lifestyle/article-5480378-modnye-shapki-vesna-2024-7-trendovyh-golovnyh-uborov-na-vesnu.html>

Panamalar

Hozirgi kunda urfdagi qulay va zamonaviy ko'rinishdagi bosh kiyim bu panama bosh kiyimidir. Bunday bosh kiyim deyarli barcha ayollarga mos keladi. Panamaning pastga tushirilgan bo'lagi ko'zlarni quyoshdan yaxshi himoya qiladi. Maydonlari o'zi o'rta yoki juda keng bo'lishi mumkin. (4.3-4.4-rasmlar)

Yozgi mavsumida paxta, denim va zig'irdan tayyorlangan modellarni tanlash yaxshidir. Asosiysi, bu matolar o'z shakllarini yaxshi saqlaydi. (4.5-rasm)

4.3-rasm

4.4-rasm

4.5-rasm

Rihanna va Xeyli Biberning taklif etayotgan bosh kiyimlari bu paqirli shlyapalar - kelgusi mavsumning eng yaxshi tendentsiyalaridir. Dizaynerlar turli hil rang va fakturali, naqshli modellarning juda keng assortimentini taklif qilinmoqda. Misol uchun Longchamp, Celine va Adeam to'plamlarida. (4.6-rasm)

4.6-rasm

Sharf va kosinkalar

Shlyapa uchun ideal muqobil echim bu - sharf yoki kosinka. Dizaynerlar Max Mara, Christian Dior, Versace bu tendentsiyani har tomonlama obrazga aylantira olishdi: ular ipak sharflarni bandana uslubida va "babushkin" uslubida bog'lashni tavsiya etgan xolda ularni shlyapa bilan juftlikda kiyishni shunidek ekstrovagant mo'ynali turlarini xam, taklif qildilar. (4.7-rasm)

4.7-rasm

Kalvin Klein uch yil oldin o'zining qishki kolleksiyasiga balaklavani taklif qilganda, u urfda uzoq vaqt qoladi deb hech kim o'ylamagan edi. Biroq, bu noodatiy bosh kiyim hali ham modada. Yangi mavsumda ularni Miu Miu, Raf Simons va Tod's brendining dizaynerlari ushbu bosh kiyimni taklif etdilar. (4.8-4.9-rasmlar)

4.8-rasm

4.9-rasm

Trikotaj shapkalar

Coach brendi qalin ipdan to'qilgan trikotaj shapkalar uchun ajoyib variantlar taklif etgan, Chanel va Etroda brend logotipi yoki gul bilan bezatilgan lakonik shapkalar bor. (4.10-rasm)

4.10-rasm

Keng qirrali shlyapalar

Urfdagi shlyapalar keng qirralari shaklda, dizaynerlar Alberta Ferretti va Kristina Fidelskaya to'plamlarida buni ta'klif etmoqlalar. (4.11-4.12-rasm)

4.11- rasm

4.12-rasm

Furajka bosh kiyimi

Furajka ham insonga o'ziga xoslik tasvirini berishga yordam beradi. Bir vaqtlar harbiy kiyimning atributi bo'lgan, bugungi kunda u har qanday obrazga osongina mos keladigan universal bosh kiyimdir. Bunga Kristina Fidelskaya va R13 to'plamlaridagi aksessuarlarni misol qilishimiz mumkin. (4.13-4.14-rasmlar)

4.13-rasm

4.14-rasm

Beysbol qalpoqlari

Beysbol qalpoqlarini klassik, sport va yana boshqa uslublarga mos liboslar bilan ham mos tarzda qo'llash mumkin.

1. Paltolar va klassik kostyumlar bilan beysbol qalpoqlarini kiyish mumkin.

2. Sport uslubidagi beysbol qalpoqlari odatda brend logotiplari bilan ishlab chiqariladi. Ularni yilning istalgan vaqtida kiyish mumkin. Beysbol qalpog'i ustki kurtkalar, paltolar va mo'ynali ust kiyimlar bilan xam ajoyib birika oladi.

3. Kundalik (casual) uslubdagi beysbol qalpoqlari odatda bosma va yozuvlarga ega modellar hisoblanadi. Eng mashhur rang kombinatsiyalari: bej va yashil, kulrang bilan sharob rang uyg'unligidir. Ushbu beysbol qalpoqlarini jinsi shimlar, xudi, nimchalar, keda yoki krossovkalar bilan kiyish mumkin. (4.15-4.17-rasmlar)

4.15-rasm

4.16-rasm

4.17-rasm

Bini bosh kiyimi

Bu erkaklar va ayollar tomonidan qo'llaniladigan bosh kiyimlar orasida eng ommabopi sanaladi. Bini bosh kiyimi har qanday yuz turiga mos keladi. Yorug' rangli binilar insonning yuz qiyofasini yorqin qiladi, yorqin to'q ranglar esa inson obraziga yorqinlik qo'shishga yordam beradi. Ayollar uchun yahshi havo o'tqazish jihatidan yuqa iplardan to'qilgan qulay modellar tavsiya etiladi. (4.18-4.19-rasmlar)

4.18-rasm

4.19-rasm.

Mavzu yuzasidan savollar va topshiriqlar.

1. Hozirgi kunda bosh kiyimlarning moda tendensiyalariga xos bo'lgan siluetlari qanday?
2. Panama bosh kiyim tendensiyalari xaqida so'zlab bering.
3. Rihanna va Xeyli Biberning taklif etayotgan bosh kiyimlari qanday?
4. Balaklav bosh kiyimi xaqida so'zlab bering.
5. Bini bosh kiyimi xaqida nimalarni bilasiz?
6. Bosh kiyim so'nggi tendensiyalar o'ziga xosliklari asosida sharhlab bering.
7. So'nggi tendensiyalar asosida bosh kiyimlarning klassik, sport va romantik uslublari doirasidagi eskizlar namunalarini yarating.
8. Dior modalar uyi tomonidan yaratilgan bosh kiyim namunalarini o'rganing va ular asosida eskiz namunalarini yarating.

5-mavzu. Bosh kiyim va aksessuarlar eskizlari ustida ishlash.

Reja

1. Sketching va Ivent sketching so'zlariga ta'rif.
2. Inson bosh va yuz qismini chizish asoslari
3. Badiiy-illyustrasiya yaratish asoslari.

Tayanch so'z va iboralar. *Eskiz, rassom-modelyer, sketching, fashion-sketching*

Rassom-modelyerning oldidagi asosiy maqsadi zamonaviy moda yo'nalishiga mos kostyum va odamning tashqi ko'rinishini (imidj) yaratishdir. Rassom-modelyer o'z xayolidagi g'oyalarini epchillik bilan qog'ozgatushirishi uning yuqori sifatli mutaxassis ekanligini belgilab beradi. Tasvirlash ijodning eng sodda va eng qulay yo'li. Eskiz chizishda rassom-modeler juda ham ko'p materiallardan qoydalanishi mumkin.²⁴

Sketching – ingliz tilidagi sketch (eskiz, qoralama) so'zidan olingan bo'lib, tasvirlarni tezkorlik bilan yaratishni ko'zda tutadi. Avvalda sketching texnikasi tugallash zarur bo'lgan qoralama tasvirni ifoda etgan. Hozirgi kunga kelib ushbu texnika rassomlar, libos dizaynerlari, arxitektorlar hamda yana ko'plab dizayn turlarida ijod qilib kelayotgan mutaxassislarning o'ziga xos ijodiy dasthati – individualligini ifodalovchisi sifatida aktuallik kasb etib kelmoqda.

Ivent sketching - madaniy va ko'ngilochar tadbirlarda taniqli san'at-madaniyat namoyondalari tashriflarini ularning portretlari ya'ni yuz qiyofalaridagi o'xshashliklarida emas balki yaxlit qiyofalarini qisqa vaqtda obrazli tarzda tasvirlashni ko'zda tutadi.

Inson bosh va yuz qismini chizish asoslari:

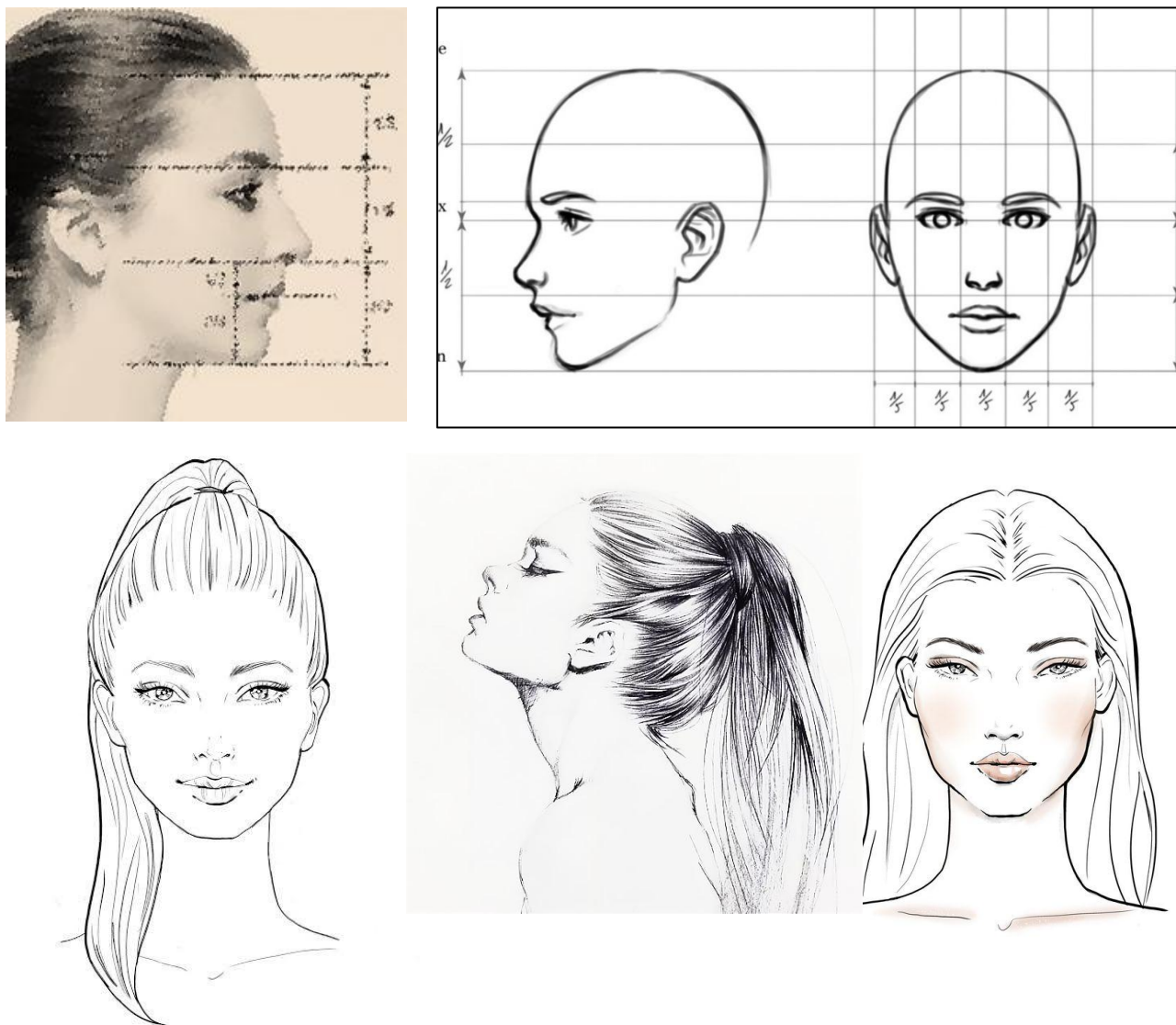
1. Doira shakli chiziladi so'ngra, uni ikki tarafidan ozgina hajm olib tashlanib, oval shakl hosil qilinadi. Bu yerda tuxum shaklini eslab o'tish mumkin. Sababi, tuxum shakli inson bosh shaklini eslatadi.

²⁴ Kompozitsiya fanidan tuzilgan O'UM. Yunuxodjayeva S.A. 2023y

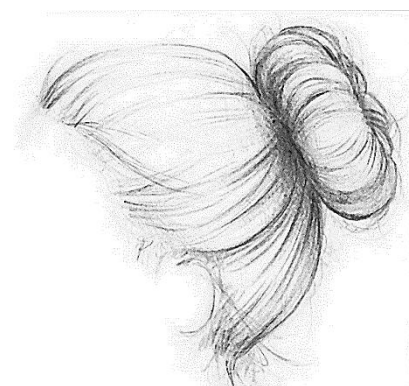
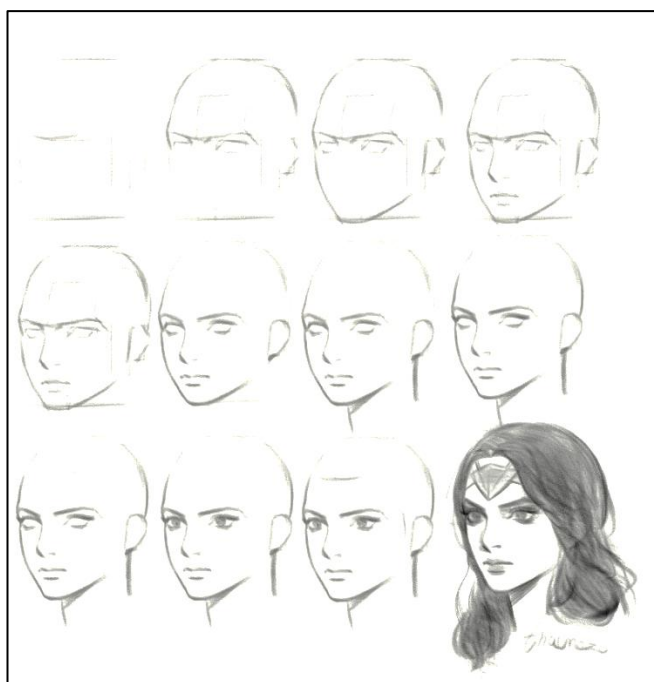
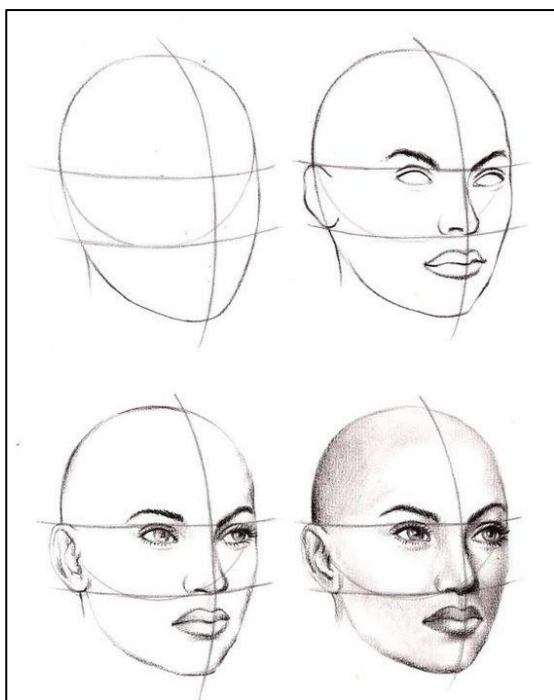
2.Keyingi bosqichda chizilgan ovalni taxminan chamalagan holda 3 qismga bo‘linadi. Yuqoridan birinchi bo‘lak peshona, ikkinchisi burun va uchinchisi dahan qismiga to‘g‘ri keladi.

3. Belgilangan bo‘laklarga inson bosh qismining asosiy chertalari: dahan, lab, burun, ko‘z va qoshlar chiziladi. Muhimi, simmetriyaga rioya qilish.

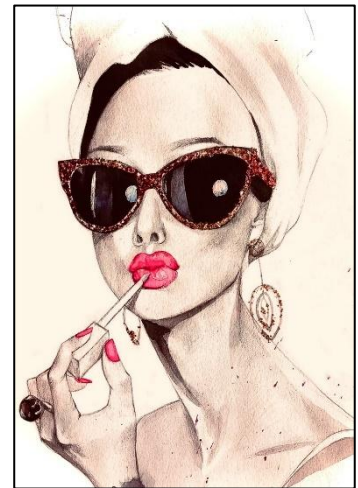
4.So‘ngra hajm va soyalar tugallanadi. Quloqning o‘rta qismi burunning tugagan qismiga to‘g‘ri keladi. (5-5.1-rasmlar)

5.2-5.3-rasmlar. Inson bosh va yuz qismini bosqichma bosqich chizish jarayoni

5.4-5.12-rasmlar. Ayollar bosh qismi va turmaklari eskizlarini yaratish

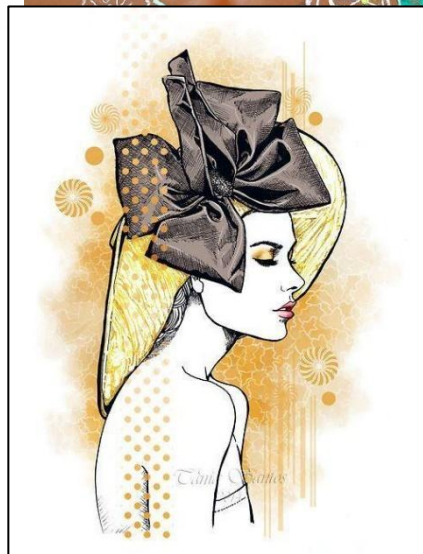

5.13-5.18-rasmlar. Ayollar bosh qismi va turmaklari eskizlarini rangda ishlash.

Xozirgi kunga kelib fashion-illyustrator rassomlar uchun kerakli ish qurollarining turlari juda ko'p. Feyshn sketchlarni deyarli barcha materiallar: qalamlar, markerlar, tush, ruchka, akvarelda yaratish mumkin.(5.19-5.27-rasmlar) Ushbu materiallarning qay biridan foydalanish esa avvalo yaratilayotgan sketch mavzusi, g'oyasi va ijodkorning xoxish istaklariga bog'liq.

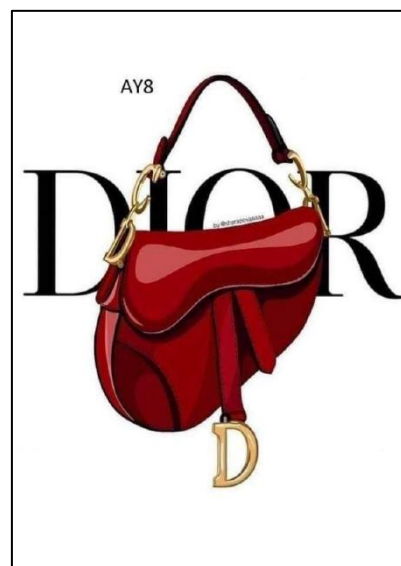
Badiiy illyustrasiya:

Bu turdagi feyshn sketchlar jurnal va kitoblar uchun hamda kompaniyalar reklama siyosatini samarali tashkil qilish uchun ahamiyatli sanaladi. Mazkur yo'nalishda faoliyat olib borish uchun tasviriy san'at qonun va qoidalarini puxta egallagan ijodkor bo'lish zarur.

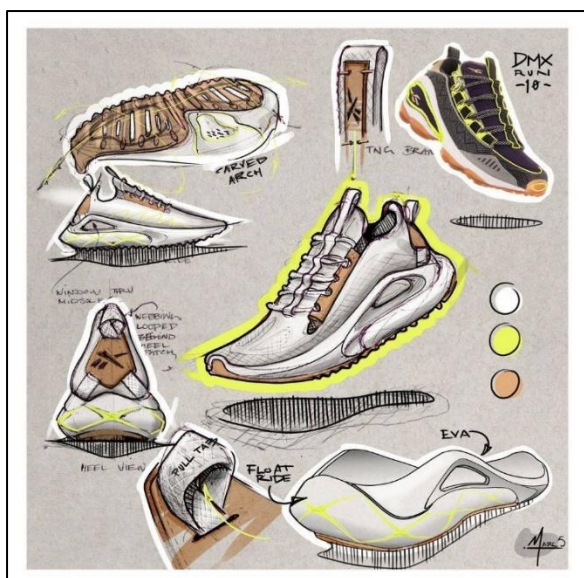
5.19-5.27-rasmlar

Bosh kiyim va aksessuarlari to'plamining eskizlarini ishlab chiqishda asosiy vazifa kompozitsion jihatdan yaxlit, o'zaro mos ansambl yaratishdir. (5.28-5.33-rasmlar) Eskizlar ustida ishlash jarayoni printsiplar va qoidalarga muvofiq amalga oshiriladi, unga rioya qilish shakllardagi proportsionallik, yaxlitlik va uyg'unlik kabi xususiyatlarni ta'minlaydi.

5.28-5.33-rasmlar

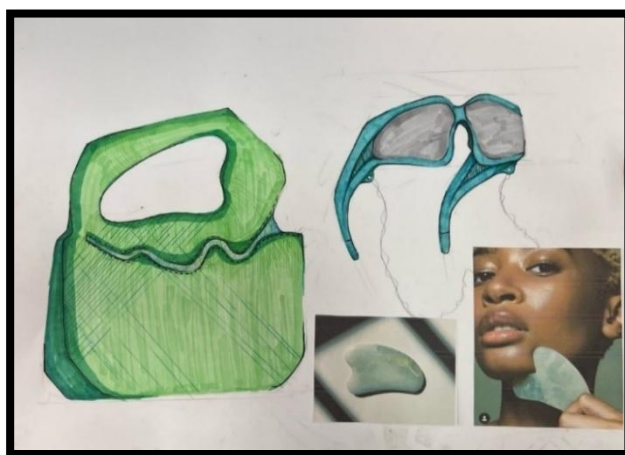
Hozirgi kunda feyshn sketching yo‘nalishida markerlar eng ommabop hisoblanmoqda. Markerlar spirt, akril, akvarel va mel tarkibli ko‘rinishlariga ega. Sketchlar uchun hohlagan turdagi qog‘oz yoki yon daftardan foydalanish mumkin. (5.34-5.38-rasmlar)

5.34-5.38-rasmlar. Qalam, suvbo'yoq, marker yordamida chizilgan aksessuarlar

Yaratilayotgan loyiha kompozitsiyasi qismlarida shakllarining bir-biriga va butun kompozitsiyaga proportsionalligi – alohida ahamiyatga ega. Shuningdek bosh kiyim va aksessuarlarni loyihalash jarayonida loyihalanuvchi ob'yektning qaysi maqsadlar uchun xizmat qilishi kerakligi doirasida loyihalanadi. Masalan kundalik kiyish uchun loyihalanayotgan bosh kiyim va aksessuarlar o'zining qulayligi va funksionalligi bilan ajralib turadi va shu asosda loyihalanishi uchun for eskizlar bajariladi.

5.39-5.46-rasmlar. MRDI talabasi Sharapova Asal tomonidan yaratilgan eskiz-loyihalar

Ma'lim bir konsepsiya asosida loyihalangan bosh kiyim va aksessuarlarda asosiy jihat bu unig g'oyasi konsepsiyasi sanaladi yani dizayner mazkur loyihani yaratishda qanday konsepsiyani ilgari surgani asosiy ahamiyatga molik jihatidir. (5.47-5.50-rasmlar)

Mavzu yuzasidan savollar va topshiriqlar.

1. Rassom-modelerning oldidagi asosiy maqsadi nima?
2. Sketching bu nima?
3. Ivent-sketching haqida ma'lumot bering.
4. Badiiy-illyustrasiya yaratishda nimalarga e'tibor qaratish zarur?
5. Ma'lim bir konsepsiya asosida loyihalangan bosh kiyim va aksessuarlarda asosiy jihati nimalardan iborat.
6. Turli hil uslublarga mos bosh kiyim va aksessuarlarni qalam, suvbo'yoq va flomaster yordamida ifodalang.
7. Avangard uslubiga mos bosh kiyim va aksessuar namunalarini suvbo'yoq yordamida ifodalang.
8. Libos dizaynida mavjud makro-uslublarga mos bosh kiyim va aksessuarlar eskizlarini suvbo'yoq, flomaster yoki pastel qalamlari yozdamida ifodalang.

6-mavzu. Ayollar uchun mo'ljallangan bosh kiyimlarni badiiy loyihalash.

Reja

1. Ayollar uchun ayvonli bosh kiyim modellarini loyihalash.
2. Kichik ayvonli bosh kiyim assortimentlarini turli ashyolarda loyihalash.
3. Ayvonli bosh kiyimlar dizaynining o'ziga xosliklari

Tayanch so'z va iboralar. Bosh kiyim, konstruksiya, beret, loyiha

Liboslar va uning aksessuarlarini loyihalash, libos kompozitsiyasining asosiy vositalari: simmetriya, kompozitsion markaz, mato, bezak elementlari, rang xususiyatlari kabi vosita elementlaridan tashkil topadi:

- Simmetriya kompozitsiyaning yorqin va ko'zga tashlanuvchi xususiyatlaridan bo'lib, u shakl hosil qilishdagi asosiy vositalardan hisoblanadi. Simmetrik shakllar deb, bir – biriga aynan o'xshash tarkibiy qismlarning bir tekislikdagi joylashuviga aytiladi. Kompozitsiyada simmetriyaning - oynadagi singari, markaziy, tekis o'q atrofidagi kabi ko'rinishlari mavjud. Liboslarni loyihalashda simmetriyaning o'ziga xos tomonlaridan yana biri, bu - simmetrik shakllar yaratish jarayonlarida nosimmetriyaning (asimmetriya) namoyon bo'lishidir. Nosimmetrik kompozitsiya asosan liboslarda dinamik xususiyatlarni shakllantirishda qo'llaniladi. Simmetriya va nosimmetriyadan o'z o'rnida foydalanish orqali dizayner bir - birini takrorlamaydigan libos shakllarini hosil qilishga erishadi.²⁵

Kompozitsion vositalarni o'z o'rnida qo'llash orqali libosning uyg'un holdagi ifodaliligi yaratiladi. Kompozitsion xususiyat va vositalar yordamida tashkil qilingan kiyim shakllari (liboslar, oyoq – kiyim, sumka, yoki yaxlit olganda kostyum) o'zining asosiy qism, ya'ni kompozitsion markaziga ega bo'lib, ular kostyumning qolgan barcha qismlarini o'ziga bo'ysundiradi. Kompozitsion markaz qilib kostyum shaklning ixtiyoriy

²⁵ Основы теории проектирования костюма. —М.:1988. —158 с.

bo‘lagi yoki tarkibiy qismini olish mumkin. Kompozitsiyaning murakkab ko‘rinishlarida bir – birini bog‘lab turuvchi bir nechta kompozitsion markaz bo‘lishi mumkin.

Kompozitsion markaz va uning qismlarini bir - biri bilan uyg‘unlashtirish, libosdagi barcha elementlarning yaxlitligini hosil qilish orqali amalga oshiriladi.

- Ritm – shaklning mutanosib va oson seziladigan qismlarining mavjud qonun - qoidalar asosida takrorlanib kelishidir. Ritm libos vazni (massa), hajm va shu kabi vositalarning ortishi yoki kamayishi bilan ifodalanadi.

- Mato, boshqacha aytganda libos yoki aksessuarlarga to‘g‘ri tanlangan gazlamalar loyihalash jarayonlarida ikki o‘lchamli eskizdagi modelning uch o‘lchamli shaklini ko‘zda tutilgan darajadagi ifodaliligini shakllantirishga xizmat qiladi.

- Bezaklar ya’ni, dekorativ elementlar kostyumning tarkibiy qismlarini bezatishga xizmat qiluvchi kompozitsion vositalardan biridir. Ularning turli xil naqshli bezaklar, to‘r, lenta, tasma, tugmalar kabi qator ko‘rinishlari mavjud.

- Rang kompozitsiyaning eng jonli, ifodali elementlaridan hisoblanadi. Libos loyihalash jarayonlarida asosan ikki – uch (kamdan – kam hollarda to‘rt) rangga murojaat qilinadi, chunki ranglar ko‘payib ketsa, ularning uyg‘unligi va birligi buziladi. Ranglar birligiga bo‘yoqlar tusining xilma – xilligi, yorqinligi va to‘yinganligi xosdir²⁶

Ayollar uchun ayvonli bosh kiyim modellarini loyihalash.

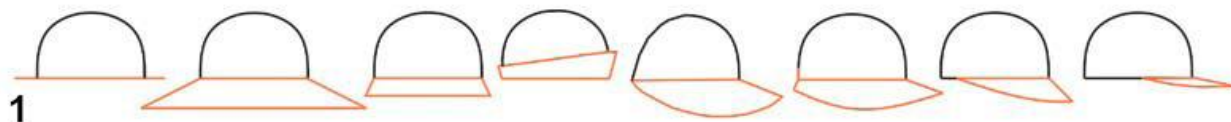
Loyihalash uchun zarur bo‘lgan ashyolar: drap matosi, dekorativ tasma, turli xil furnitura materiallari, tabiiy yoki sun’iy mo‘yna.

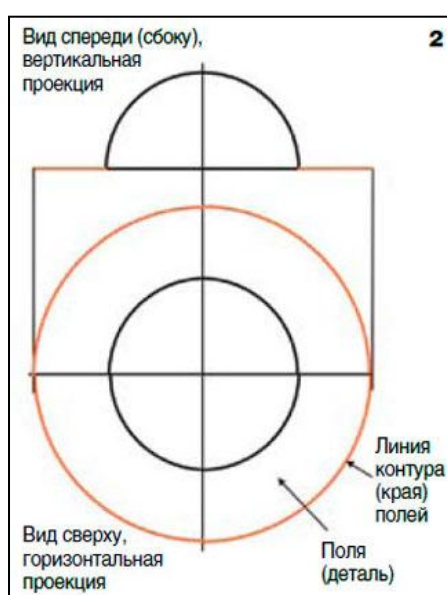
6-rasm

²⁶ Черемных А.Н. Основы художественного оформления женской и детской одежды. –М.: 1968.

Bosh kiyimlarning ayvon qismi, uning perimetri bo'ylab bir tekisda gorizontal yoki egilgan, oldi, orqa yoki yon qismlari boshqa taraflariga nisbatan ko'proq; hamda bir xil yoki turli o'lchamdagi uzunlikda bo'lishi mumkin. Ayvonlar bosh kiyim asosiy chizig'idan kichik bo'lishi ham mumkin. Bu jarayonda ayvonning uzunligi asos chizig'ining yarmidan ko'proq bo'lsa, yarim ayvonli bosh kiyim deb ataladi, agar uzunlik mazkur o'lchamdan qisqa bo'lsa, ayvonli deb yuritiladi. Klassik uslubdagi ayvonli bosh kiyimni loyihalash uchun bosh qismining tutib turuvchi yuzasining chizmasi kerak bo'ladi. Mazkur chizma qolipning (boshning tutib turuvchi yuzasining soddalashtirilgan chizmasi) vertikal va gorizontal proeksiyasi xisoblanadi. Proeksiya chizmasini tayyorlash uchun asos qilib bosh aylanasining (Og) $R=Og/6$, 28 radiusli o'lchami olindi va bu o'lcham boshning aylana(gorizontal proeksiya) va yarim aylana (vertikal proeksiyasi) ni hosil qilish uchun foydalanildi. Aniq bir bosh kiyim turining lekallasini loyihalashda bosh kiyim ayvonini biriktirish chizig'idan gazlama qalinligi uchun radiusga ma'lum bir sm qo'shib modellashtirish zarur. (6.1-rasm)

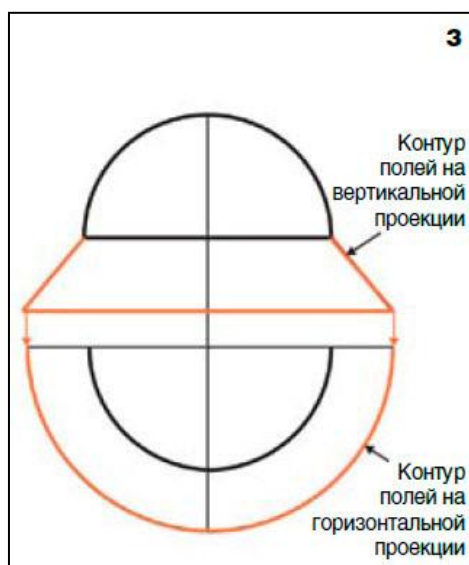
Bosh kiyimning gorizontal ayvonlari.

6.1 rasm

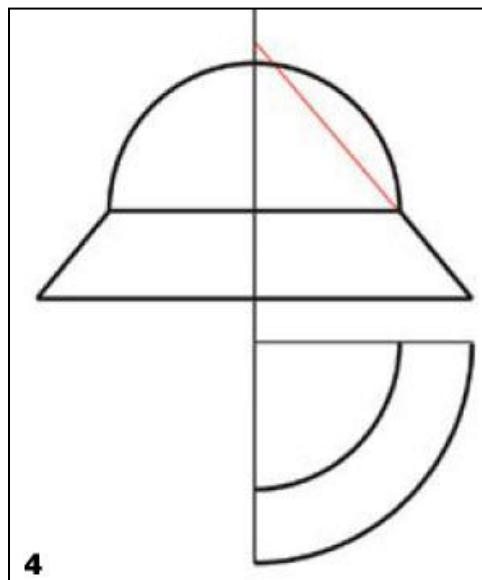
Bosh kiyim ayvonining gorizontal konstruksiyasini modellatirish bir muncha oson chunki, konstruktiv chizma uning gorizontal proeksiyasi bilan birga bir o'lchamda mos keladi. Bosh kiyim modeliga mos tarzda ayvon qismi ham turlicha burilishi mumkin. Bosh kiyim modellari dizaynining turiga qarab ayvonlarning tashqi konturlari bosh kiyim aylanasi o'lchamlaridan katta bo'lishi mumkin. Modellar dizayni bo'yicha oldi qismi keng orqa qismi kichik, yoki ayvon chekka qismining chizig'i murakkab konfiguratsiyaga ega bo'lishi mumkin (6.2-rasm)

Perimetri bo'ylab bir xil bukiluvchi bosh kiyim modelini loyihalash.

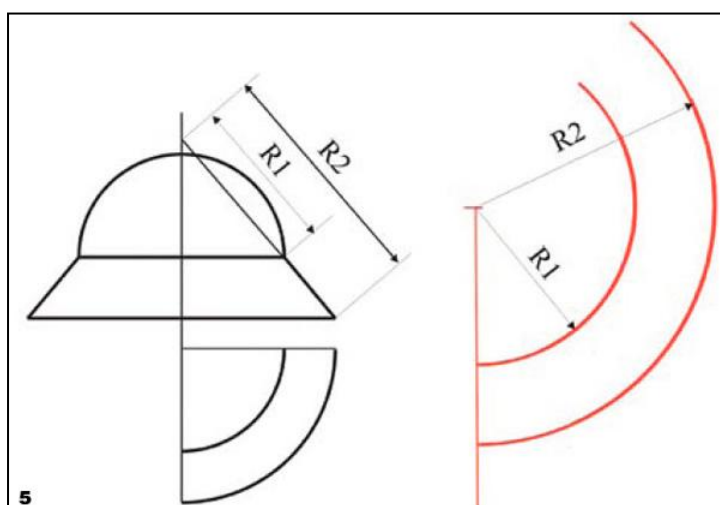
6.2-rasm

Bosh kiyimning vertikal proeksiyasida ayvonning bukilish va enini belgilovchi chiziq belgilanadi (ayvon yon qismining konturi). Uning pastki chegarasidan gorizontal chiziq o'tkaziladi – ayvonning tashqi chegarasi. Mazkur loyihalananayotgan bosh kiyim modeli ayvonining aylanasi radius bo'ylab bir xil o'lchamda bukilayotganligi sababli kontur chizig'ini vertikal proeksiyaning yarmiga chizish mumkin. Yon kontur kesimining pastki chegarasidan gorizontal kesimgacha vertikal chiziq chiziladi va natijada yuqoridan qaraganda bosh kiyimning o'rta chizig'i hosil qilinadi. Markazdan ushbu nuqtagacha bo'lgan masofa – ya'ni, aylana radiusi yuqoridan qaraganda bosh kiyim ayvon qismining chegarasi xisoblanadi.(6.3-rasm)

6.3-rasm

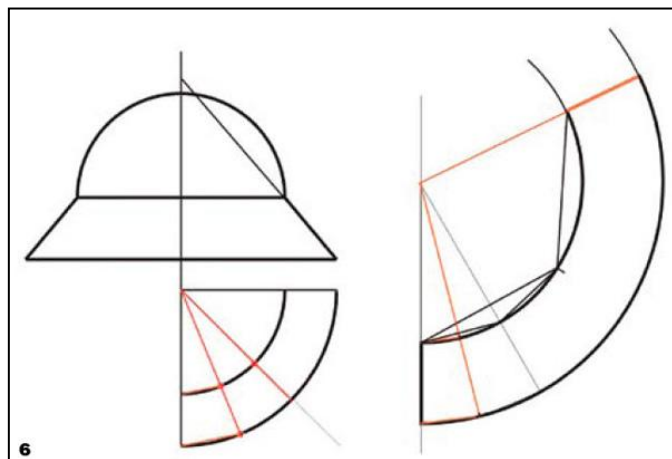
Loyihalanayotgan ayvon qiyshiq kesilgan konus shaklini eslatadi. Uning yoyilmasini qurish uchun avval konus qurib olinadi, so'ngra undan yuqori qism kesimi qirqib olinadi. (6.4-rasm)

5

6.4 rasm

Bosh kiyim ayvon qismining yoyilmasini qurish uchun, ayvon bo'laklari chegarasidan biriga mos tushuvchi chiziq chiziladi, va unda nuqta belgilanadi bu aylananing markaz bo'lagi ya'ni, ayvonning yuqori va pastki chegaralarining chizmasi xisoblanadi. Mazkur nuqtadan ikki, birinchisi R_1 radiusli, ikkinchisi - R_2 radiusli egri chiziq chiziladi. (6.5-rasm)

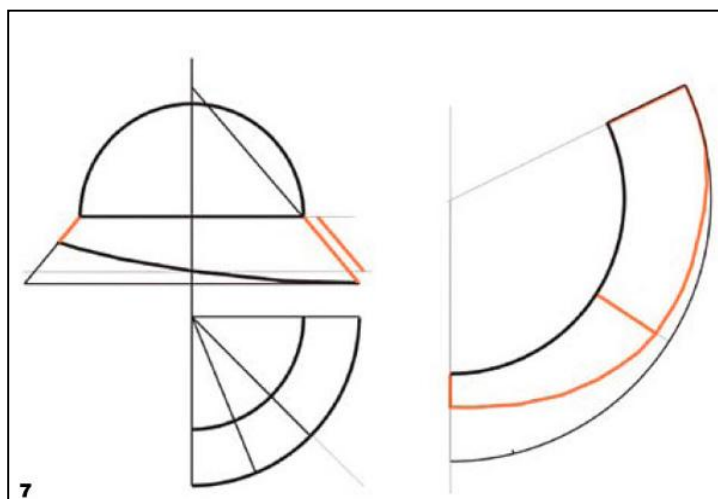

6.5- rasm.

Keyingi bosqichda ayvonning biriktiriluvchi chizig'iga uning uzunlik o'lchami belgilab olinadi. Bu jarayonni ayvon radiusi bo'ylab bir xil o'lchamlar belgilab uni yuqoridan ko'rinishdagi chizmada yoyilmada ko'zda tutilgan qiyalikda sirkul yordamida chizish orqali bajariladi.

Turli ayvonli bosh kiyimi konstruksiyasi

Mazkur modeldagi bosh kiyimlarining ayvon qismini maket variantida qirqish, yoki chizmaning vertikal proeksiyasida model chizig'ini o'tkazish va uning belgilab olingan o'lchamini ayvonning yoyilma chizmasiga o'tkazish orqali tayyorlash mumkin.(6.7-rasm).

6.6-rasm

Kichik ayvonli bosh kiyim assortimentlarini turli ashyolarda loyihalash.

Zamonaviy moda sanotida doirasida ishlab chiqarilayotgan bosh kiyim assortimentlari orasida kichik ayvonli (козырёк) bosh kiyimlar tobora urfga aylanmoqda. Mazkur tipdagi bosh kiyimlarni klassik, sport, romantik va boshqa ko'plab uslublar asosida loyihalash mumkin. Bu jarayonda dizaynerlar tabiiy va sun'iy mo'yna, teri, drap, trikotaj, jun kabi gazlamalardan foydalanishlari maqsadga muvofiq. Sababi, mazkur dizayndagi bosh kiyimlar asosan kuz qish mavsumlari uchun loyihaladi. Tabiiyki, bosh kiyimni loyihalash uchun foydalaniladigan ashyolar asosan issiqlik saqlaydigan, shamoldan himoya qiluvchi va yomg'irli ob havoda ham nam o'tkazmaydigan ashyolardan loyihalash maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Mazkur modeldagi bosh kiyimlar dizaynida kichik ayvon bosh kiyim yuz qismining ko'zga yaqqol tashlanib turuvchi bo'lagi hisoblanadi. Shu sababli mazkur detalni loyihalash dizaynerlar va konstruktorlardan katta mahorat va aniqlikni talab etadi.

Kichik ayvonlar ikki turga bo'linadi oldinga yo'nalgan (01, 02 rasm) hamda bosh qismiga qaytarilgan (03 rasm). Ular biriktirilgan va qaytarilgan kozyrek lar deb yuritiladi.

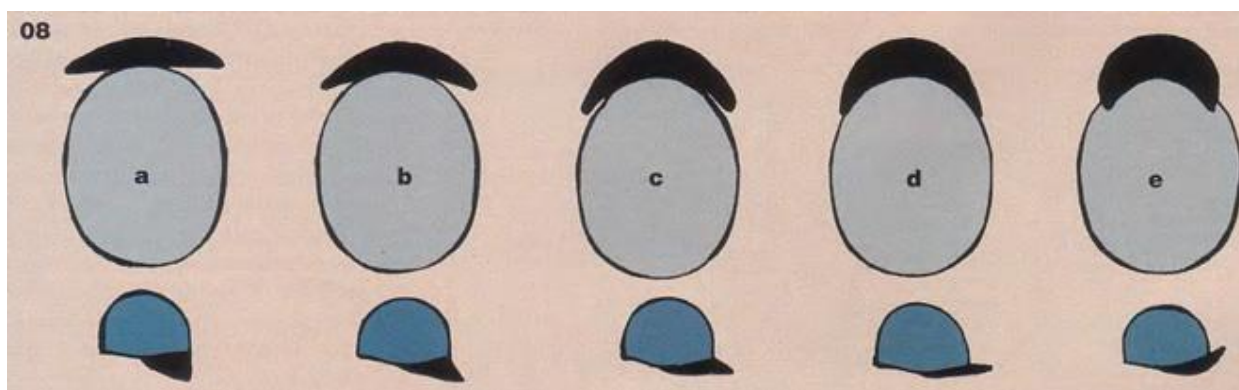

Ayvonli bosh kiyimlar dizaynining o'ziga xosliklari

Biriktirilgan kichik ayvonlar ayollar bosh kiyimlarida qariyb bir asr avval erkaklar kep bosh kiyimidan o‘zlashtirish orqali urfga kiritilgan. Xozirgi kunda mazkur tipdagi kichik ayvonlar ayollar bosh kiyimlarining deyarli barcha turlarida qo‘llaniladi. (05, 06).

Biriktirilgan kichik ayvon peshonaga yopishib turuvchi (04), burchak radiusi bo‘yicha joylashtirilgan (05, 06, 09, 11), yoki peshona tekisligiga perpendikulyar tarzda loyihalanishi mumkin (01, 02).

Sport uslubida loyihalanadigan zamonaviy bosh kiyimlar hamda erkaklar keplari ichki tarafdin minimal darajada bukilgan dizaynga ega bo‘ladi (02, 08d).

Kichik ayvonlar uzunligi sport liniyasi uchun tayyorlanadigan bosh kiyimlarda bir muncha kichik loyihalash maqsadga muvofiq bo‘lsa,

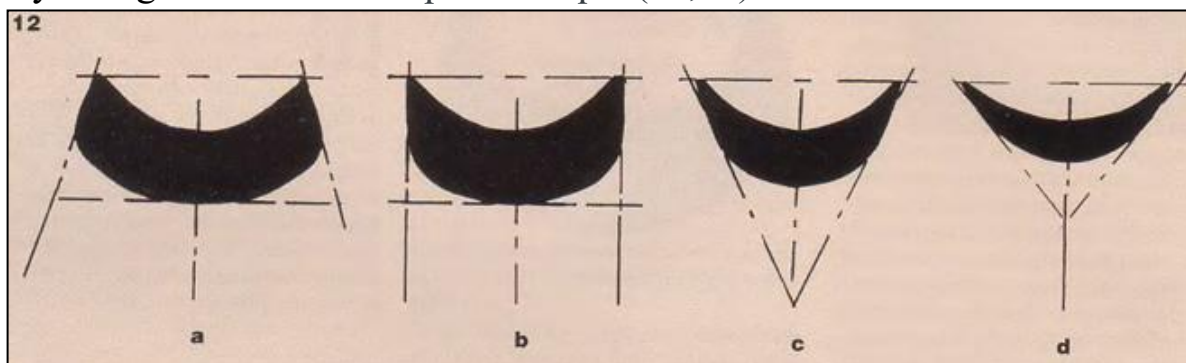
ayollar klassik turdagi bosh kiyimlarida esa ayvonning ichki chegarasi kengroq o'lchamda loyihalanadi.

Kichik ayvonlar shakllari

Kichik ayvonlarning shakli va kengligi bo'lakning tashqi konturi asosida belgilanadi. Ular asosan 3-4 sm (ayollar mo'ynali bosh kiyimlari yarim ayvoni), 8-12 sm (charmdan tayyorlangan sport keplari, jokeykalar – 01) atrofida loyihalanadi.

Moda tendensiyalari asosan ikki turdagi bazaga xos shakl asosida shakllantirilganligini kuzatish mumkin. Xususan, "valyaj" turidagi kichik ayvonlar 70 yillar keplari modasiga xoslik kasb etgan bo'lsa (12a, b), 60 chi va 80 chi yillar modasida ayollar bir muncha soddaroq kichik ayvonli bosh kiyimlardan foydalanganlar (12s, d). Xozirgi kundagi zamonaviy moda olamida deyarli barcha turdagi ya'ni, trapetsiyali, to'g'rito'rtburchak, uchburchak, assimetrik hamda murakkab konturli kichik ayvonli bosh kiyimlarga birdek e'tibor qaratilmoqda (10,11).

Kichik ayvonlarni maketlash

Loyihalashda kichik ayvonlarni konstruksiyalashning bir necha xil hisob kitob usullari mavjud. Bu jarayonda avvaldan to'g'rilangan hamda loyihalanayotgan model dizayniga bir muncha yaqin bo'lgan lekaladan foydalanish maqsadga muvofiq. Maketlash usuli orqali modelga quyidagi o'zgartirishlarni kiritish mumkin (uzunlashatirish yoki qisqartirish, kengaytirish yoki toraytirish) . Dizaynerlar bu jarayonda yangi kolleksiya modellarini tayyorlash uchun mos keluvchi bir necha aktual variantlarni tanlab olishlari va barcha yangi modeldagi bosh kiyimlarni ana shu lekala asosida shakllantirishlari maqsadga muvofiq. Sababi, bu loyihalash jarayonlari samaradorligiga xizmat qiladi.

Zamonaviy ashyo va konstruksiya asosida ayollar bosh kiyimi

aksessuarini (beret) loyihalash.

6.8- rasm

Birinchi galda bosh aylanasi o'lchami olinadi va uning tutib turuvchi qismining vertikal va gorizontaal proeksiyasi chiziladi. Bosh kiyim o'lchami boshning aylanasi o'lchami (Og) asosida (santimetr lentasida) gorizontaal tekislik bo'ylab kallaning orqa qismini turtib chiqqan nuqtasi orqali o'lchanadi. Bosh kiyimlar bosh aylanasi kesib o'tish qismiga ko'ra doira va oval shakllar asosida loyihalanadi. Aylana shaklidagi bosh kiyimlarga beretlar, beysbol kalar, hamda bir necha turagi ayollar bosh kiyimlari xos

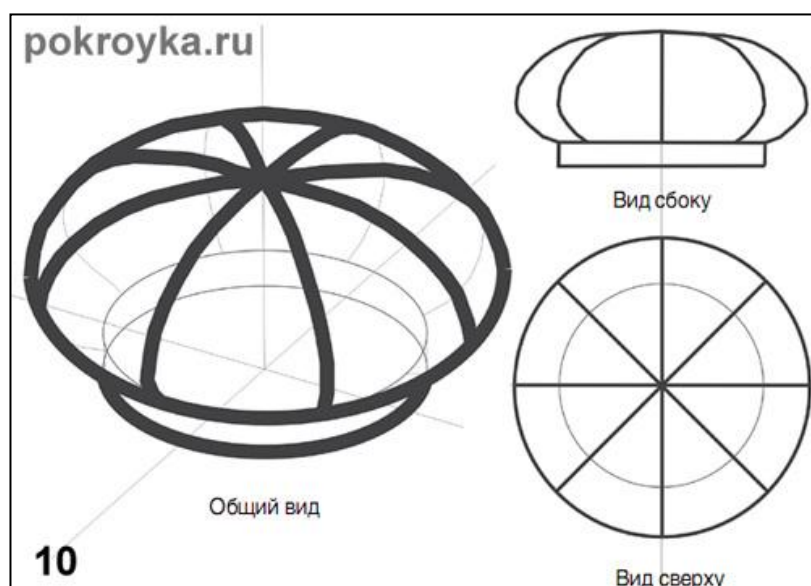
bo'lsa, oval shaklli bosh kiyimlarga erkaklar shlyapalari, hamda keplarni misol tariqasida keltirish mumkin. Biz loyihalash uchun aylana shaklidagi bosh kiyimni tanlab oldik. Avval mazkur turdagi bosh kiyimining boshning tutib turuvchi yuzasini qurib olamiz.

Chizmani qurish uchun bosh aylanasi ("Og" belgisi bilan belgilaymiz) va aylananing raidusini "R" hisoblaymiz.

$$R = Og/6,28$$

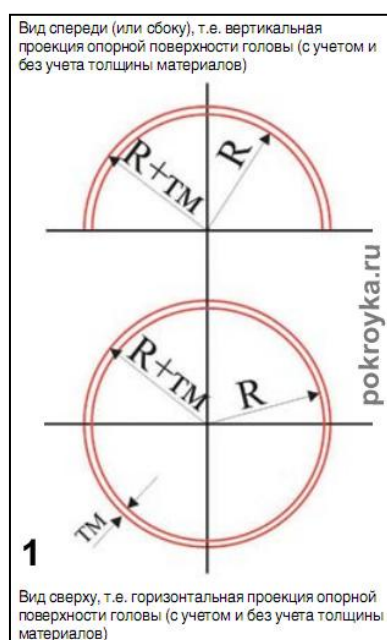
Masalan, boshning aylanasi 56 sm ga teng bo'lsa, xisob $R = 56/6,28 = 8,9$ sm. Mazkur jarayondan so'ng bosh kiyim konstruksiyasini chizishni boshlaymiz.

A3 o'lchamdagi millimetr qog'oziga klinli ayollar bosh kiyimini loyihalaymiz, mazkur chizma vertikal asosga nisbatan simmetrik tarzda qurilishi sababli bizga faqatgina ikki xil proeksiya ya'ni gorizonttal (yuqoridan ko'rinish) va vertikal (oldindan yoki yon tarafdan ko'rinish, mazkur modelda bosh kiyimning barcha taraflari, ya'ni klinlar o'lchami bir xil joylashgan) zarur bo'ladi. (6.9 rasm). Bunday kontuksiv chiziqlar aylanuvchi yuzalar deb yuritiladi. Tasvirlarda qizil rang bilan belgilangan chiziqlar ko'rib chiqilayotgan ya'ni qurilayotgan bosqichga tegishli chizmalar xisoblanadi.

6.9-rasm

1. Proeksiyani loyihalash uchun simmetrik asos chizig'ini o'tkazib olamiz. Buning uchun chap taraf burchak qismidan R ga nisbatan ko'proq masofa tashlab vertikal chiziq o'tkazamiz. So'ngra beretning asosini tashkil qiluvchi (bosh aylanasi o'lchangan chiziq) gorizontal chiziq chizamiz. Gorizontal va vertikal chiziqlar kesishgan nuqtadan, ya'ni markazdan sirkulda radiusning R yarim aylanasi ya'ni, boshning tutib turuvchi yuzasining vertikal proeksiyasini chizib olamiz. Ushbu chizilgan aylana radiusidan pastroqda yana aylana chizib olamiz mazkur chiziq boshning tutib turuvchi yuzasining gorizontal proeksiyasi hisoblanadi. (6.10rasm).

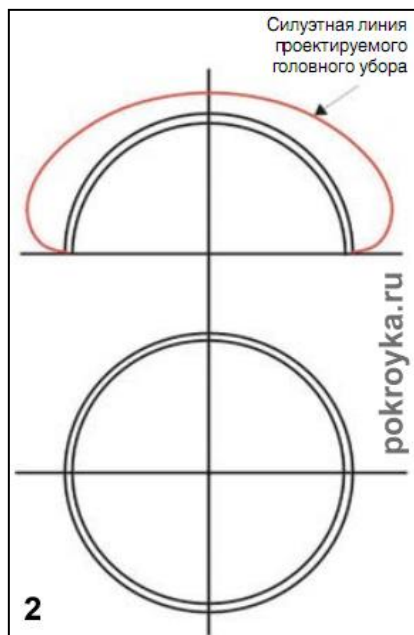

6.10-rasm

Sun'iy toladan tayyorlangan gazlamadan loyihalanayotgan mazkur bosh kiyim loyihasida choklar konstruksiyasi va gazlamaning qalinligini xisobga olganda tayyor maxsulotning bosh aylanasi chizig'ida qanday o'lchamda bo'lishini xisobga olish zarur. So'ngra radiusni ushbu o'lchamlar (tm) xisobiga kengaytirish lozim. Aks holda bosh kiyim loyihalanishi ko'zda tutilayotgan o'lchamidan kichik bo'lib qoladi. (6.10- rasm)

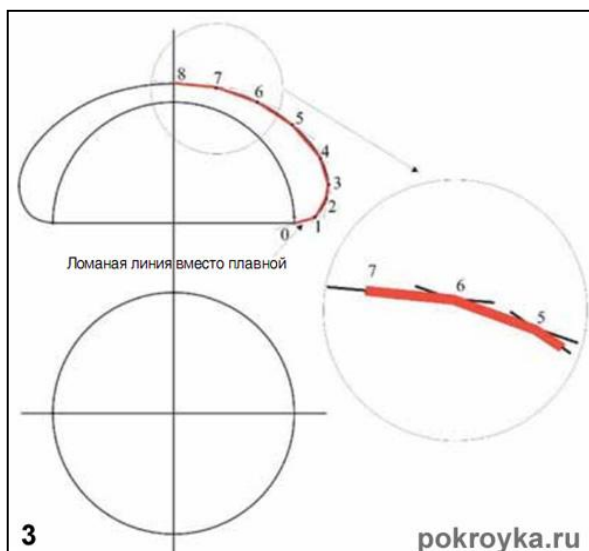
Masalan, gazlama qalinligi (tm) 5 mm ga teng. Bosh kiyimning ichki perimetri $6,28 \times (R - tm)$. Biz qurayotgan chizma misolida $(8,9 - 0,5) = 52,8$ sm o'lcham xosil bo'ldi, bu esa biz loyihalayotgandan uch o'lcham

kichik. Agar loyihalanayotgan bosh kiyim qanday gazlamadan loyihalanishi aniq bo'lmasa u xolda pribavkalarni hisobga olmasdan konstruksiya tayyorlanadi. Tayyorlangan konstruksiya asosida yubqa gazlamadan yoki polietilen paketdan maket namunasi tayyorlanadi. So'ngra maketda kerakli o'zgartirishlarni kiritib asosiy gazlamadan bosh kiyim modeli loyihalanadi. (6.11 - rasm.)

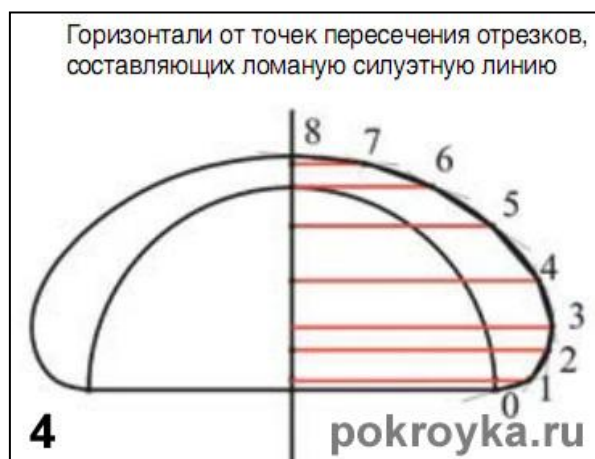
6.11 - rasm.

2. Vertikal proeksiyada loyihalanayotgan bosh kiyimning siuetiga oid chiziqlar o'tkaziladi. (Bu jarayonda istalgan dizayndagi bosh kiyim modelini tanlash mumkin) .Bichimni tayyorlash uchun chiziqning faqat yarmini o'zkazish kifoya qiladi, ammo umumiy taassurot hosil qilish uchun chiziqlarni vertikal asosga simmetrik tarzda ko'chirib o'tkazish mumkin. (6.12 – rasm)

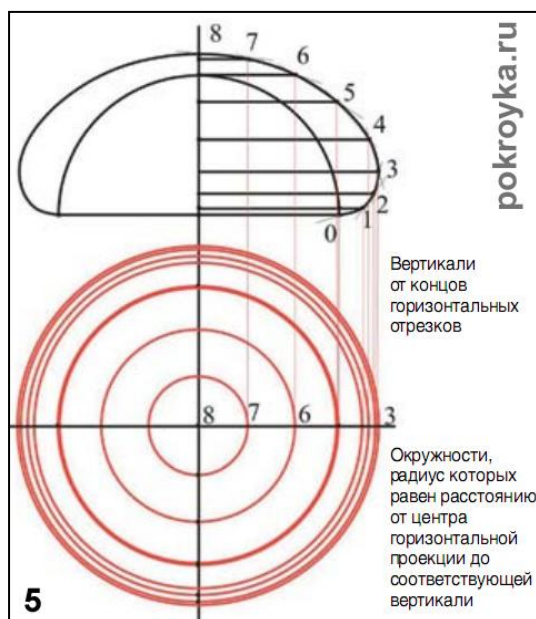
6.12-rasm

3. So'ngra bir tekis egilgan siluet chizig'ini kesilgan chiziqqa aylantiramiz. Bu jarayon chizg'ich yordamida amalga oshiriladi, chizma aniq bo'lishi uchun xar bir chiziqni raqamlash lozim. (3 rasmga qarang). Xosil qilingan konturda bosh kiyim klinlarining kengligiga oid aniq o'lchamlarni belgilab olamiz. Xar bir kesimning kesishgan nuqtasi ana shu siluet chiziqlariga mos kelishi lozim. (6.13 – rasm)

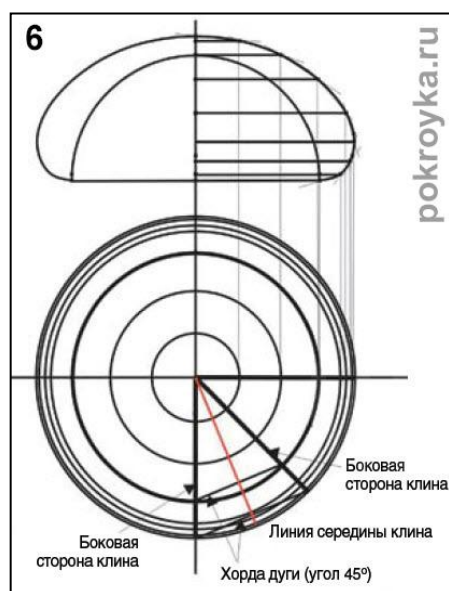
3.13 - rasm

4. Keyingi bosqichda belgilangan raqamlardan gorizontall kesimlar o'tkazamiz. Chizmani qurish ularni vertikal asosgacha o'tkazish etarli bo'ladi. (6.14- rasm)

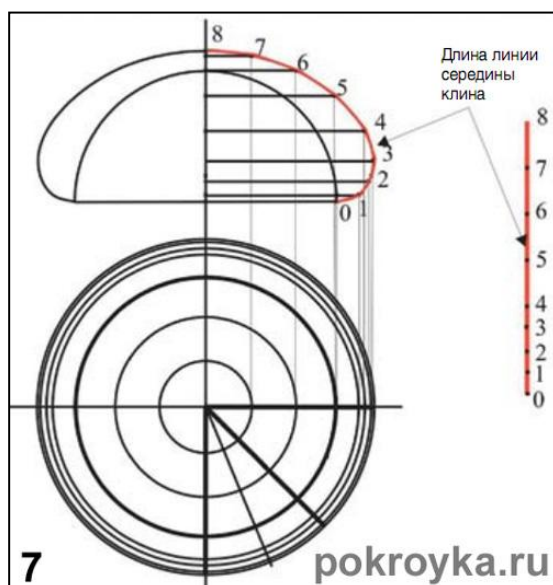
6.14-rasm

5. Vertikal proektsiyadagi gorizontaal tarzda o'tkazilgan kesimlar, yuqoridan qaraganda aylana ko'rinishiga ega bo'ladi, ya'ni ular belgilangan raqam nuqtasidan asos nuqtasigacha bo'lgan radius o'lchamiga teng bo'ladi. So'ngra xosil qilingan radiuslardan aylanalar chiziladi. (6.15 – rasm)

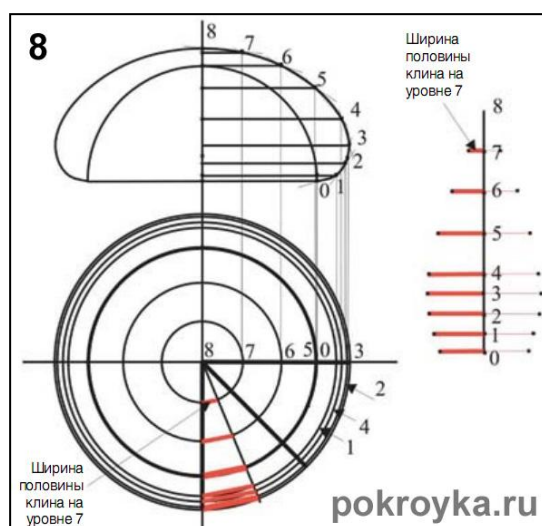
6.15 - rasm.

6. Yuqoridan ko'rinishdagi chizmaga bosh kiyim ya'ni, beretning klini chiziladi. Odatda beretlar 8 klindan iborat bo'ladi. Bunda aylananing to'rtidan birini teng ikkiga bo'lib, unda klinning yon chizig'ini chizib olamiz. (6.16 - rasm.). Chizmani qurish uchun beret klinlarning o'rtasini ham belgilab olish lozim, buning uchun aylananing sakkizdan bir o'lchamini teng ikkiga bo'lib belgilangan nuqtadan markazgacha kesma o'tkaziladi.

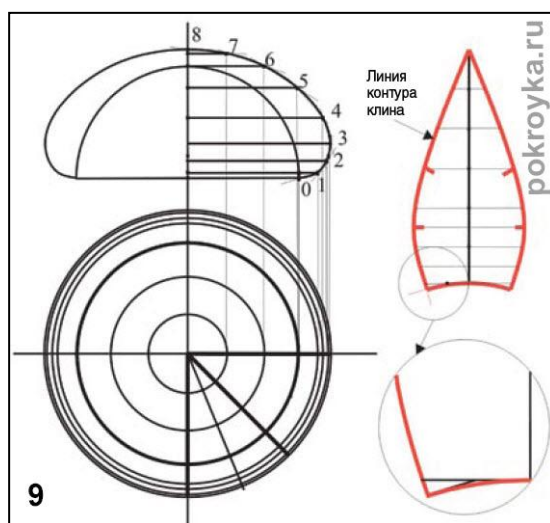
6.16 rasm

7. Beret klinining yoyilma chizmasini qurish uchun uning xar birining o'rtasidan kesib o'tuvchi chiziqlarni chizib olamiz. Uning uzunligini vertikal proeksiya chizmasida aniq ko'rish mumkin (siluet chizig'i). Vertikal chiziq o'tkazib unda kichik kesimlar orqali shakllantirilgan siluet chiziqlarini belgilab olamiz. (6.17-rasm). Mazkur o'lchamni chizqich, sirkul yoki o'lchagich orqali aniqlash mumkin.

6.17- rasm

8. Klinlar kengligini raqamlar bilan belgilab olgan bo'laklar orqali aniqlab olamiz. Mazkur o'lchamni yuqoridan ko'rinishdagi proeksiya chizmasida aniq ko'rish mumkin. Shu sababli, klinlar orasidagi chiziqlar masofasi va klinning yon qismida o'tkazilgan aylanalardan klinlarning qurilayotgan yoyilma chizmasiga gorizontall chiziqlar tortiladi. Bir tomonning klin qismida hosil qilingan nuqta konturiga klin o'rtasidan o'tgan chiziqqa simmetrik tarzda ikkinchi taraf klinlarining chiziqlari o'tkaziladi. (6.18 – rasm)

6.18-rasm

9. Belgilangan nuqtalardan beret klinlarining kontur chiziqlari o'tkaziladi. Bunda klin balandligining burchak o'lchamlarini xisobga olish zarur. Agar bosh kiyimning yuqori qismi tekis yuzali bo'lsa, burchak ham yuqoridan ko'rinishdagi chizmaga mos kelishi talab etiladi. Mazkur loyihalayotgan bosh kiyimimiz ya'ni, beret 45 gradusli burchakga ega.

Agar loyihalalanayotgan bosh kiyimi kengayuvchan gazlamadan tayyorlanayotgan bo'lsa, klinning tag qismini gorizontal tarzda modellastirish mumkin. Lekin odatda yon chiziqlar pastga qarab to'g'ri burchak ostida joylashtirilishi maqsadga muvofiq bo'ladi. Ushbu chiziqni qurish uchun pastki kesimni teng yarmiga bo'lib, topilgan nuqtadan yon chiziqgacha prependicular o'tkazish lozim. Ularning kesishuvchi nuqtasi – yon tarafning quyi qismi xisoblanadi. Topilgan nuqtadan klin o'rtasining quyi qismigacha bir tekisda qilib beretning tag chizig'i chiziladi. Klinlarni to'g'ri birlashtirish uchun tikish jarayonida gazlama qalinligidan kelib chiqadigan chok xaqiga qo'shimchalar qo'shib tikish zarur.

	<i>QR-kodni skanerlang!!!</i> <i>Mazkur QR-kod orqali You tube ijtimoiy tarmog'i orqali ayollar uchun ayvonli bosh kiyimni loyihalash jarayoni videosini tomosha qilishingiz mumkin.</i>
	<i>Mazkur QR-kod orqali ayollar va erkaklar uchun beysbolka bosh kiyimni loyihalash jarayoni videosini tomosha qilishingiz mumkin.</i>
	<i>Mazkur QR-kod orqali erkaklar uchun shlyapa bosh kiyimni loyihalash jarayoni videosini tomosha qilishingiz mumkin.</i>

Mavzu yuzasidan savollar va topshiriqlar

1. Ayollar uchun ayvonli bosh kiyim modellarini loyihalashning o'ziga xosligi qanday?
2. Turli ayvonli bosh kiyim konstruksiyasi xaqida so'zlab bering?
3. Zamonaviy ashyo va konstruksiya asosida ayollar bosh kiyimini (beret) loyihalash jarayoni nimalardan iborat.
4. Zamonaviy urfdagi bosh kiyimlarni qanday turlarini bilasiz.
5. Shanel modalar uyi tomonidan yaratilgan bosh kiyimlarni tahlil qiling va ularni qoralama va rangli eskizlarini chizing.
6. Zamonaviy bichimga ega bosh kiyimlarni konstruksiyasini o'rganing.
7. Dior modalar uyi tomonidan yaratilgan bosh kiyimlarni tahlil qiling va ularni qoralama va rangli eskizlarini chizing.

7-mavzu. Ayollar uchun bosh kiyim namunalarini yaratish.

Reja

1. Panama bosh kiyimini loyihalash.
2. Ayollar uchun mo'ljallangan 8 klinli beret bosh kiyimini loyihalash.
3. O'smir qizlar uchun yoz faslida kiyish uchun mo'ljallangan panama bosh kiyimini loyihalash.

Tayanch so'z va iboralar. Panama, beret, qoralama eskiz, konstruksiya

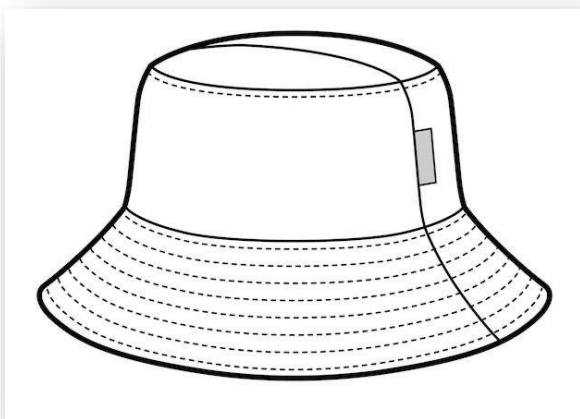
№ 1-loyiha ishi*

Ayollar uchun sun'iy teri matosidan panama bosh kiyimini loyihalash.

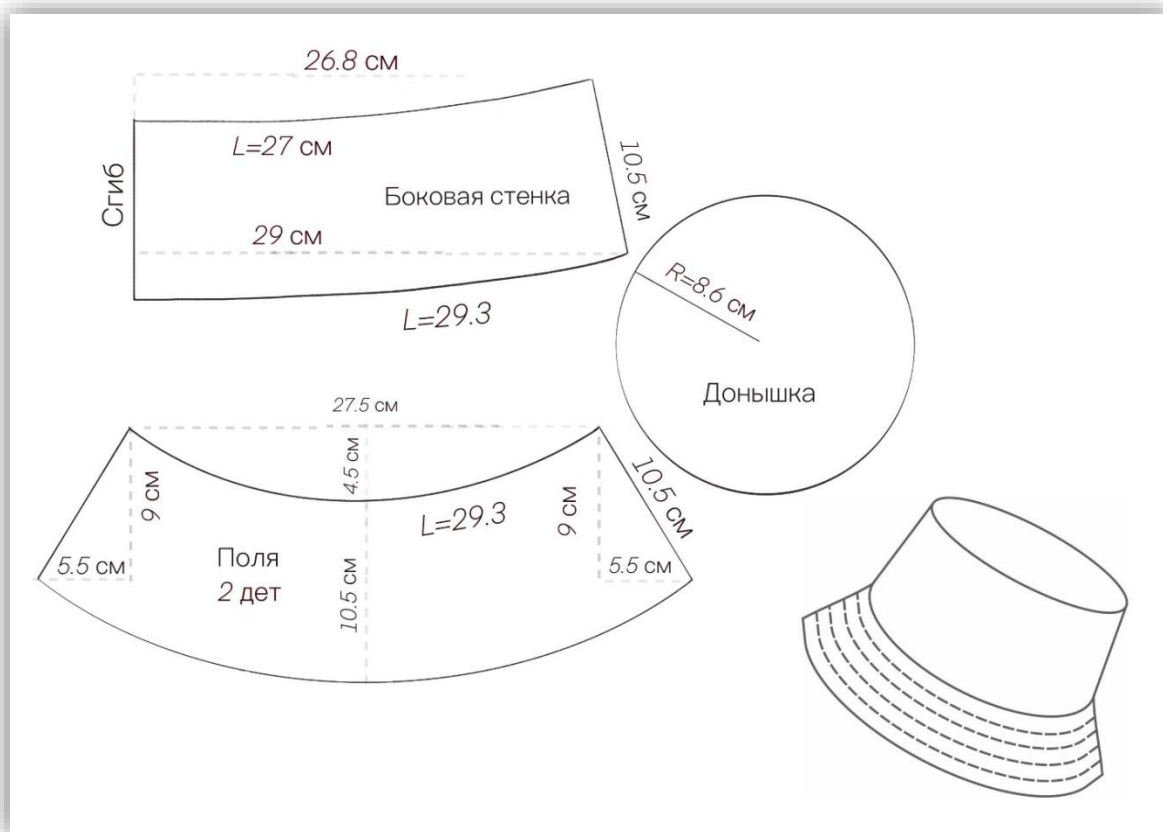
Mazkur modeldagi bosh kiyimlar zamonaviy ko'rinishdagi va uzoq muddatdan beri urfdaligi shuningdek iste'molchilar tomonidan talabgirlikini ta'kidlash o'rinli. Urfdagi rang gammalari esa qora, oq, bej ranglardir. (7-7.3-rasm)

7-rasm. Panama bosh kiyimining turli hil ko'rinishlari

7.1-rasm. Loyihalanayotgan bosh kiyimning texnik eskizi

7.2-rasm. Panama bosh kiyimi konstruksiyasi

7.3-rasm. Panama bosh kiyimini tayyor ko'rinishi.

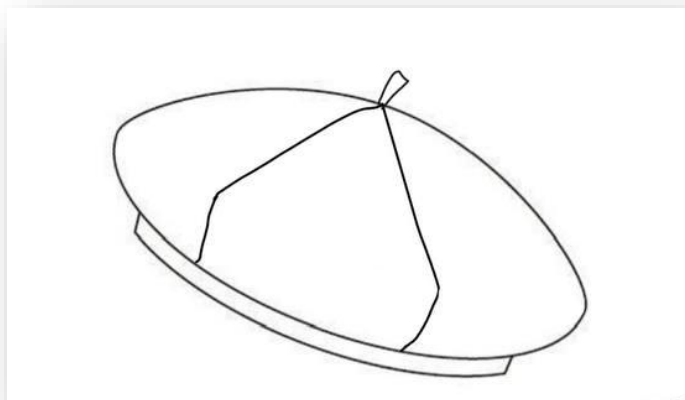
№ 2-loyiha ishi*

Ayollar uchun mo'ljallangan 8 klinli beret bosh kiyimini loyihalash.

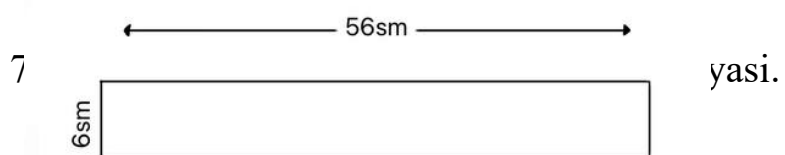
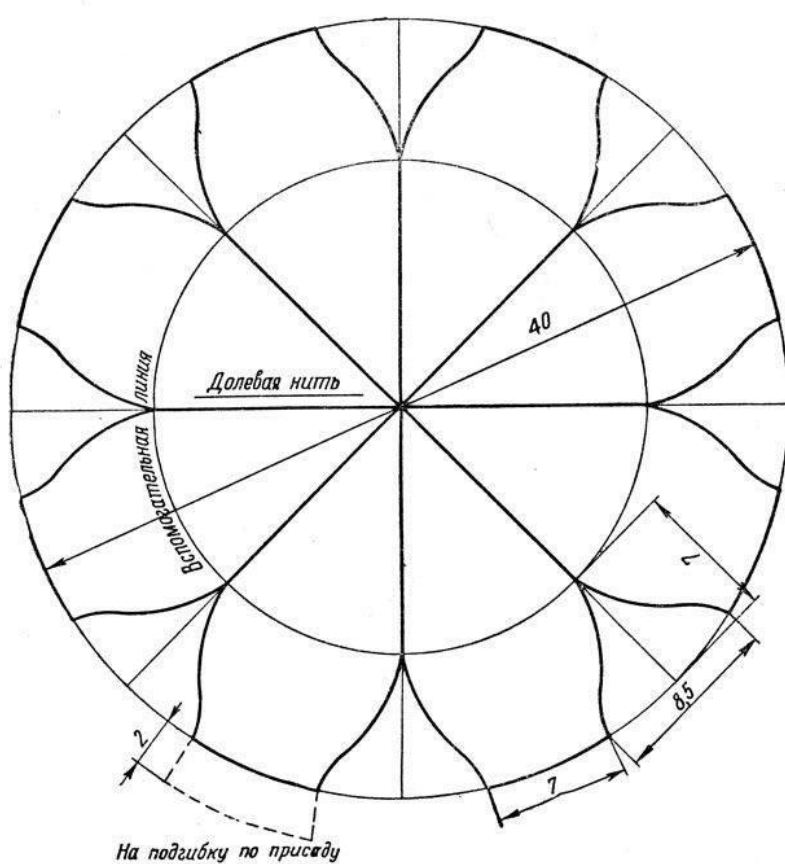
Mazkur bosh kiyim ayollar uchun kuz-qish faslida kiyish uchun mo'ljallangan bo'lib jun matosidan tikilgan. Kostruksiyasi esa 8 ta klin yordamida qurilgan. (7.8-7.14-rasmlar)

7.4-7.7-rasm. Beret bosh kiyimining turli hil ko'rinishlari.

7.8-rasm. Loyihalanayotgan bosh kiyimning texnik eskizi.

7.10-7.14- rasmlar. Ayollar uchun mo'ljallangan beret bosh kiyimini tayyor xolati.

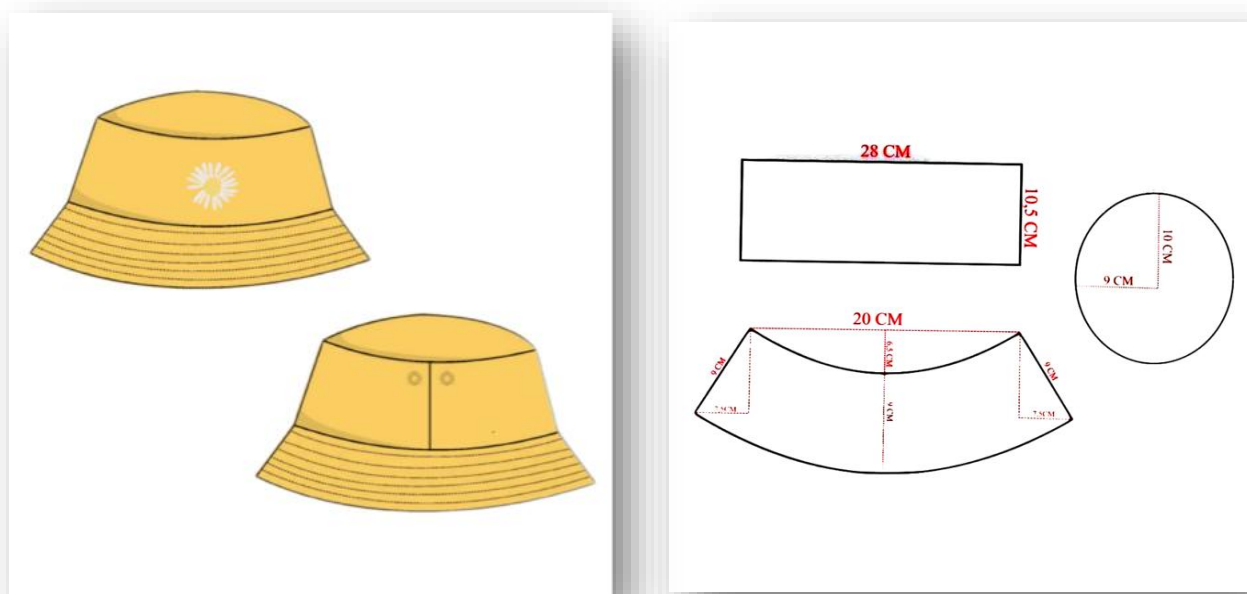
№ 3-loyiha ishi*

O'smir qizlar uchun yoz faslida kiyish uchun mo'ljallangan panama bosh kiyimini loyihalash.

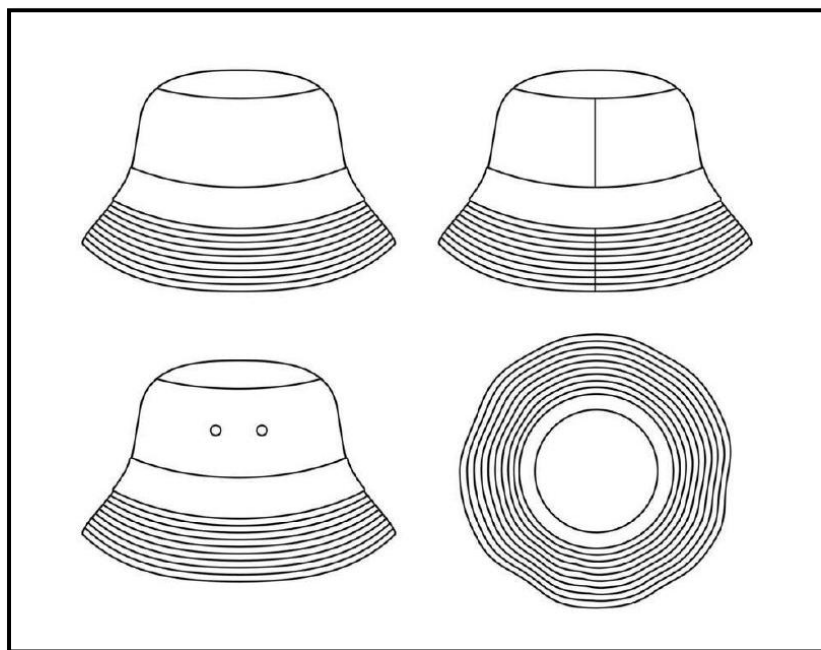
Yoz fasli uchun loyihalanayotgan bosh kiyimlarni o'ziga xos asosiy talablari bu, havoni yahshi o'tqazuvchanligi hamda oftobdan himoya qilish hususiyatidir. Shu sababli ham yoz mavzumida kiyishga mo'ljallangan bosh kiyimlarni paxta tolali havo o'tqazuvchan matolardan loyihalash maqsadga muvofiqdir. (7.15-7.19-rasmlar)

7.15-rasm. Panama bosh kiyimi uchun ijodiy manba' tanlash.

7.16-rasm. Panama bosh kiyimining texnik eskizi.

7.17-7.18-rasmlar. Bosh kiyimning rangli eskizi va konstruksiyasi.

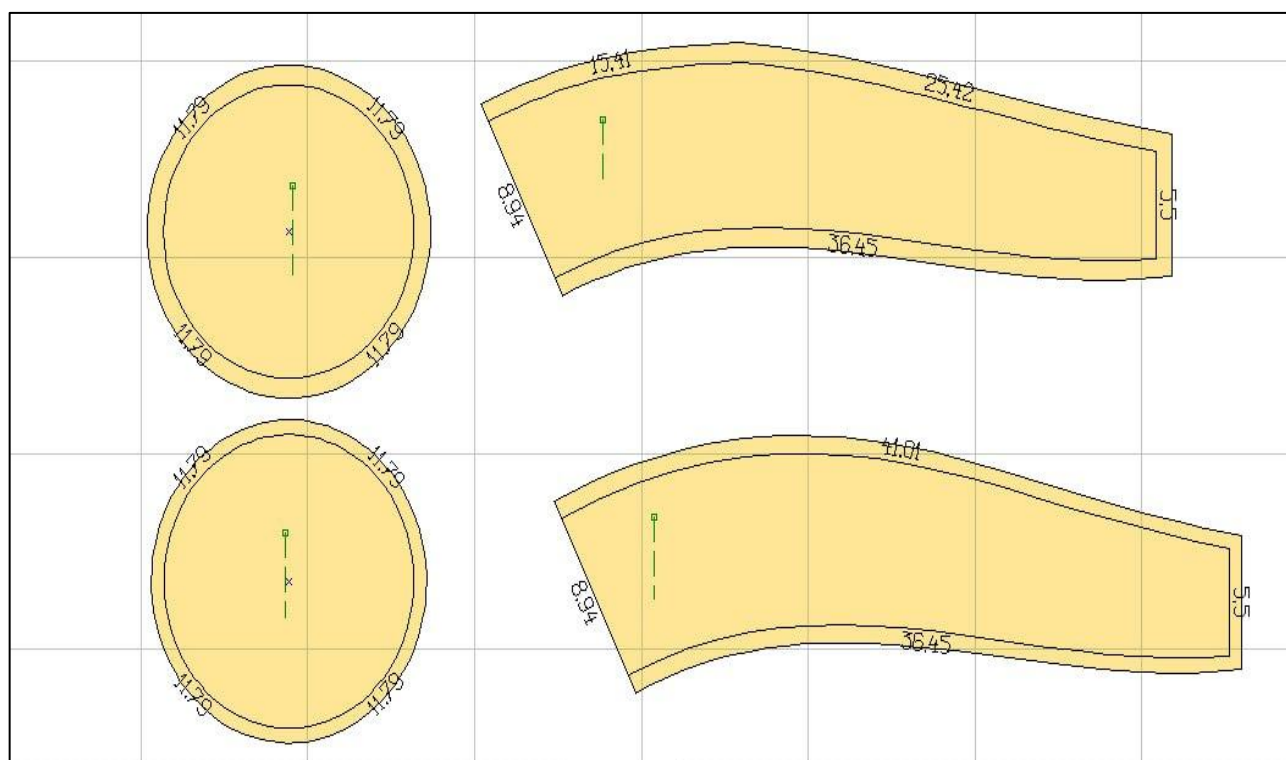
7.19-rasm. Yoz fasli uchun mo'ljallangan bosh kiyimning tayyor holati.

№ 4-loyiha ishi*

Ayollar uchun sun'iy teri matosidan beret bosh kiyimini loyihalash.

7.20-7.21-rasmlar. Bosh kiyim uchun ijodiy manba' tanlash.

7.21-rasm. Bosh kiyimning konstruksiyasi.

7.22-rasm. Loyihalanayotgan bosh kiyimning rangli eskizi

7.24-rasm. Ayollar uchun sun'iy teri matosidan beret bosh kiyimini tayyor holati.

	<i>QR-kodni skanerlang!!!</i> <i>Mazkur QR-kod orqali You tube ijtimoiy tarmog'i orqali ayollar uchun kuz-qish mavsumada kiyishga mo'ljallangan panama bosh kiyimni loyihalash jarayoni videosini tomosha qilishingiz mumkin.</i>
	<i>Mazkur QR-kod orqali ayollar uchun panama bosh kiyimining kostruksiyasini qurish jarayoni videosini tomosha qilishingiz mumkin.</i>
	<i>Mazkur QR-kod orqali ayollar uchun beret bosh kiyimni loyihalash jarayoni videosini tomosha qilishingiz mumkin.</i>

Mavzu yuzasidan savollar va topshiriqlar.

1. Sun'iy teri matosidan bosh kiyimlarni loyihalashning o'ziga xosligi qanday?
2. 8 klinli beret bosh kiyimini qanday matolardan loyihalash mumkin?
3. Yoz fasli uchun mo'ljallangan bosh kiyimlarni loyihalashni o'ziga xosligi qanday?
4. Ayollar uchun beret bosh kiyini loyihalash uchun qanday o'lchamlardan foydalanalidi?
5. Qish fasli uchun mo'ljallangan bosh kiyimlarni qanday mato turlaridan loyihalash afzal?
6. Teri matosidan bosh kiyimlarni loyihalashda nimalarga ahamiyat berish zarur?
7. Yoz fasli uchun havo o'tqazuvchi paxta tolali matolardan foydalanib panama bosh kiyimini konstruksiyasini quring.
8. Mashhur moda uylarining bosh bahor-yoz mavsumi uchun yaratgan bosh kiyimlarini o'rganing.

8-mavzu. Aksessuarlarning turi, funksiyasi, ularga qo'yiladigan talablar, zamonaviy moda tendensiyalari.

Reja

1. Aksessuarlar assortimenting tasniflash kategoriyalari.
2. Aksessuar va yaratishda qo'yiladigan talablar.
3. Mavsumga xos trenddagi aksessuarlar.

Tayanch so'z va iboralar. Aksessuar, moda tendensiyalari, Gucci, Antonio Marras, MSMG

Aksessuarlar (frans. *accessoire* – qo'shimcha qo'shish, detal ma'nolariga ega) – kostyum tizimiga qo'shimcha sifatida foydalaniladi, hamda unga tugallanganlik kayfiyatini bag'ishlaydi.

Hozirgi kun moda sanoatida aksessuarlar ayollar, erkaklar va bolalar uchun kundalik kostyum garderoblarini shakllantirishda estetik va funksional jihatdan katta ahamiyat kasb etuvchi mahsulotlar sirasiga kiradi.

Bazaga xos aksessuar turlari quyidagilardan tashkil topadi:

- bosh kiyim;
- poyafzal;
- sumka;
- qo'lqop;
- kamar, bog'ich;
- soyabon;

Bezaklilik funksiyasiga xos aksessuarlar;

- sharf;
- qo'l soati,
- ko'zoynak;
- zargaralik buyumlari va boshqalar.

Moda sanoatida aksessuarlar ishlab chiqarish mavsumdan kelib chiqadigan talablar asosida yaratiladi. Xususan, qishki mavsum uchun:

- issiqlikni saqlab qoluvchi gazlama hamda tabiiy yoki sun'iy mo'ynadan tayyorlangan bosh kiyimlar;

- sharflar;
- qo'lqoplar;
- yirik xajmli, bezaklilik funksiyasiga ega taqinchoqlar;

Yoz va bahor mavsumlari uchun:

- kamarlar;

- klatchlar;
- zargarlik taqinchoqlari;
- quyoshdan himoya qiluvchi ko'zoynak va soyabonlar;

Ayollar, erkaklar va bolalar libos kolleksiyalarini loyihalashda aksessurlardan quyidagi talablar asosida foydalanish maqsadga muvofiq hisoblanadi:

- aksessuarlardan foydalanishda rang xususiyatlariga alohida e'tibor qaratish zarur ya'ni, kolleksiyada foydalanilgan sovuq va issiq tusdagi ranglar gammasi o'zaro mutanosib bo'lishi zarur;
- aksessuarlar dizayner tomonidan yaratilayotgan kolleksiya modellarining shakli, xajmi va uslubiga mos kelishi shart. Bu jarayonda noto'g'ri tanlangan bosh kiyim va aksessuarlar kolleksiyaning muvaffaqiyatsizligiga sabab bo'ladi;
- aksessuarlardan kundalik xayotda ko'p foydalanish zaruriyati sababli ular faqatgina sifatli mahsulotlardan ishlab chiqarilishi hamda bu jarayonda ularga sifatli texnologik ishlov berilishi maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Zamonaviy moda sanoatida bosh kiyim va aksessuarlar bo'yicha so'nggi tendensiyalar insonlarni sovuqdan himoya qilishi funksiyasiga alohida ahamiyat qaratilgani bilan oldingi mavsumlardan farq qilmoqda. Xususan, bu jarayonda sharflarning gazlamalardan emas balki, mo'ynadan tayyorlanganligi, qo'lqoplar o'lchamlarining bir muncha uzunlashtirilganligi shular jumlasiga kiradi. Zargarlik buyumlari bo'yicha moda tendensiyalarida – maksimalizm uslubiyati ustunlik qilayotganini kuzatish mumkin. Masalan, katta xajmdagi uzuk va bilaguzuklar, hamda ultra-uzun o'lchamlardagi zanjirli ziraklar va xokazo.

Taniqli dizaynerlar to'qilgan sharflar o'rniga mo'ynadan tayyorlangan sharflarni moda tendensiyalariga olib kirdilar. Ular estetik va funksional jihatdan bir qancha ustunliklarga ega ekanligi iste'molchilar uchun foydalanishga qulay hisoblanadi (8.1-rasm).

8.1-rasm

Sharflar hajmi katta yoki minitayur kichiklikda, ranglar gammasi esa sokin tusdagi, hamda pushti, ko‘k, siyoxrang, color blocking uslubida tayyorlangan yoki bir necha rang va uzunlikdagi mo‘ynalarni bir qilib tayyorlangan ko‘rinishlarda yaratilgan. Dizaynerlar ushbu aksessuar turiga o‘xshash yana bir aksessuar turi gorjetkalarga ham keng murojaat qilmoqdalar. (8.2-8.3- rasm)

8.2-rasm

8.3-rasm

Gucci, Antonio Marras, MSMG, Moschino singari moda brendlari kolleksiyalarida turli xil naqshlar tasvirlari tushirilgan ro‘mollarni uchratish mumkin. (8.4 –rasm)

8.4 – rasm

- **obodoklar va bog'ichlar.** Mazkur aksessuar turlarini ham kostyum tugallanganlik kayfiyatini beradi. Chanel,²⁷ Dolce&Gabbana, Altuzarra, Elie Saab, Luisa Beccaria, Trussardi singari brendlar kolleksiyalari kuzatish mumkin; (8.5 –8.7- rasm)

8.5– rasm

8.6– rasm

8.7– rasm

- **uzun qo'lqoplar va mo'ynali varejkalar.** Zamonaviy tendensiyalardagi qo'lqoplar uzunligi tirsakkacha yoki undan sal uzunroq. Qo'lqoplar teri va zamsh bilan bir qatorda trikotaj gazlamasidan tayyorlanib ular turli xil fasonlar ya'ni, klassik, barmoq uchlari ochiq hamda varejkalar ko'rinishidagilatni uchratish mumkin. (8.8-8.9-rasm)

8.8 – rasm

8.9 – rasm

²⁷ Ободок — самый модный аксессуар весны-2024 (thesymbol.ru)

- **ko'zoynaklar.** So'nggi mavsumlar trendlariga nazar solinsa, ularni yozgi mavsum aksessuarlari bilan to'lib toshganini kuzatish qiyin emas. Ko'zoynaklarni ham shular jumlasiga kiritish mumkin. Hozirgi kunda ham oldingi mavsumlar trendlari hisoblangan aviator ko'zoynaklari o'rnini birmuncha kichik xajmlilari egallaganini kuzatish mumkin shuningdek oversayz modelidagi ko'zoynaklar o'z ahamiyatini yo'qotgani yo'q. (8.10 – 8.12- rasm)

8.10 – rasm

8.11 – rasm

8.12– rasm

- **katta hajmli uzuk va bilakuzuklar.** Hajmdorlik va maksimal darajadagi noan'anaviy shakllar so'nggi mavsumlarda trend xususiyatlarini aks ettiruvchi aksessuarlar sifatida dizaynerlar tomonidan moda ixlosmandalariga havola etilmoqda. Bunda asosiy trend qo'lqop yoki eng ustidan bir vaqtning o'zida bir necha bilakuzuklarni taqish hisoblanadi. (8.13-8.15-rasm)

8.13-rasm

8.14-rasm

8.15-rasm

-kulonlar. Moda tendensiyalarida murakkab zanjirlar hamda bir necha qatorli kulonlar trendga aylanayotganini alohida ta’kidlash lozim. Yirik va ko‘zga yaqqol tashlanuvchi kulonlardan ham so‘nggi mavsumdagi urfga aylangan aksessuarlar sifatida foydalanilmoqda. Dizaynerlar modaga xos aksessuar sifatida kulonlar bilan bir qatorda chokerlarga ham alohida ahamiyat qaratib kelmoqdalar. Ular bir necha mavsumlardan buyon urfdan chiqmay kelayotgan aksessuarlardan sanaladi. (8.16 -8.17– rasm)

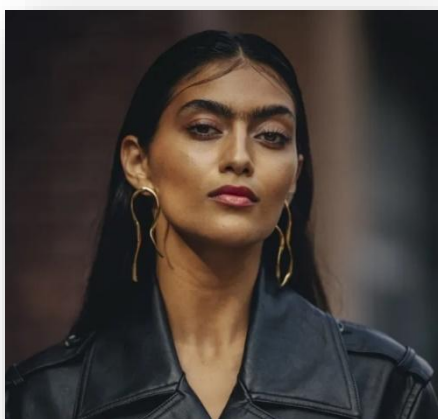

8.16-rasm

8.17- rasm

- ziraklar. Zamonaviy zirak aksessuarlarida sokin hamda oddiy shakllardan deyarli foydalanilayotgani yo‘q. Moda tendensiyalardagi asosiy urg‘u bu assimetrik ko‘rinishga ega ziraklarga qaratilyapti shuningdek kostyum kolleksiyalarida yirik hajmli klipsilar, uzun zanjirli ziraklar, inkrustatsiya uslubida ishlov berilgan, yirik buslar, “anor donachalarini” eslatuvchi ziraklar ham urfda. (8.18 – 8.19 rasm)

8.18-rasm

8.19-rasm

Aksessuarlarda zamonaviy moda tendensiyalari

8.20- rasm

8.21- rasm

Fendi

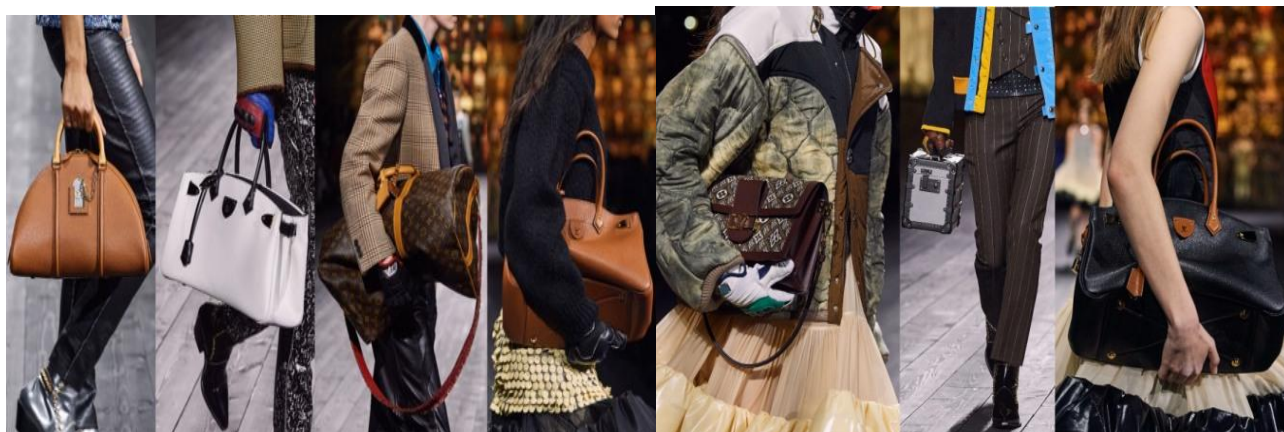

8.22- rasm

8.23- rasm

Louis Vuitton

8.24-rasm

8.25- rasm

'Dolce & Gabbana

8.26-rasm

Mavzu yuzasidan savollar va topshiriqlar.

1. Aksessuar terminiga ta'rif bering?
2. Aksessuarlarning funksiyalariga ta'rif bering.
3. Aksessuarlarning tasniflash kategoriyalari nimalardan iborat?
4. Bezaklilik funksiyasiga ega aksessuarlar nimalardan iborat.
5. Qish va yoz mavsumlari uchun loyihalanadigan aksessuarlar na'munalariga doir eskizlar yarating.
6. Aksessuarlarning so'nggi tendensiyalar o'ziga xosliklari asosida sharhlab bering.
7. So'nggi tendensiyalar asosida aksessuarlarning klassik, sport va romantik uslublari doirasidagi eskizlar loyihasini yarating.
8. So'nggi tendensiyalar asosida aksessuarlarning sport va romantik uslublari doirasidagi eskizlar loyihasini yarating.

9. Aksessuarlar dizaynini turli ashyolarda loyihalash. Aksessuarlarni yaratishda zamonaviy ashyo, konstruksiya va texnologiyalarni qo'llash.

Reja

1. Ayollar uchun klassik uslubdagi qo'lqop aksessuarini loyihalash.
2. Ayollar uchun vintaj uslubdagi sumka aksessuarini loyihalash.
3. Turli hil ko'rinishdagi ayollar sumkalarini loyihalash.

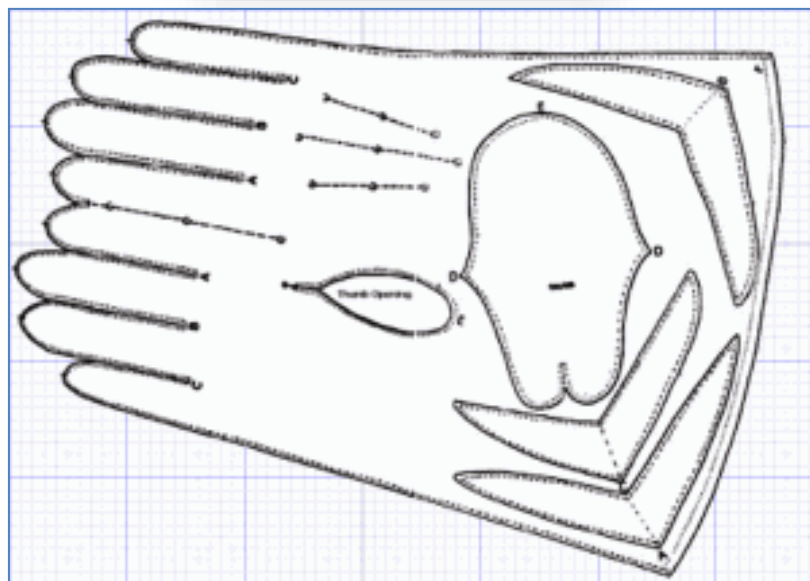
Tayanch so'z va iboralar. Aksessuar, qo'lqop, ayollar sumkasi

Ayollar uchun klassik uslubdagi qo'lqop aksessuarini loyihalash.

Loyihalash uchun zarur bo'lgan ashyolar: trikotaj, baxmal, zamsh gazlamalari

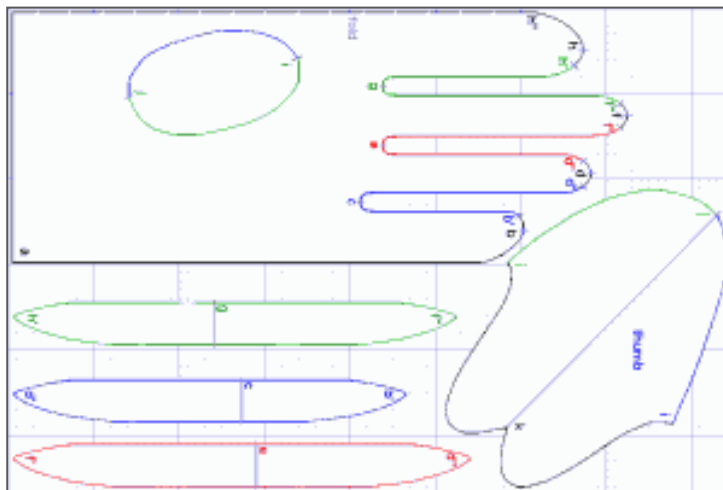

9-rasm

9.1-rasm

Ayollar qo‘lqop aksessuarining konstruktiv chizmasi. Boshbarmoq hamda qolgan barcha barmoqlarning ichki tarafi alohida loyihalanadi (9.1-9.2-rasm.)

9.2-rasm

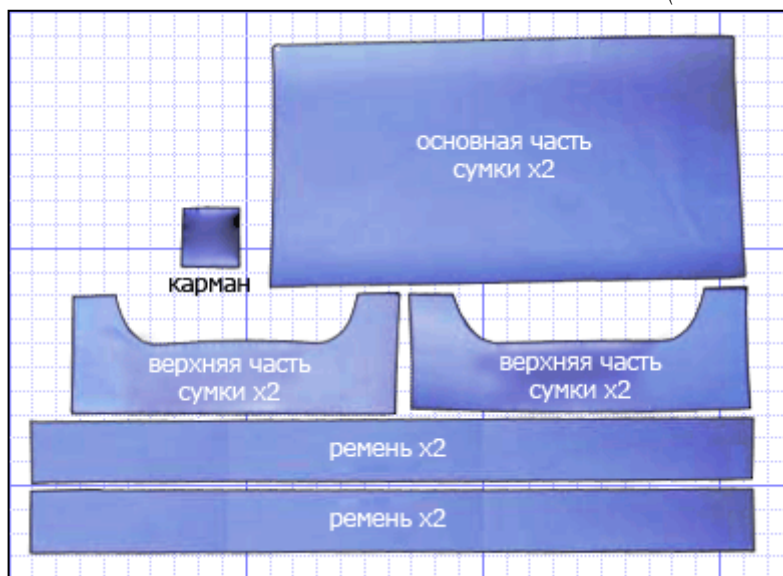
Baxmal gazlamasidan ayollar sumka aksessuarini loyihalash. (9.3-rasm)

9.3-rasm

Sumka aksessuarini loyihalash uchun avval uni loyiha chizmasini tayyorlash zarur. Quyida mazkur sumkaning loyihasi keltirilmoqda. Ushbu lekala asosida chizma tayyorlangandan so‘ng uni asosiy gazlamadan bichish mumkin bo‘ladi. Buning uchun 1.15 m asosiy gazlama, hamda yarim metr

astar gazlamasi zarur. Sumka aksessuari uchun gazlama tanlashda asosiy e'tibor matoning chidamliligi hamda estetik jihatlariga alohida ahamiyat qaratish lozim. Sumka chizmasi to'rt bo'lakdan iborat. (9.4-rasm)

9.4-rasm

Ayollar sumkasi chizmasining konstruktiv bo'laklari.

Konstruktiv chizmani millimetr qog'oziga chizilgandan so'ng, uni qirqib asosiy gazlama ustiga qo'yib qirqilgandan so'ng, tayyor bo'laklar hosil qilinadi. So'ngra bo'laklar birlashtirilib sumka aksessuarining tayyor nusxasi yaratiladi. (9.5-rasm)

Konstruktiv bo'laklar:

1. Asosiy bo'lak: 43x22sm li ikkita bo'lak;
2. Sumkaning yuqori qismi: 12.5x34 sm li to'rtta bo'lak;
3. Sumkaning kamar qismi: 3.5x76 sm;
4. Dekorativ cho'ntak: 43x7,5 sm li ikkita bo'lak
5. Cho'ntak astari: 29x15 sm.

Bo'laklar tayyorlanib olingach, unga texnologik ishlov berish jarayonlariga kirishish mumkin. Sumka unga tanlangan gazlama turiga ko'ra turlicha dizaynda yaratilishi mumkin.

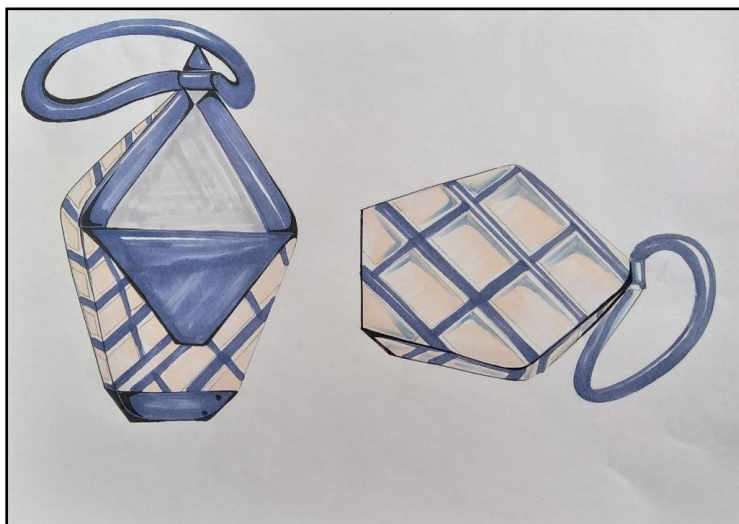
9.5-rasm. Yuqoridagi konstruktiv chizma asosida loyihalangan ayollar sumka aksessuarining tayyor ko'rinishi.

Noodatiy shakldagi ayollar sumka aksessuarini loyihalash.

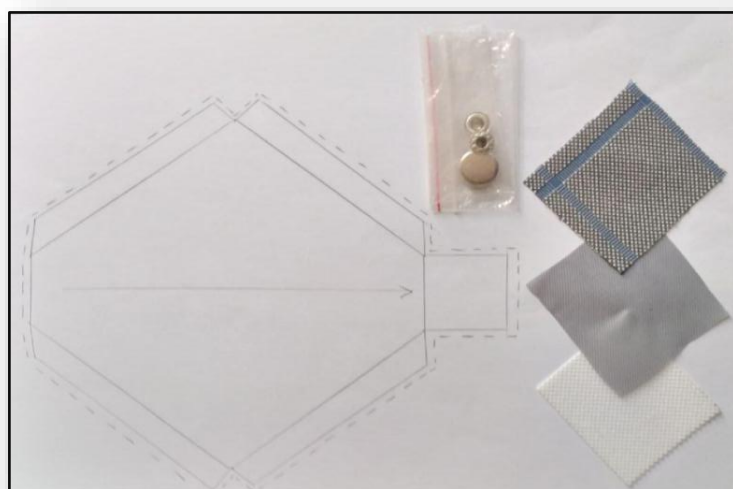
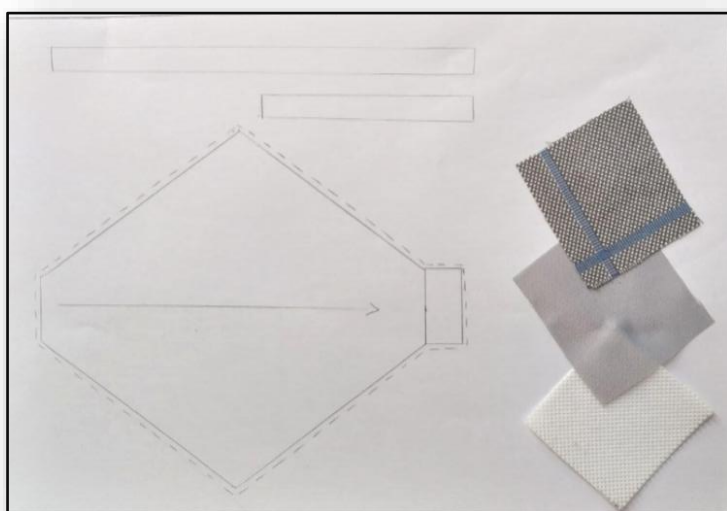
№ 1-Loyiha ishi

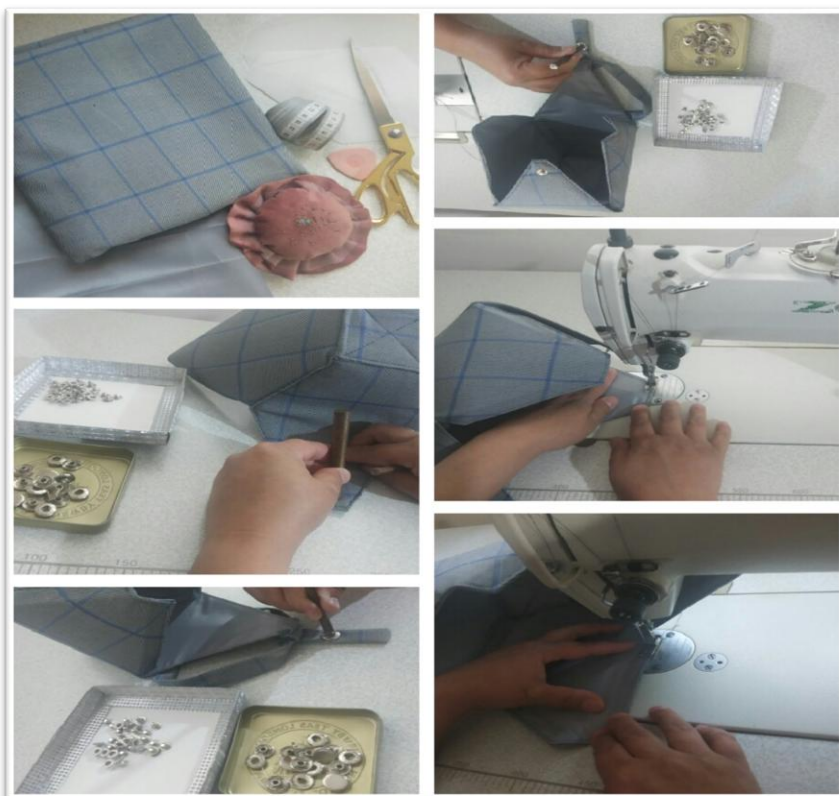
9.6-9.7-rasmlar. Noodatiy shakldagi ayollar sumkasining turli hil ko'rinishlari

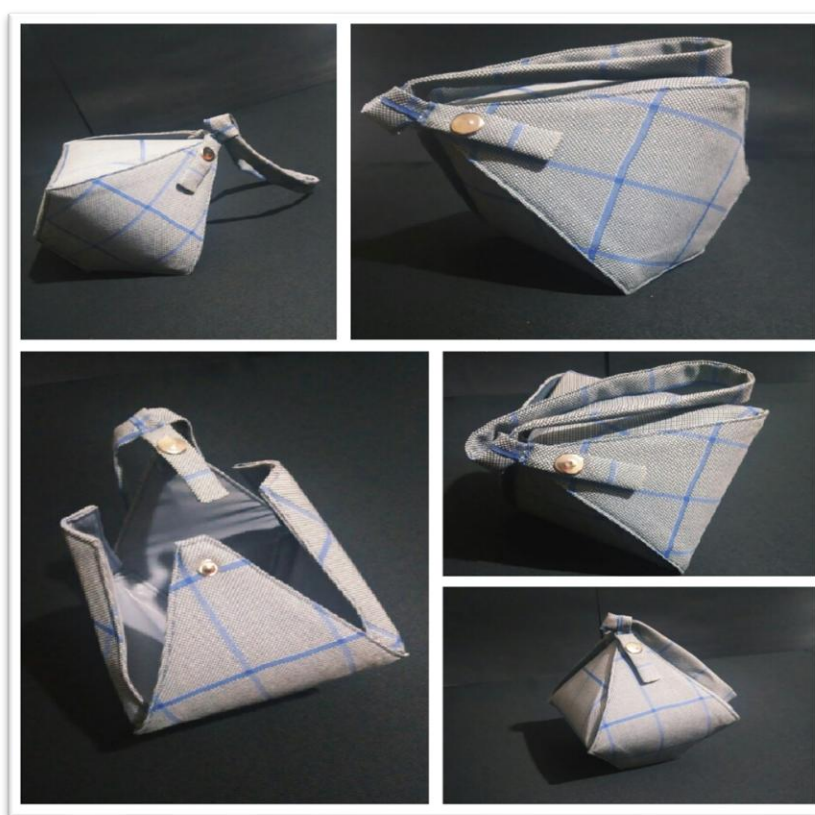
9.8-rasm. Sumkaning rangdagi eskizlari

9.9-9.10-rasmlar. Sumkaning konstruksiyasi va taklif etilayotgan mato namunalari

9.11-rasm. Sumkaning tikish jarayoni

9.12-rasm. Noodatiy shakldagi ayollar sumka aksessuarining tayyor holati.

*№ 2 -loyiha ishi**

Ayollar uchun shoper sumkasini loyihalash.

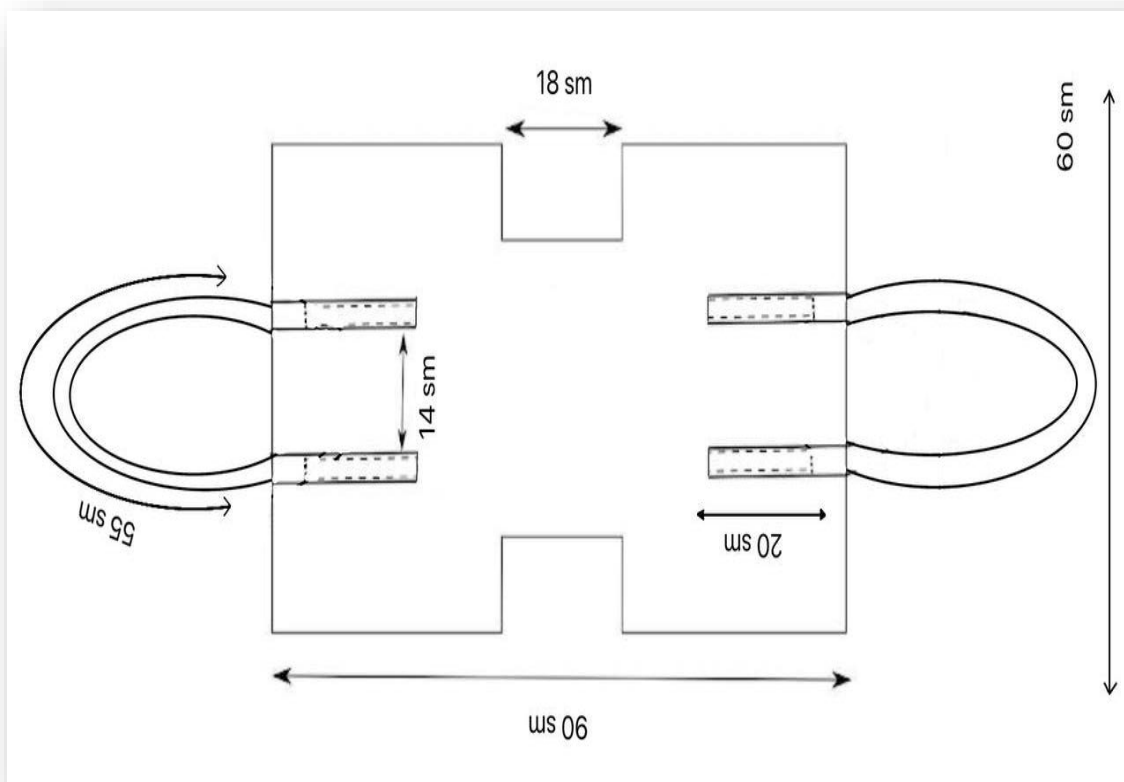
9.13-rasm. Sumka uchun ijodiy manba' tanlash

9.14-rasm. Sumka uchun matolar

9.15-rasm. Sumkaning texnik eskizi

9.16-rasm. Sumkaning konstruksiyasi

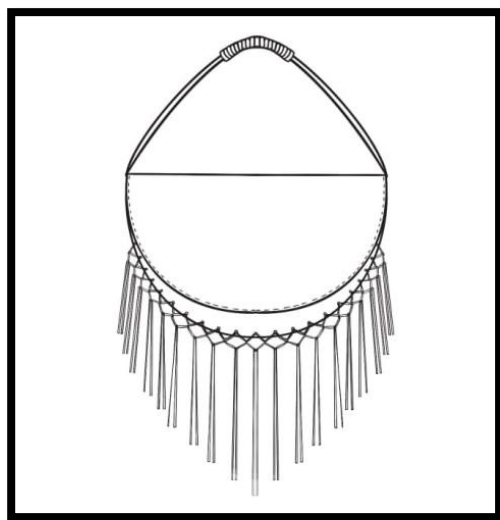

9.17-9.18-rasmlar. Ayollar uchun shoper sumkasini tayyor holati.

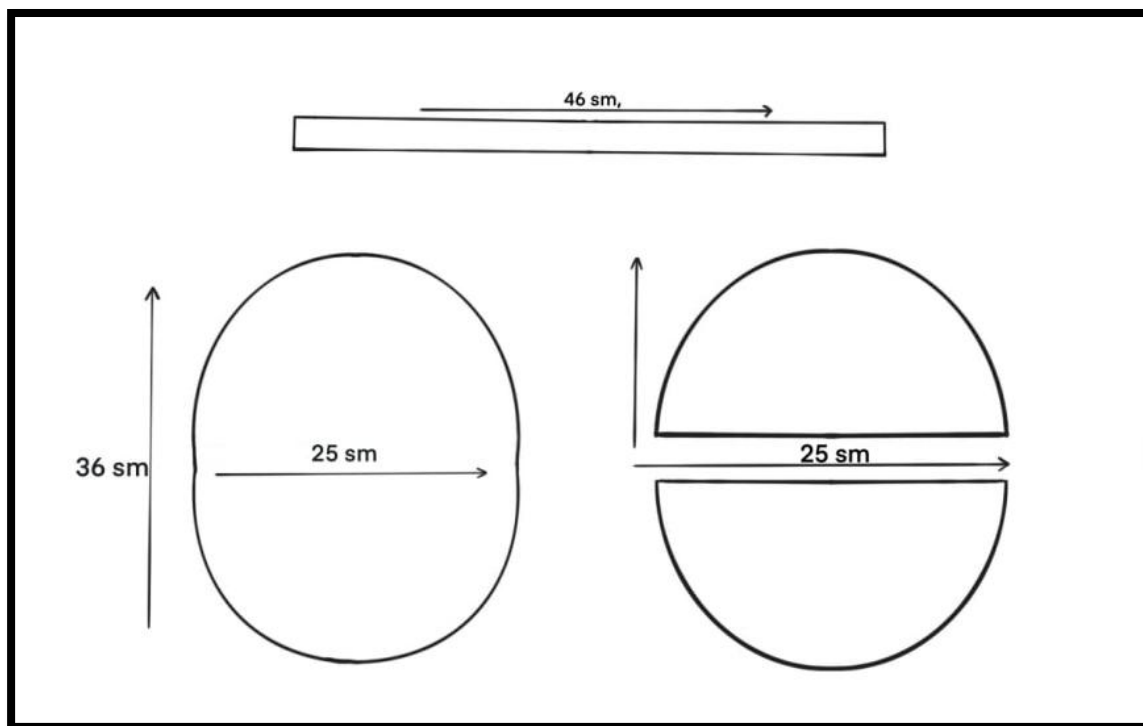
*№ 3-loyiha ishi**
Sun'iy teri matosidan makrame texnikasi qo'llangan sumkalar
aksesseuarini loyihalash.

9.19-rasm. Sumka uchun ijodiy
manba' tanlash

9.20-21-rasm. Sumkaning texnik va rangli eskizi

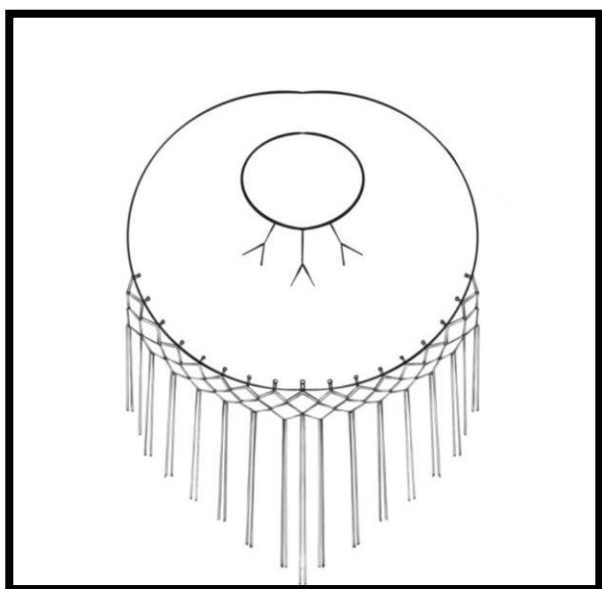
9.22-rasm.Sumkaning konstruksiyasi

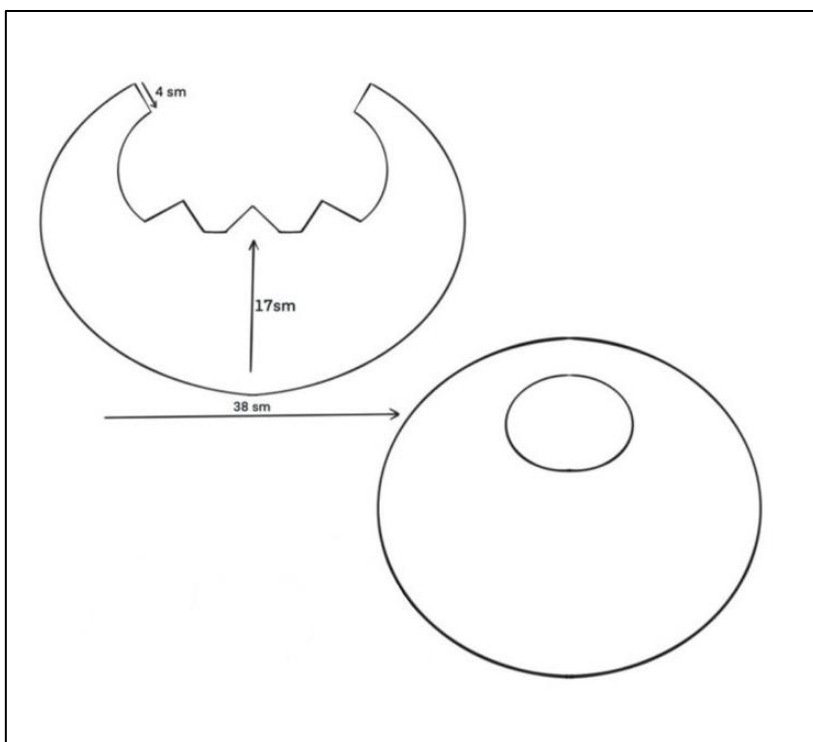
9.23-9.24-rasmlar. Sun'iy teri matosidan makrame texnikasi qo'llangan sumka aksessuarini tayyor holati.

9.25-rasm. Sumka uchun ijodiy
manba' tanlash

9.26-9.27-rasmlar. Sumkaning texnik va rangli eskizi

9.28-rasm. Sumkaning konstruksiyasi

9.29-9.30-rasmlar. Sun'iy teri matosidan makrame texnikasi qo'llangan sumka aksessuarini tayyor holati.

*№ 4 -loyiha ishi**

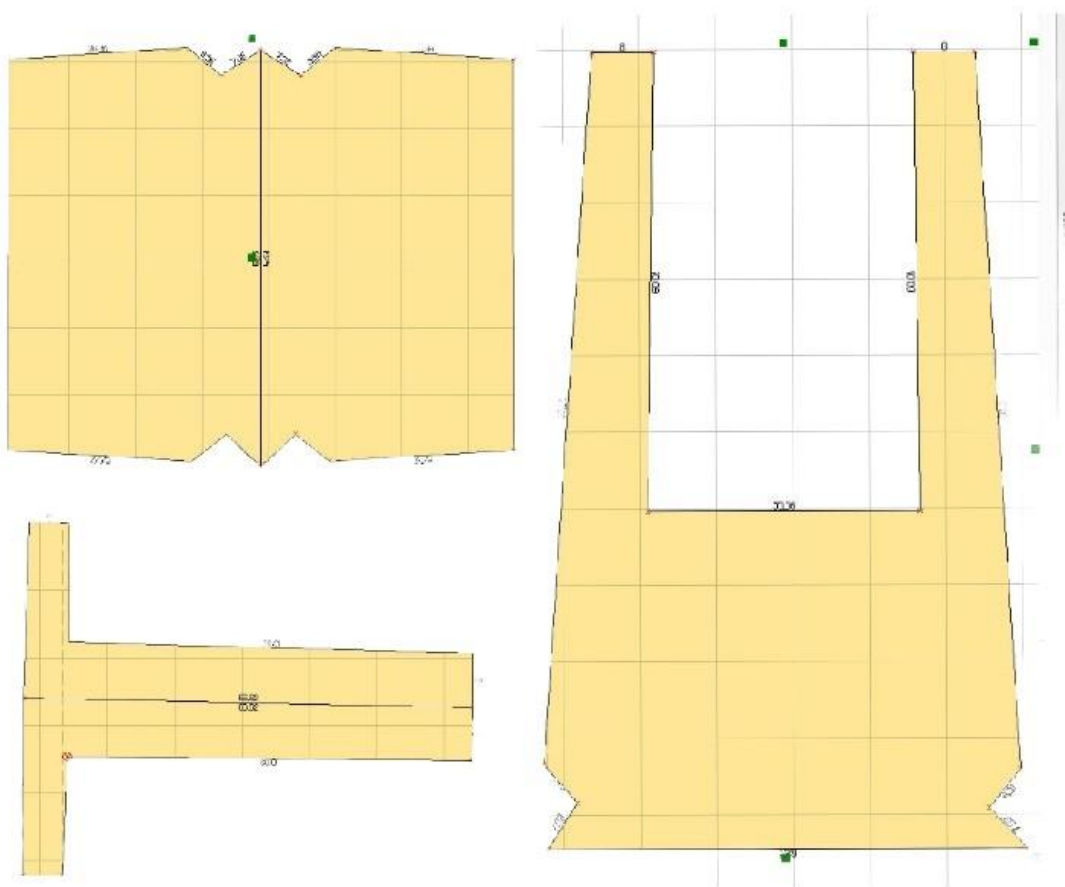
Sun'iy charm matosidan katta xajmdagi shopper sumkasini loyihalash

9.31-rasm. Shopper sumkasi uchun ijod manba' tanlash

9.32-rasm. Sumkaning qoralama va rangdagi eskizi

9.33-rasm. Sumkaning konstruksiyasi

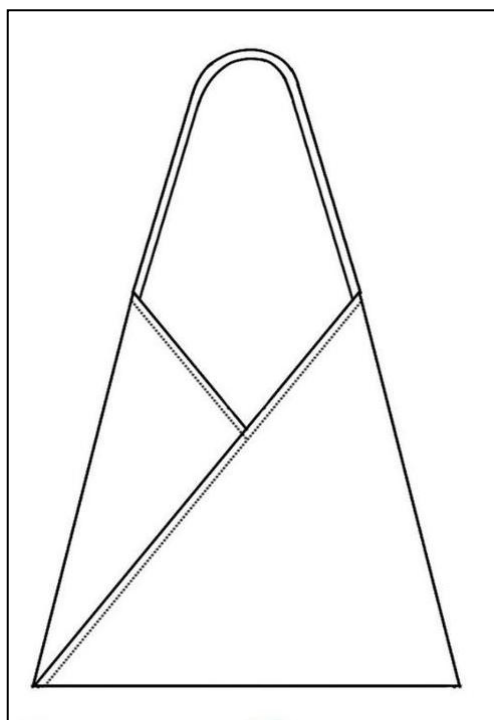

9.34-rasm. Sun'iy charm matosidan katta xajmdagi shoper sumkasini tayyor holati.

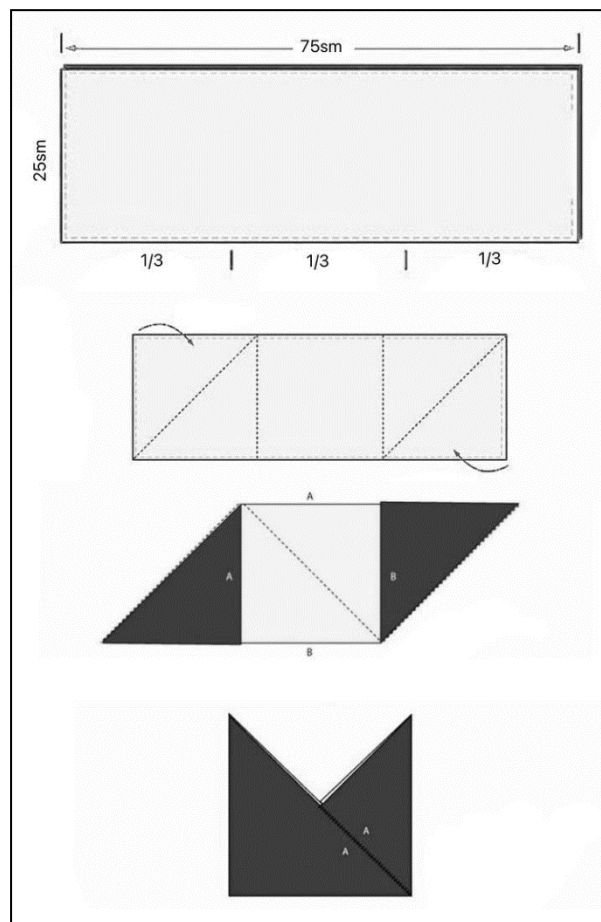
*№ 5 -loyiha ishi**
Sun'iy charm matosidan noodatiy shaklga ega ayollar sumkasini
loyihalash

9.35-rasm. Sumka uchun ijodiy
manba' tanlash

9.36-rasm.Sumkaning texnik eskizi

9.37-rasm. Sumka
konstruksiyasi

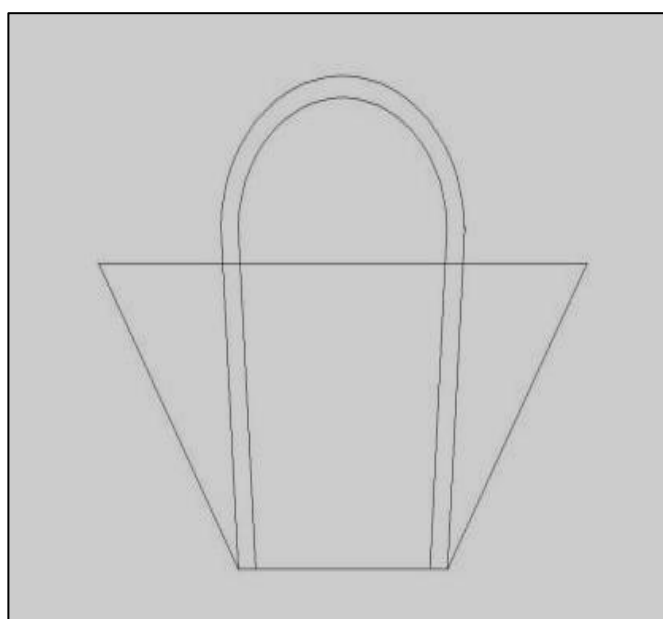

9.38-9.39-rasmlar. Sun'iy charm matosidan noodatiy shaklga ega ayollar
sumkasini tayyor holati.

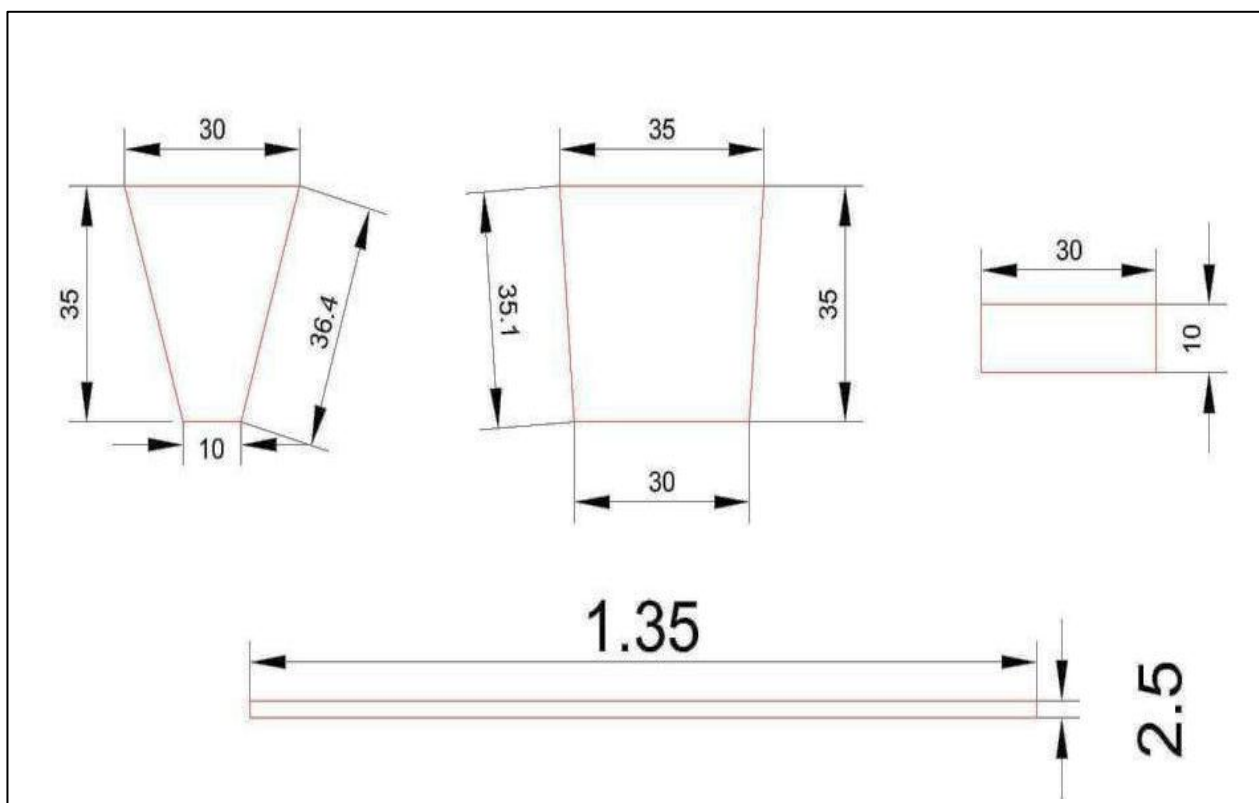
№ 6-loyiha ishi*
Ayollar uchun sun'iy teri matosidan katta xajmli sumka aksessuarini
loyihalash

9.40-rasm. Sumka uchun ijod manba' tanlash

9.41-rasm. Sumkaning texnik eskizi

9.42-rasm. Sumka konstruksiyasi

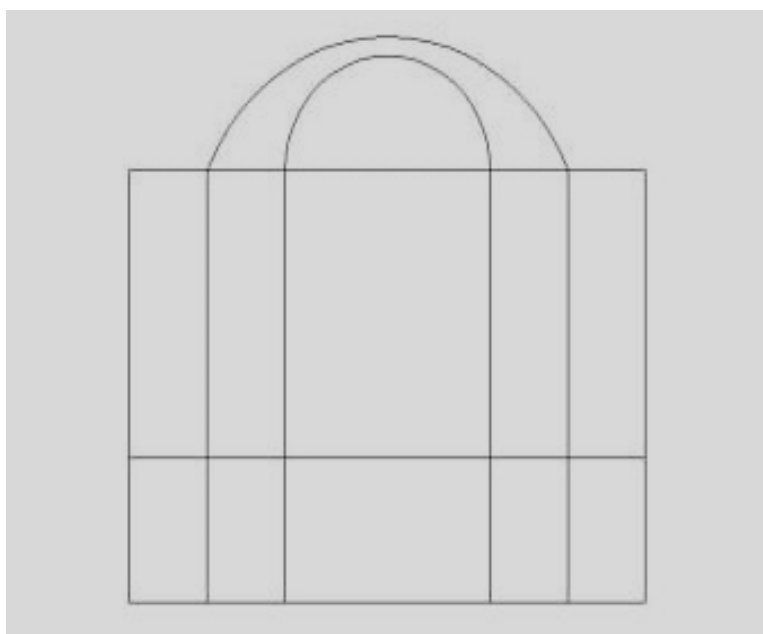

9.43-rasm Ayollar uchun sun'iy teri matosidan katta xajmli sumka aksessuarini tayyor holati.

№ 7-loyiha ishi*
Ayollar uchun klassik uslubda sumka aksessuarini loyihalash

9.44-rasm. Sumka uchun ijodiy manba' tanlash

9.45-rasm. Sumkaning
texnik eskizi

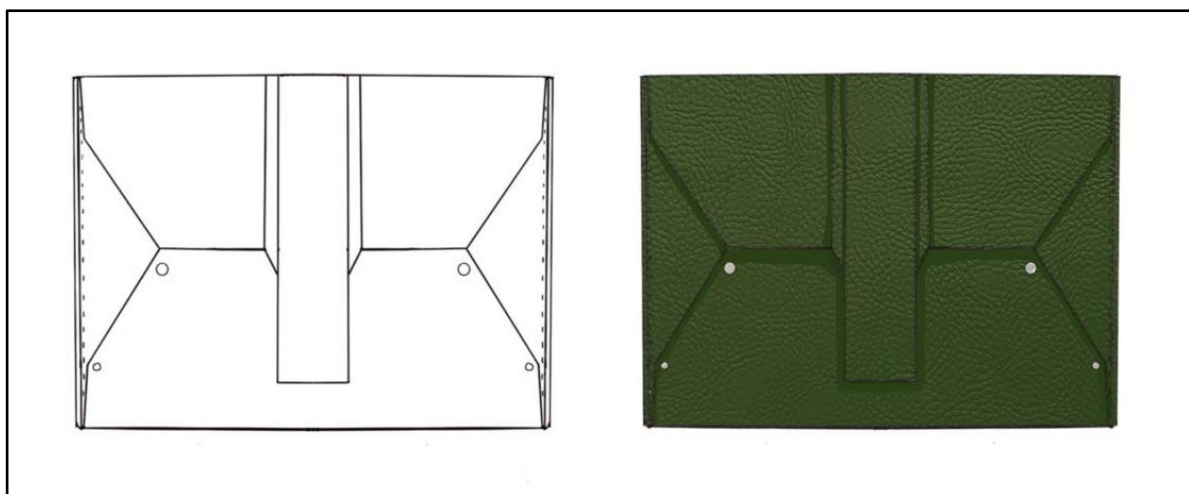
9.46-rasm. Ayollar uchun klassik uslubda sumka aksessuarini tayyor xolati.

№ 8 -loyiha ishi*

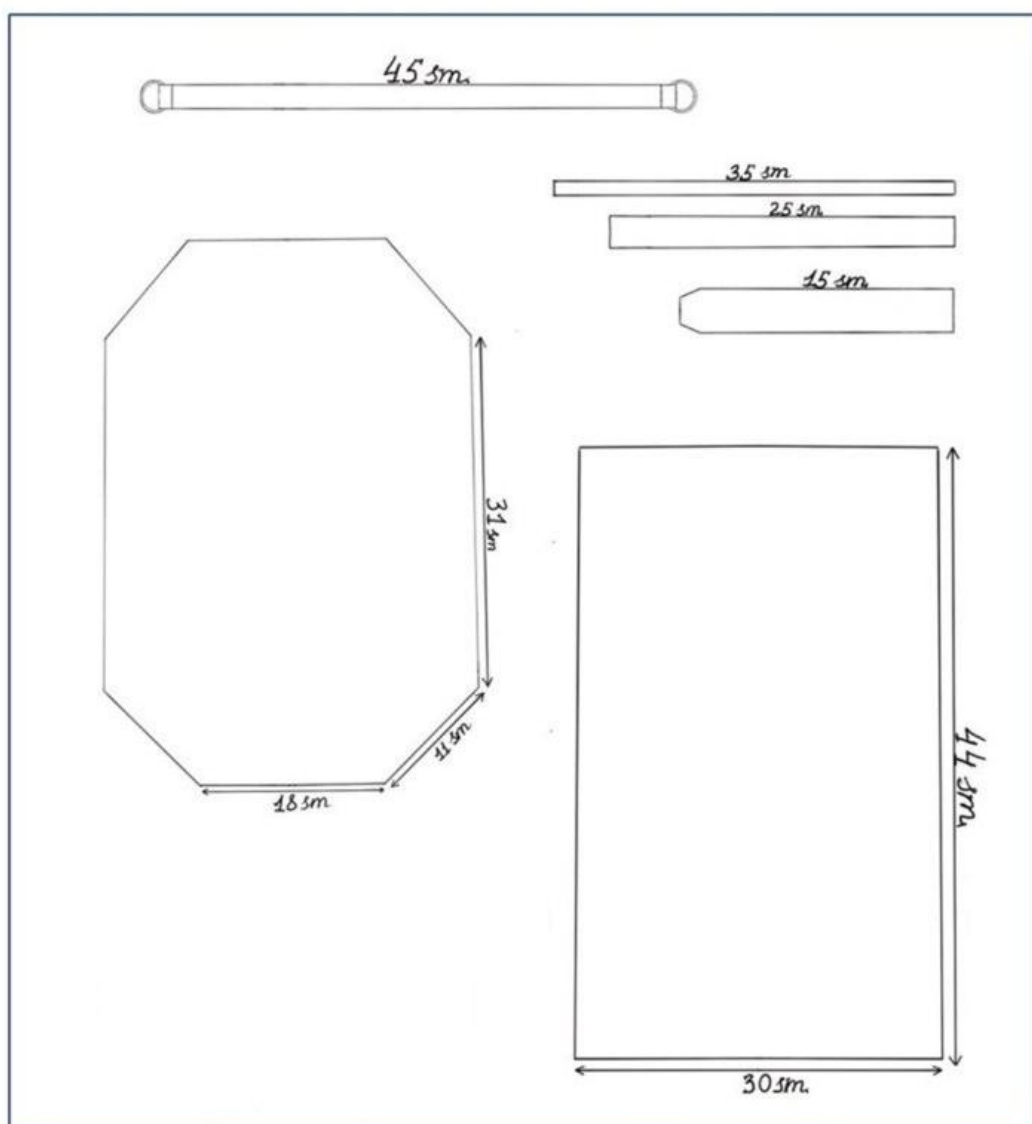
Sun'iy charm matosidan elektron planshet yoki notebook uchun sumka loyihalash

9.43-rasm. Sumka uchun ijodiy manba' tanlash

9.44-9.45-rasmlar. Sumkaning qalamdagi va rangdagi eskizi

9.46-rasm. Sumka konstruksiyasi

9.47-9.49-rasmlar. Sumkaning tayyor holati.

Mazkur QR-kodlar orqali You tube ijtimoiy tarmog'i orqali "Dior" modalar uyi tomonidan tayyorlangan sumka aksessuarining tayyorlanish jarayoni videolarini tomosha qilishingiz mumkin.

Mavzu yuzasidan savollar va topshiriqlar.

1. Hozirgi kun moda tendensiyalarida aksessuarlar qanday siluetga xos shakllar asosida loyihalanadi?

2. Aksessuarlar loyihalash jarayonlarida qo'llaniladigan konstruktiv chizmalar o'ziga xosliklarini sanab o'ting.

3. Klassik, romantik hamda avangard uslublari asosida turli ashyolardan aksessuarlar eskizlarini tayyorlang.

4. Sport va avangard usublari asosida aksessuarlarni turli ashyolarda loyihalang.

5. Tayyorlangan for eskizlar asosida, sumka va qo'lqop aksessuarlari loyihasini shakllantiring.

6. Notebook uchun sumka aksessuarlarini loyihalash jarayonida nimalarga e'tibor qaratish lozim.

7. Turli hil uslublar asosida loyihalangan aksessuarlarni konstruksiyalarini o'rganing.

10-mavzu. Bolalar uchun mo'ljallangan bosh kiyim va aksessuarlarni loyihalash.

Reja

1. Bolalar liboslarini loyihalash asoslari.
2. Bolalar liboslari va aksessuarlarini loyihalashga qo'yiladigan talablar.
3. Bolalar uchun shlayapa va unga mos aksessuarlarni loyihalash.

Tayanch so'z va iboralar. Loyiha, bolalar

liboslari, aksessuarlar, loyihalashga qo'yiladigan talablar

Ma'lumki, bolalar liboslarida modaning ta'siri kattalar liboslari kabi ta'sir kuchiga ega emas (o'smirlar kiyimlari bundan mustasno). Lekin shunday bo'lsa ham XX oxiri - XXI asr boshlarida kuzatilgan bolalar liboslaridagi shakl o'zgarishlari ularga modaning ta'siri sezilganini kuzatish mumkin. Bolalar liboslari loyihasini yaratishni maqsad qilgan dizayner avvalambor to'plam yaratilishi mo'ljallangan mavsum, aniq bir yosh guruhini tanlab va shu yoshdagi bolalarning psixologik va fiziologik o'ziga xosligini, hamda libosning funktsionallik jihatlarini inobatga olishi talab etiladi. Hozirgi kunda dizaynerlar bolalar liboslarini oltita yosh guruhlarining o'lchovlariga asosan loyihalaydilar:

- Go'daklik davri (yoshgacha bo'lgan davr).
- Kichik bog'cha yoshi (1 yoshdan 3 yoshgacha bo'lgan davr).
- Maktabgacha bo'lgan davr (3 yoshdan 7 yoshgacha).
- Kichik maktab yoshi (7 yoshdan 11 yoshgacha).
- Katta maktab yoshidagi davr (11 yoshdan 14.5 yoshgacha).
- O'smirlik davri (14.5.yoshdan 18 yoshgacha).

Ushbu talablar quyidagilarni o'z ichiga oladi: Loyihalanayotgan libos yoki aksessuarlar matolarining gigiyenik, estetik va fizik – mexanik jihatlar bilan aynan bolalar liboslariga to'g'ri kelishi. Bunda asosiy urg'u libosning aniq bir foydalanish maqsadi, libosning turi va iqlim sharoitini hisobga olishga qaratiladi.

Quyida bolalar liboslariga qo'yiladigan talablar keltirilgan:

- bolaning erkin xarakatini cheklamasligi; (*10-rasm*)
 - libosning oson kengayishi ammo bu bilan o'z shaklini yo'qotmasligi;
 - libosda foydalanilgan matoni bolaning siqilib kolishiga sabab bo'lmasligi.
- Jinsi matosi ana shunday mato xisoblanadi. (agar bolaga ushbu matodan

libos xarid kilinsa albatta uning (stretch) cho‘ziluvchan turidan tikilganini tanlash maksadga muvofikdir);

- yumshoq, havoni va namlikni yaxshi o‘tkazishi;
- libosni kiyib yechishdagi qulaylikning maksimal darajada bo‘lishi;
- libos o‘lchovining bola yoshiga va bo‘yiga mos kelishi;
- zararli va nohush ta’sirlarning bo‘lmasligi (libosdagi har bir dekorativ elementlar, tugmalar bolaning yutib yuborishidan saqlash maqsadida mustahkam qilib tikilgan bo‘lishi;
- libosda foydalanilgan o‘yuvchi, kiruvchi vositalar (zamokning uchi, lipuchkalar, yorliqlar)ning bola tanasida tegib turmasligi;
- bolaning ko‘p xarakat qilishini inobatga olgan holda libosning tez – tez yuvishga chidamli bo‘lishi. (10-rasm)

Bolalar uchun loyihalananayotgan bosh kiyim yoki aksessuarlarni turli tuman bezaklar bilan bezatish mumkin. Xususan, ip va mo‘ynadan popuklar, soch o‘rimlari, shnurlar, emblema, mavzuviy applikatsiyalar, ochiq rangli lentalar va jiyaklar, dekorativ choklar, temir furnitura bilan dekorativ bezak berish mumkin.

№ 9 -loyiha ishi*

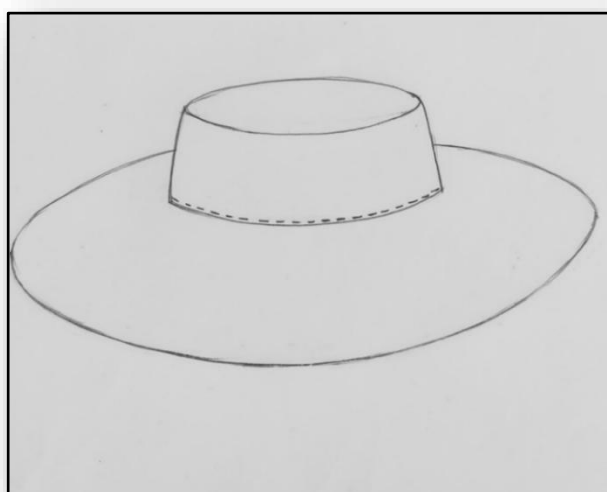
Bolalar uchun shlyapa bosh kiyimini loyihalash.

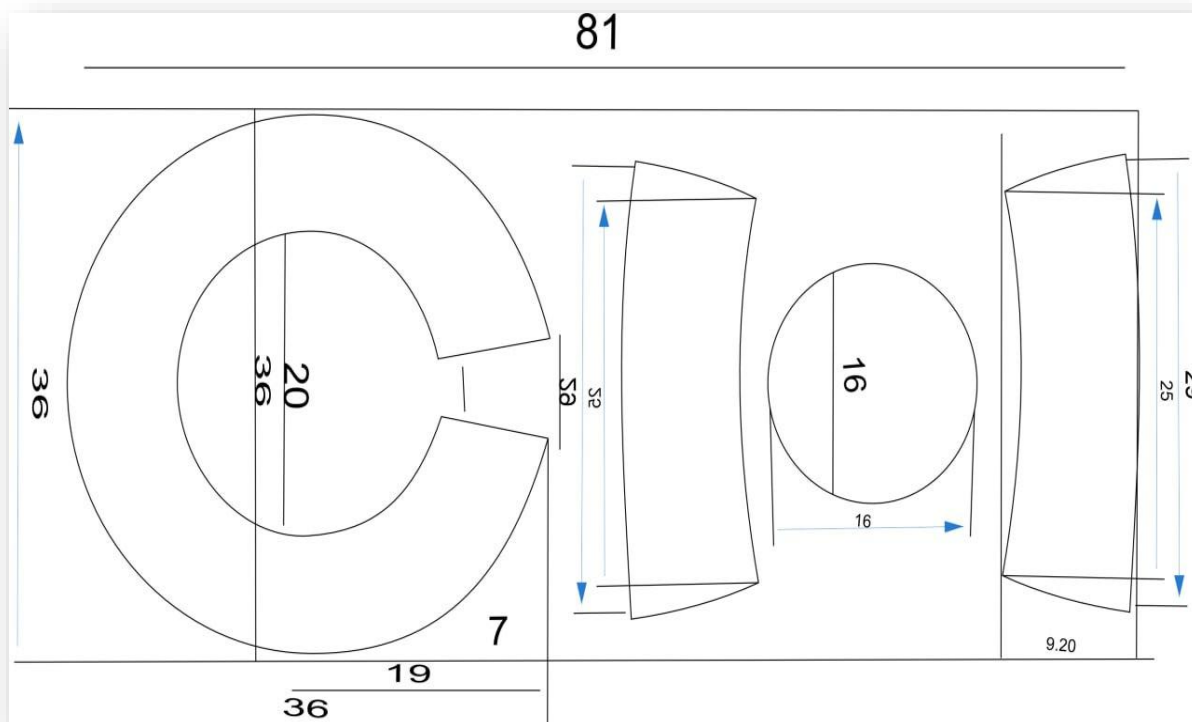
10-rasm.

10.1-rasm. Shlyapa bosh kiyimi uchun izlanmalar

10.2-10.3-rasmlar. Shlyapa bosh kiyimining qoralama va rangdagi eskizi

10.4-rasm. Shlyapa bosh kiyining konstruksiyasi

10.5-10.6-rasmlar. Loyihalanayotgan bosh kiyimga texnologik ishlov berish jarayoni

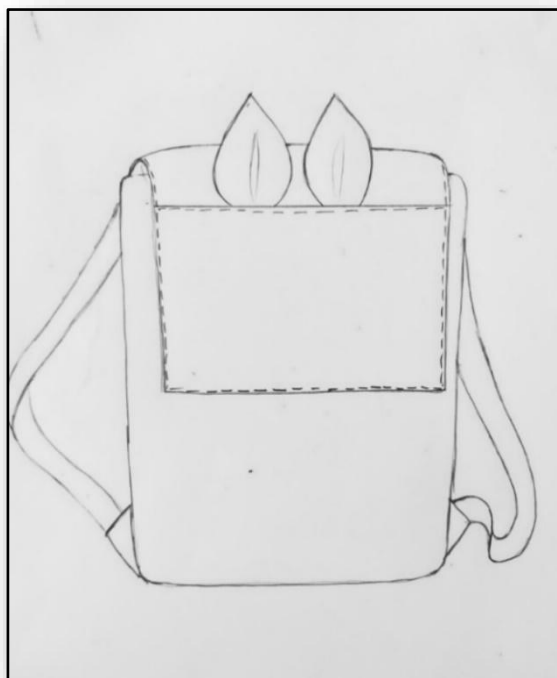

10.7-rasm. Bolalar uchun loyihalangan bosh kiyimning tayyor ko'rinishi

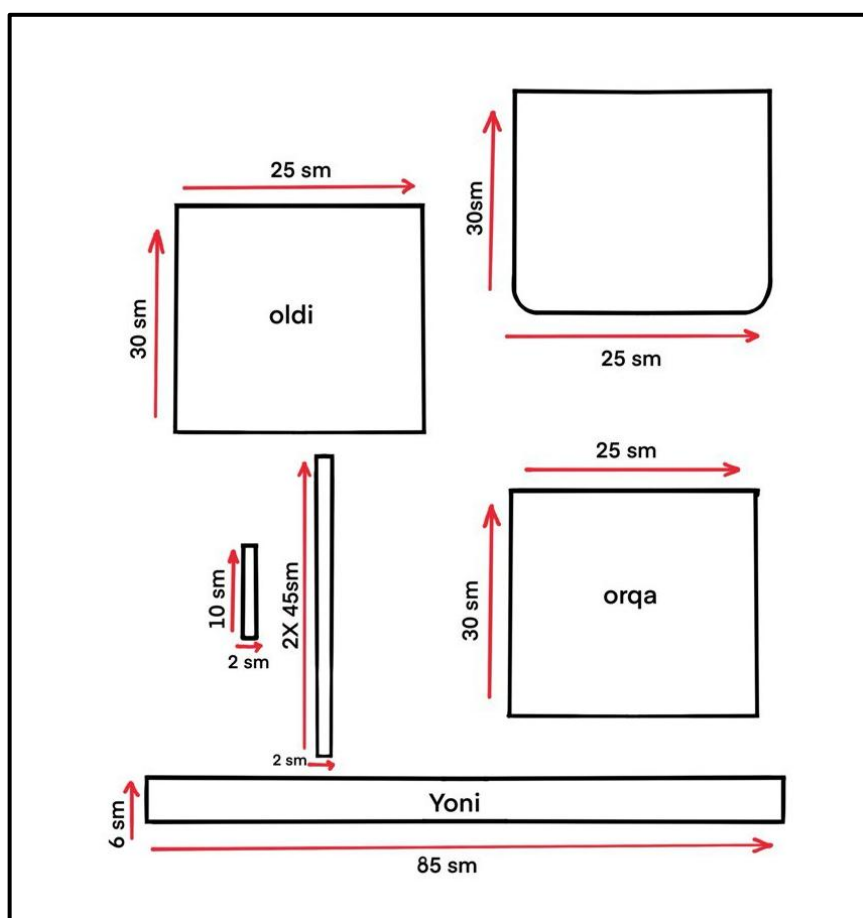
Loyihalangan shlyapa bosh kiyimiga mos ryukzak aksessuarini loyihalash

10.8-10.9-rasmlar. Ryukzak aksessuarida foydalanish uchun vishivka eskizi namunalari

10.10-10.11-rasmlar. Loyihalanayotgan ryukzakning qoralama va rangdagi eskizlari.

10.12-rasm. Loyihalanayotgan ryukzakning konstruksiyasi.

10.13-rasm. Loyihalanayotgan ryukzak aksessuariga texnologik ishlov berish jarayoni

10.14-10.15-rasmlar. Bolalar uchun loyihalangan ryukzak aksessuarining tayyor ko'rinishi.

QR-kodni skanerlang!!!

Mazkur QR-kodlar orqali You tube ijtimoiy tarmog'i orqali bolalar uchun mo'ljallangan bosh kiyim va aksessuarlarni loyihalash jarayoni videolarini tomosha qilishingiz mumkin.

Mavzu bo'yicha savol va topshiriqlar.

1. Bolalar uchun libos va aksessuarlarni loyihalashning o'ziga xosligi qanday?
2. Bolalar liboslari qanday yosh guruhlariga bo'lingan holda loyihalanadi?
3. Bolalar uchun yurtimiz iqlimiga mos bosh kiyimlarni sanab bering.
4. Bosh kiyimlar loyihalarini yaratishda qanday axborot dasturiy ta'minot programmalaridan foydalanish mumkin?
5. Bolalar liboslari, bosh kiyim va aksessuarlarini ishlab chiqaruvchi dunyoga mashhur moda uylarida xaqida nimalarni bilasiz?
6. So'nggi tendensiyalar doirasida bosh kiyimlarni loyihalash jarayonlarida qo'llanilgan qanday yangi turdagi ashyolarni bilasiz? Aniq misollar asosida so'zlab bering.
7. Bolalar uchun bahor-yoz faslida kiyishga mos bosh kiyim yoki aksessuar eskizlarini suvbo'yoq yordamida chizing.
8. Bolalar uchun bahor-yoz faslida kiyishga mos bosh kiyim yoki aksessuar namunalarini loyihalang.

11-Mavzu.Tanlangan uslub asosida bosh kiyimga mos aksessuarlar namunalarini loyihalash.

Reja

1. Safari uslubida bosh kiyim va unga mos aksessuar namunasini yaratish
2. Etno uslubida ayollar sumkasini loyihalash
3. Sun'iy teri matosidan milliy motivlar asosida ayollar sumkasini loyihalash

Tayanch so'z va iboralar. *Uslub, etno uslub, safari uslubi, milliy motivlar*

Uslub – ma'lum bir vaqt oralig'ida umumiy vosita va usullar bilan badiiy ifodalanishga aytiladi. Uslub insonlarning yoshi, ijtimoiy va moliyaviy holati, milliylik va mentalitet, turmush tarzi, musiqiy afzalliklar, diniy e'tiqodlar, kabi turli omillarga bog'liq bo'lishi mumkin.

Mazkur mavzu yuzasidan 1-chi loyihamiz safari uslubida loyihalangan shlyapa bosh kiyimi, balaklav va suv idishni solish uchun aksessuarlardan iborat to'plam. (11-11.1-rasm) "Safari" uslubi insonga sayohat va sarguzasht, cho'l va dasht, ovchilik va xavf tuyg'ularini jonlantiradi. Shuning uchun ham mazkur uslub doirasida taklif etilayotgan liboslar albatta qulay, havo yaxshi o'tqazuvchi va engil kiyimlar bo'lishi lozim. Kiyimdagi safari uslubi uzoq vaqtdan beri klassik bo'lib kelmoqda, uni qulayligi va oddiyligi uchun erkaklar ham, ayollar ham birdek yaxshi ko'rishadi.

Safari uslubi boy tarixga ega. U Svaxili tilidan "sayohat" deb tarjima qilinadi ²⁸- XIX asrning o'rtalarida, ingliz sayohatchilari butunlay Afrikani kashf etish uchun borishadi: yovvoyi qabilalarning hayotini o'rganish va ekzotik hayvonlarni ovlash. "Qora qit'a" ga kelgan. Qadimgi dunyo aholisi juda issiqda odatdagi kiyimlari haqiqiy qiynoq vositasiga aylanishini tushundilar. Shunday qilib, maxsus kiyim-kechak paydo bo'ldi - oddiy va funktsional, engil tabiiy matolardan tikilgan, kerakli hamma narsani joylashtirish mumkin bo'lgan qulay cho'ntaklarga ega liboslar vujudga kelgan. Safari uslubi uchun albatta tabiiy matolardan foydalanish muhim sanaladi. Avvalo, bu zig'ir va paxta, matolaridan tikilgan kiyimlar issiq iqlim sharoitida qulaylik yaratadi. Shuningdek, bardoshli va engil charm

²⁸ Стиль сафари в одежде: 108 фото, рекомендации (101oblik.ru)

matolaridan foydalanish ham tavsiya etiladi. Rang gammalari esa tabiiy bej rangi, jigar rang, olov rang, xaki bo'lishi mumkin.

№10 -loyiha ishi*

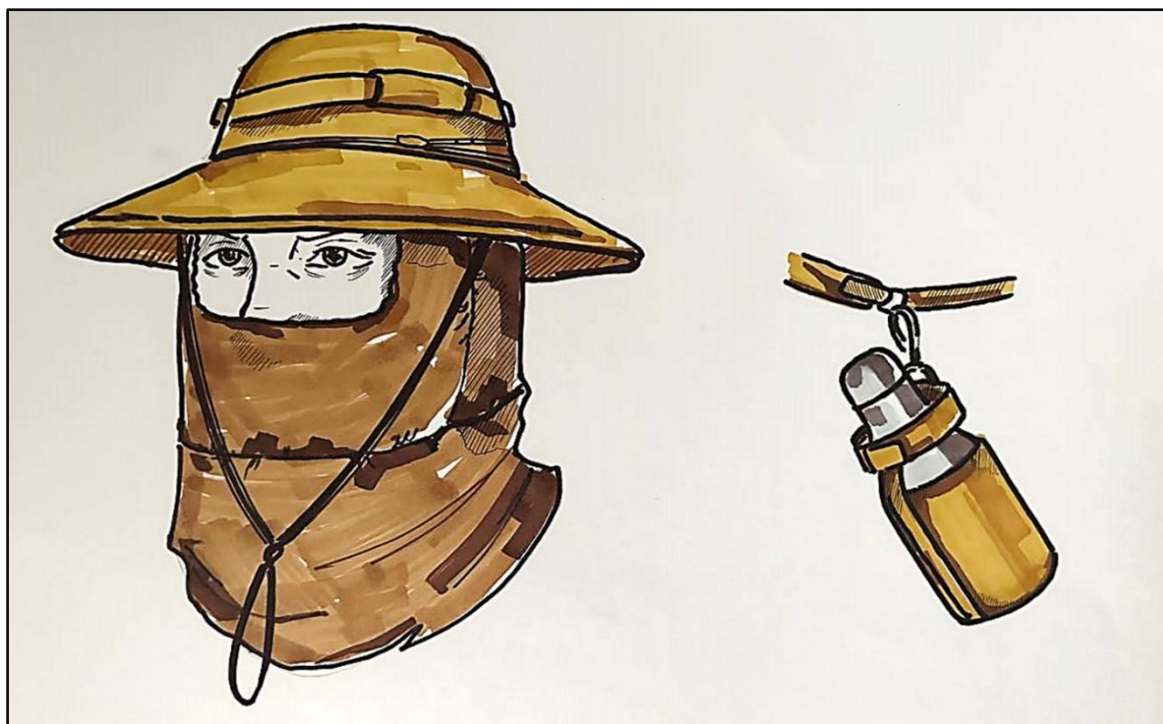
Safari uslubida bosh kiyim va unga mos aksessuarlarni loyihash

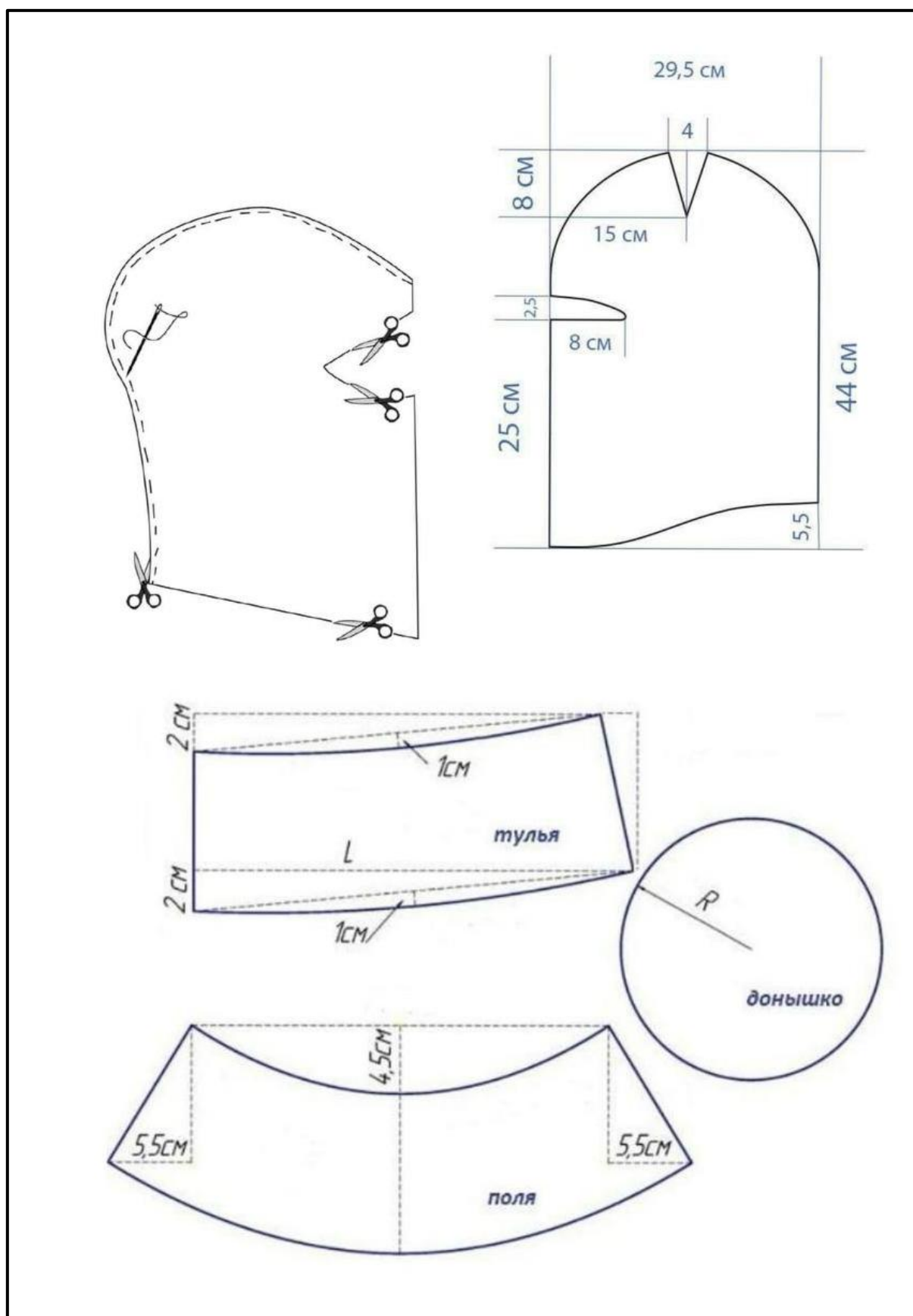
11.1-rasm. Bosh kiyim va aksessuarlar uchun ijod manba' tanlash

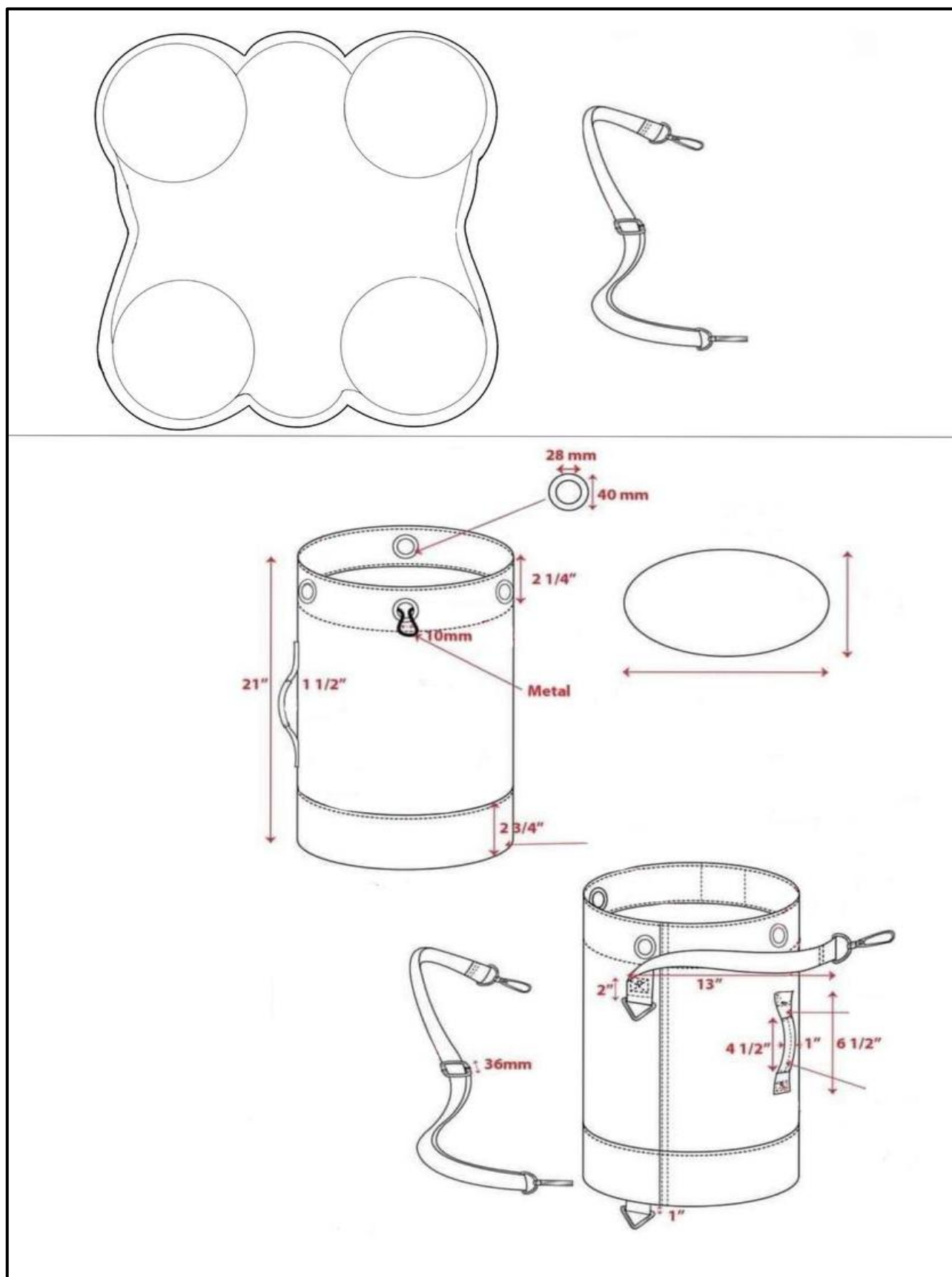
11.2-rasm. Shlyapa va balaklav bosh kiyimi uchun shakl va rang gammalarini tanlash

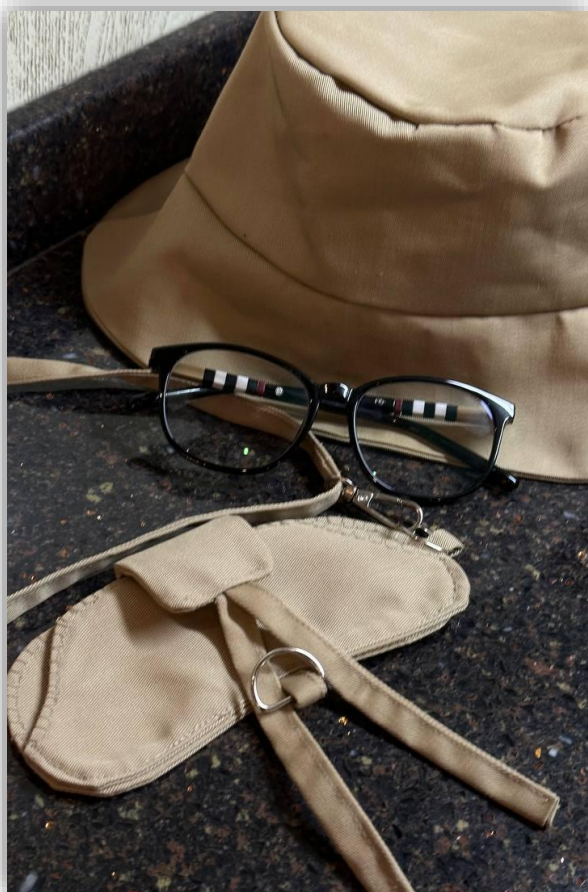
11.3-rasm. Loyihalanayotgan to'plamning rangli eskizi

11.4-rasm. Shlyapa va balaklav bosh kiyimi konstruksiyasi

11.5-rasm. Suvdon uchun aksessuar konstruksiyasi

11.6-11.7-rasmlar. Shlyapa bosh kiyimining tayyor holati

11.8-11.9-rasmlar. Suvdon uchun aksessuarning tayyor holati

11.10-11.11- rasmlar. Balaklav va shlyapa bosh kiyimining tayyor holati

11.12-rasm.Safari uslubida yaratilgan bosh kiyim va aksessuarlarning tayyor holati

Etno uslubida ayollar sumkasini loyihalash

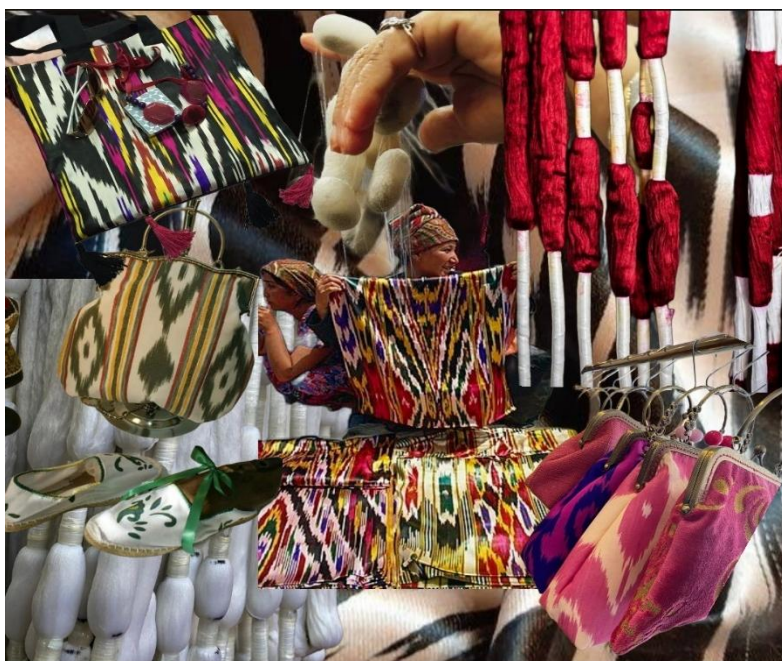
Zamonaviy moda juda ko'p qirrali. Moda tendentsiyalari juda o'zgaruvchan, ammo shu bilan birga, milliy liboslarning yuz yillar davomida tarix tomonidan to'plangan eng chiroyli qirralari - liboslar, ranglar va aksessuarlar uslublari vaqti-vaqti bilan mashhurlik cho'qqisiga qaytadi. Xozirgi kunda ham ko'p dizaynerlar turli millatlar an'anaviy liboslari asosida to'plamlar yaratishmoqda, ya'ni xalqlarning an'anaviy libos elementlari, rang gammasi, turfa xil motivlari dizaynerlarga ilhom manba'i sifatida xizmat qilmoqda. Etno uslubidan boshqa har qanday uslubni bir vaqtning o'zida yorqin, ijobiy, original va rang-barang deb tasavvur qilish qiyin. Ushbu tendentsiya har doim modada bo'lib, asrlar davomida bo'lib o'tadigan xalq an'analaridan darak beradi va dizaynerlar tomonidan kiyim-kechak to'plamlarini yaratish uchun faol foydalaniladi.

Etno uslubida tabiiy materiallarga afzallik beriladi: jun, paxta, ipak, zig'ir, teri matolari shular jumlasidandir.

Shu o'rinda shuni ta'kidlash afzalki o'zbek milliy matolari, adras, atlas, xon atlas, beqasam kabi matolar ham butun dunyo moda ihlosmandlarini befarq qoldirmaydi va albatta dunyoga mashhur dizaynerlar uchun ham ilhom manbai bo'lib kelmoqda. (11.13-rasm)

№ 11 -loyiha ishi*

Ayollar uchun etno uslubda sumka aksessuarini loyihalash

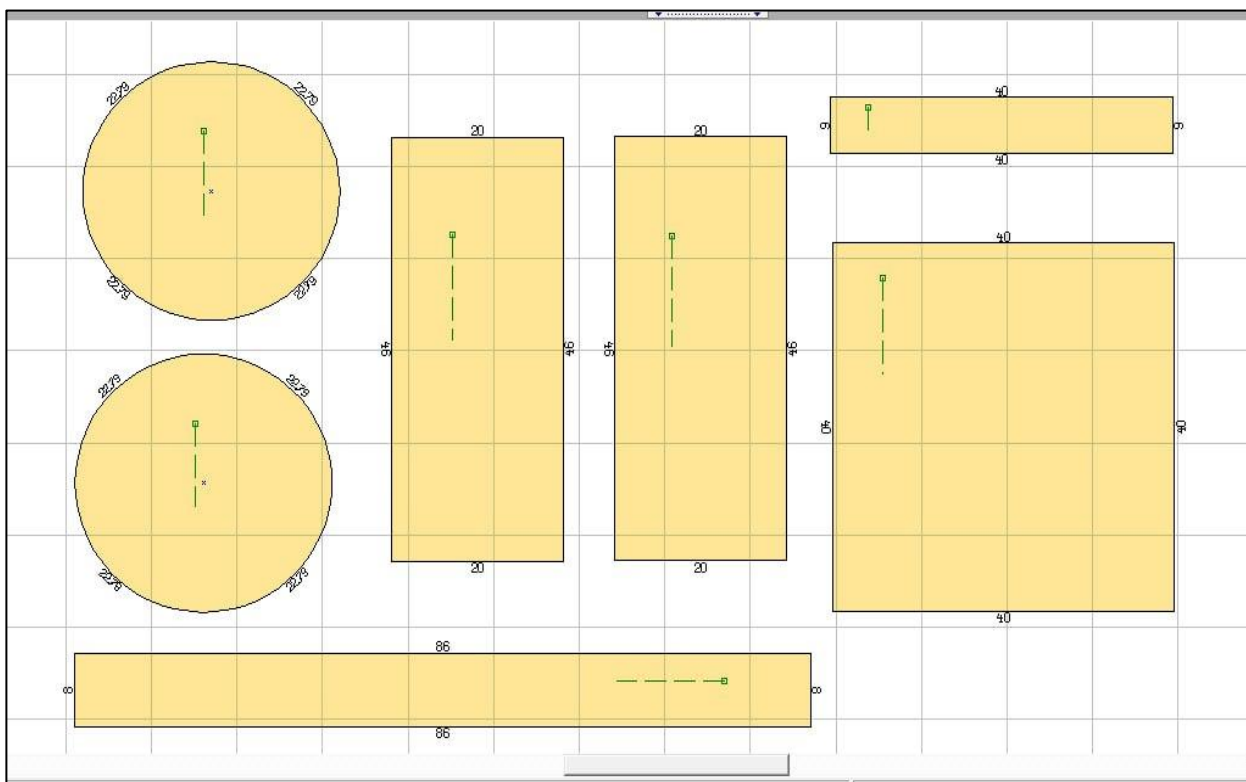
11.13-rasm. Sumka
aksessuari
uchun ijodiy
manba' tanlash

11.14-rasm. Sumka aksessuarining shakli izlanmalari

11.15-11.6-rasmlar. Sumkaning qoralama va rangdagi eskizi

11.7-rasm.Sumka konstruksiyasi

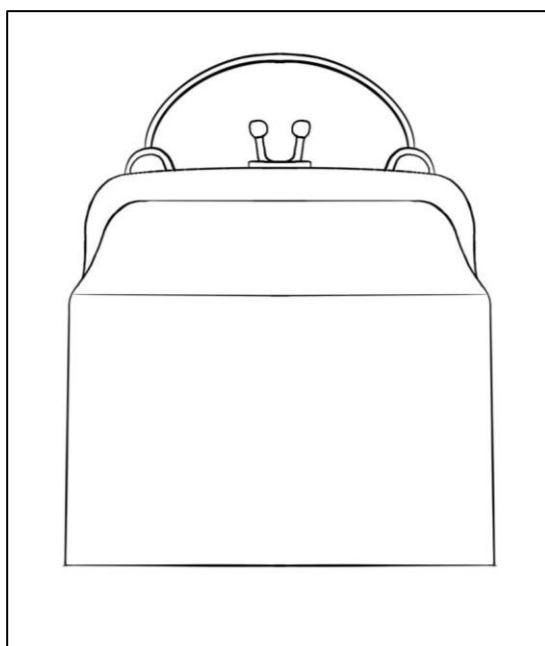

11.8-rasm. Ayollar uchun etno uslubda sumka aksessuarini tayyor holati

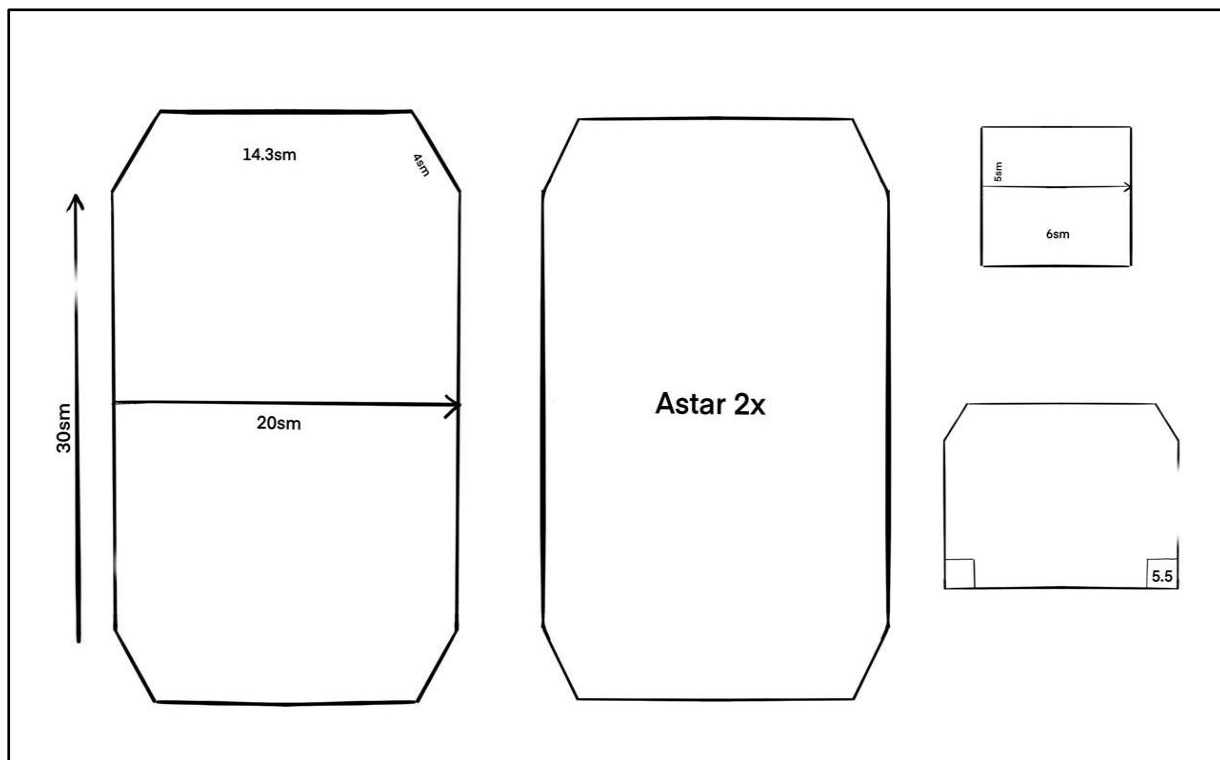
№ 12 -loyiha ishi*
Ayollar uchun etno uslubda sumka aksessuarini loyihalash

11.9-rasm. Sumka uchun ijodiy manba' izlanmalari

11.10-11.11-rasmlar. Sumkaning qalamdan va rangdagi es

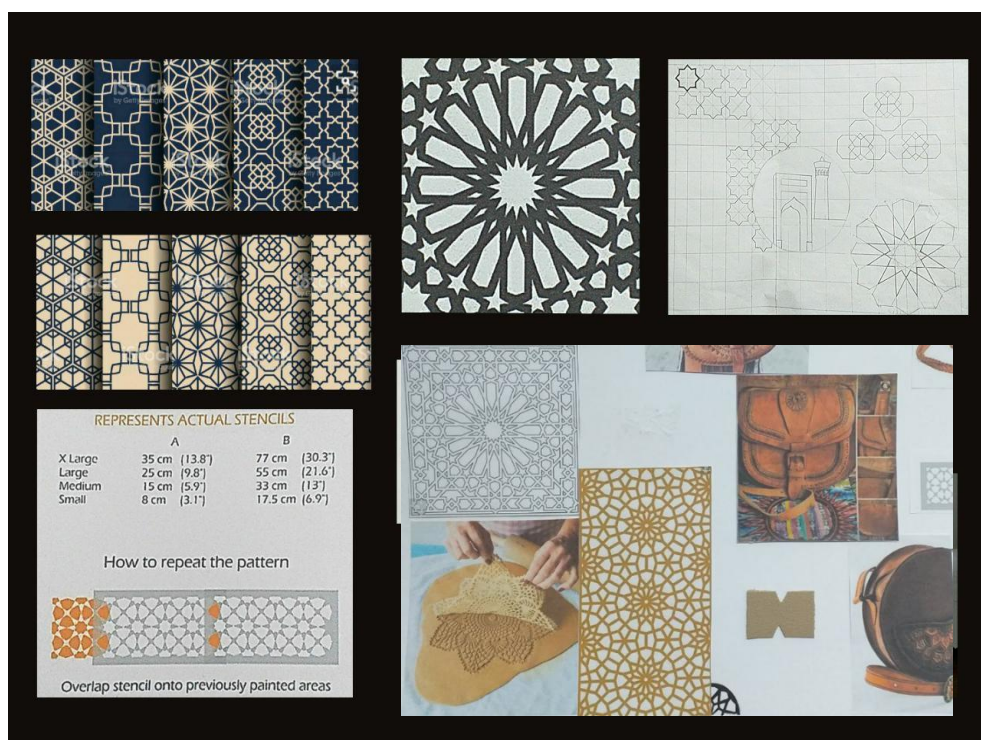

11.12-rasm.Sumka konstruksiyasi

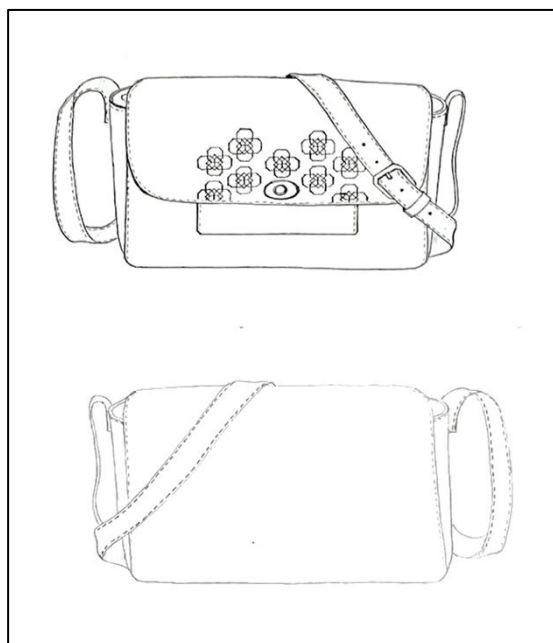

11.13-rasm. Ayollar uchun etno uslubda sumka aksessuarini tayyor holati.

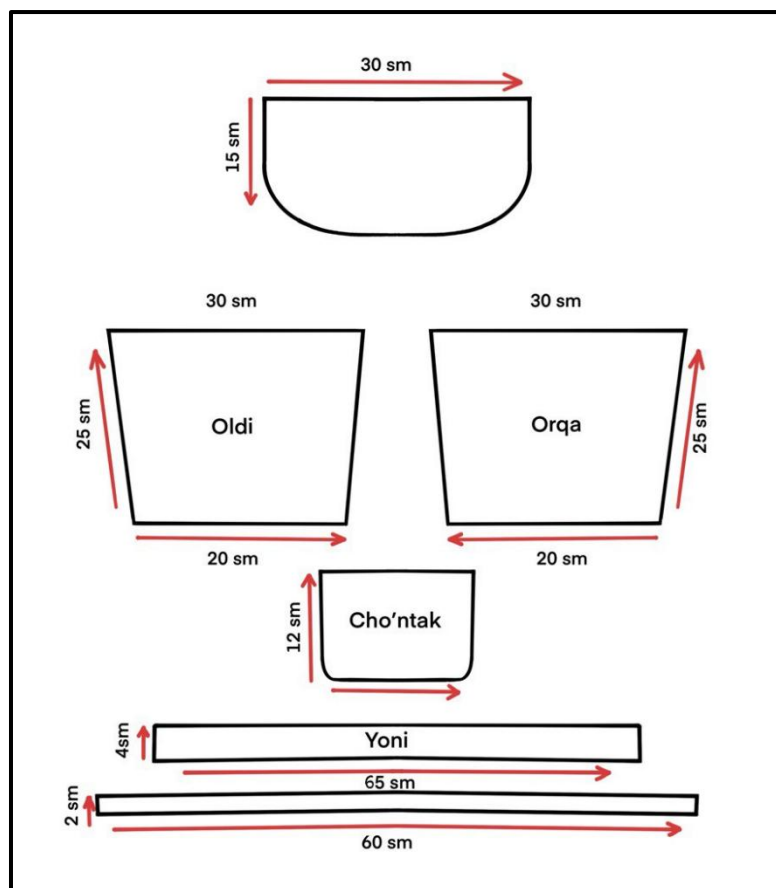
№ 13-loyiha ishi*
Sun'iy teri matosidan milliy naqsh chizilgan ayollar sumkasini
loyihalash.

11.15-rasm.Sumkaning milliy motivi uchun izlanmalar

11.14-rasm. Sumkaning qalamda old va orqa ko'rinishi

11.16-rasm.Sumka konstruksiyasi

11.17-11.18-rasmlar. Sun'iy teri matosidan milliy naqsh chizilgan ayollar sumkasini tayyor holati

*№ 14 -loyiha ishi**

Animal uslubida sumka aksessuarini loyihalash

Animal uslubni ikki hil ko'rinishini keltirish mumkin.

-bu hayvon terisi tasviri tushirilgan libos va aksessuarlar

- ikkinchisi hayvonlarni aynan o'zining tasviri tushurilgan²⁹.

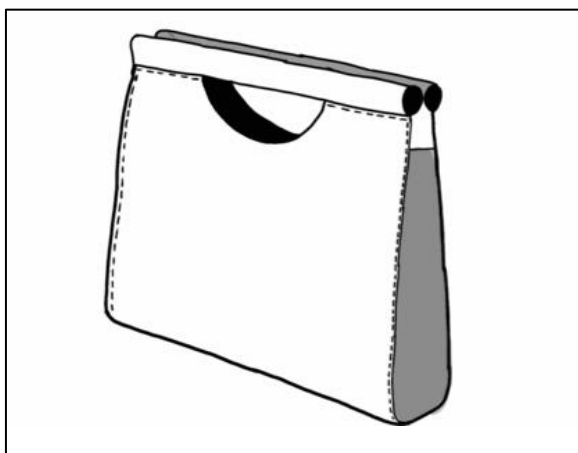
O'tgan asrning o'rtalariga kelib, kiyim-kechakdagi animalizm yana mashhurlik cho'qqisiga erishgan. Aynan shu paytda Kristian Dior o'zining birinchi to'plamini yaratgan, muallif unga "Jungle" deya nom bergan. Shu paytdan boshlab yangi uslub rasman mustaqil moda yo'nalishi sifatida mavjud bo'la boshladi.

Shuningdek bosh kiyim va aksessuarlarlarda ham animal uslubini juda ko'p uchratish mumkin mumkin. Aynisa tuyaqush terisidan tikilgan oyoq kiyim va aksessuarlar, ilon, krokodil terisidan tikilgan liboslar va aksessuarlar moda ixlosmandlari tomonidan sevib foydalaniladi.

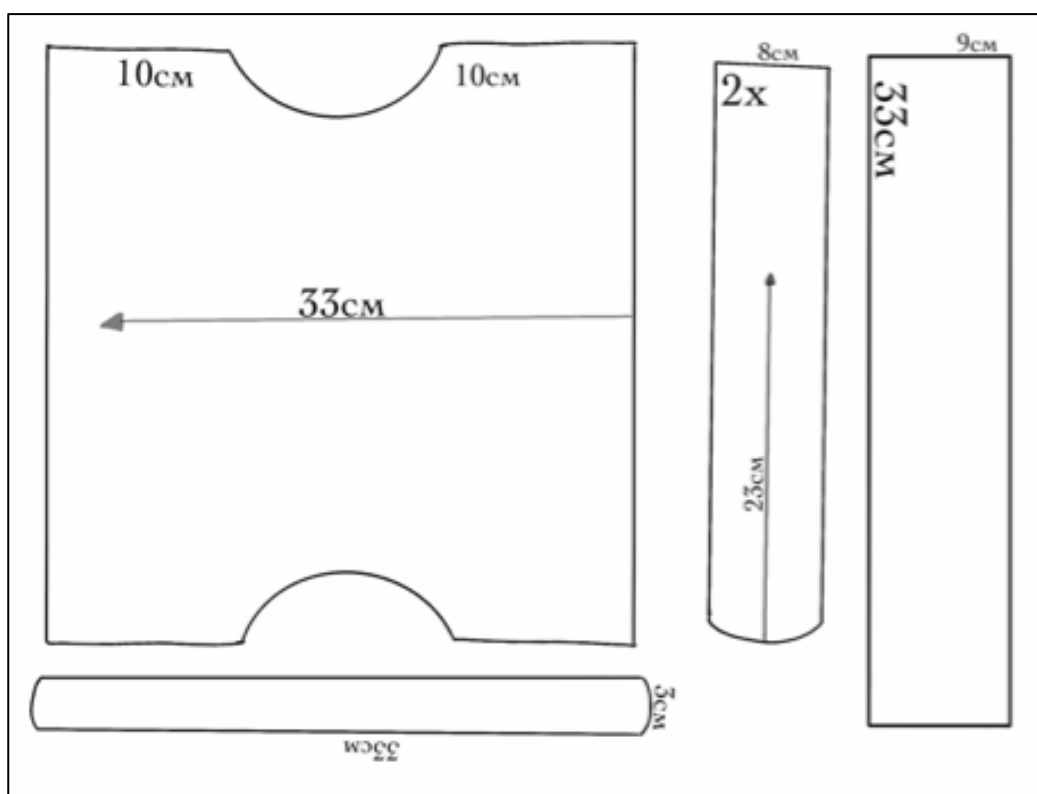

11.19-rasm. Sumka aksessuari uchun ijodiy manba' tanlash

²⁹ <https://lookso.ru/vse-stili-odezhdy/#>

11.20-11.21-rasmlar. Sumkaning qoralama va rangdagi eskizi

11.22-rasm. Sumka konstruksiyasi

11.23-rasm. Animal uslubida sumka aksessuarini tayyor holati.

Mazkur QR-kodlar orqali You tube ijtimoiy tarmog'i orqali etno uslubidagi sumka aksessuarini loyihalash jarayoni videolarini tomosha qilishingiz mumkin.

Mavzu bo'yicha savol va topshiriqlar

- 1.Uslub nima?
- 2.Safari uslubi xaqida nimalarni bilasiz?
- 3.Safari uslubida libos yoki aksessuarlarni yaratishda nimalarga e'tibor qaratish o'rinli?
- 4.Safari uslubi uchun taklif etiluvchi rang gammalari qanday?
- 5.Etno uslubi xaqida so'zlab bering.
- 6.Etno uslubini boshqa uslublardan farqli jihati qanday?
- 7.Animal uslubi qanday uslub?
8. Animal uslubining o'ziga xosligi qanday?
9. Ma'lum bir uslubga xos aksessuar namunasini asos matodan loyihalang

12-Mavzu. Tanlangan ijod manba'si va konsepsiya asosida bosh kiyim va aksessuar namunalarini yaratish.

Reja

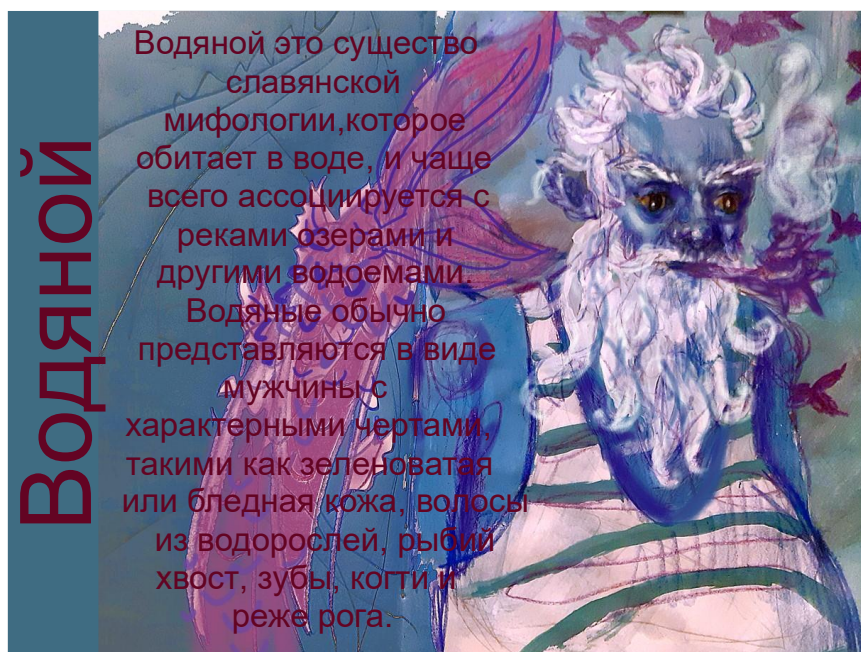
1. Voylok ashyosidan shlyapa bosh kiyimini loyihalash
2. Arxitektura inshootlari ijod manbai sifatida. Ayollar uchun noan'anaviy shakldagi sumka aksessuarini loyihalash.
3. Turli hil ijodiy manba'lar asosida bosh kiyimva aksessuar namunalarini yaratish.

Tayanch so'z va iboralar. *Konsepsiya, voylok, ijodiy manba', arxitektura, ekstrovert*

Dizaynerlar o'z kostyum to'plamlarini shakllantirish jarayonlarida ilhom manbai sifatida xayvonot va gullar olami, me'moriy inshootlar yoki milliy liboslar o'ziga xosliklaridan foylanadilar. Har bir dizayner bu borada o'zining shaxsiy yondoshuv uslubiyati va ijodiy qarashlariga ega ekanligi bir ijodiy manba ustida ish olib borayotgan dizaynerlarda bir birlaridan tubdan farq qiluvchi, takrorlanmas libos shakllarini yaratishlariga asos bo'ladi.

№ 15-loyiha ishi*

Voylok ashyosidan shlyapa bosh kiyimini loyihalash

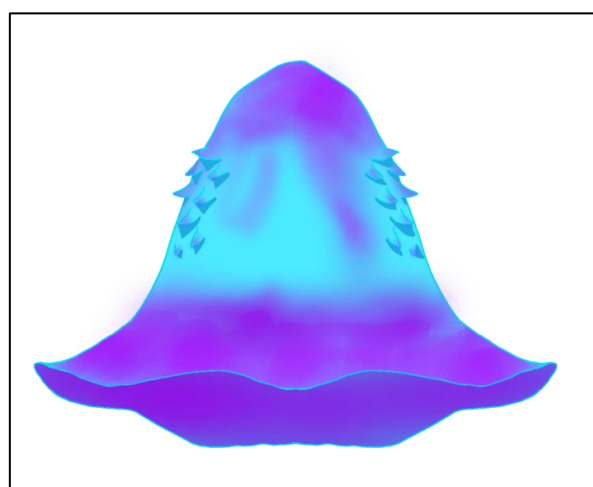
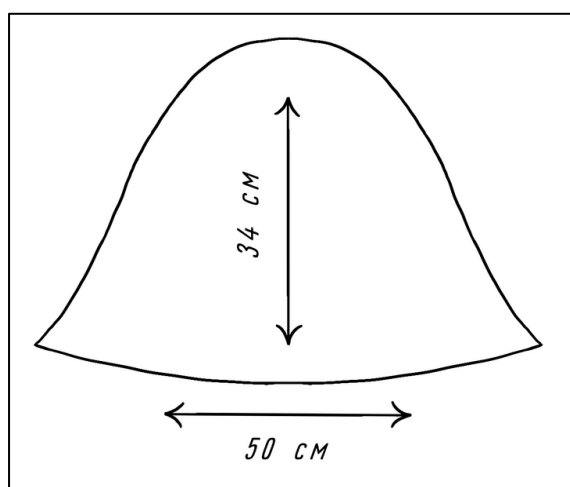

12-rasm

Mazkur bosh kiyimi uchun ijod manba'si bu suv odamidir. Bu slavyan mifologiyasida suvda, daryo va dengizda yashovchi jonzot va odatda erkak kishi sifatida gavdalanadi. Uning xarakter qirralari esa teri rangi yashil yoki tussiz ko'rinishga ega, sochlari suv o'tlariga o'xshash, baliq dumli, tish tirnoqlari va shoxlar bilan gavdalanadi. (12-rasm)

12.1-rasm. Bosh kiyim uchun ijodiy manba'

11.2-12.3-rasm. Bosh kiyimning qoralama va rangdagi eskizi

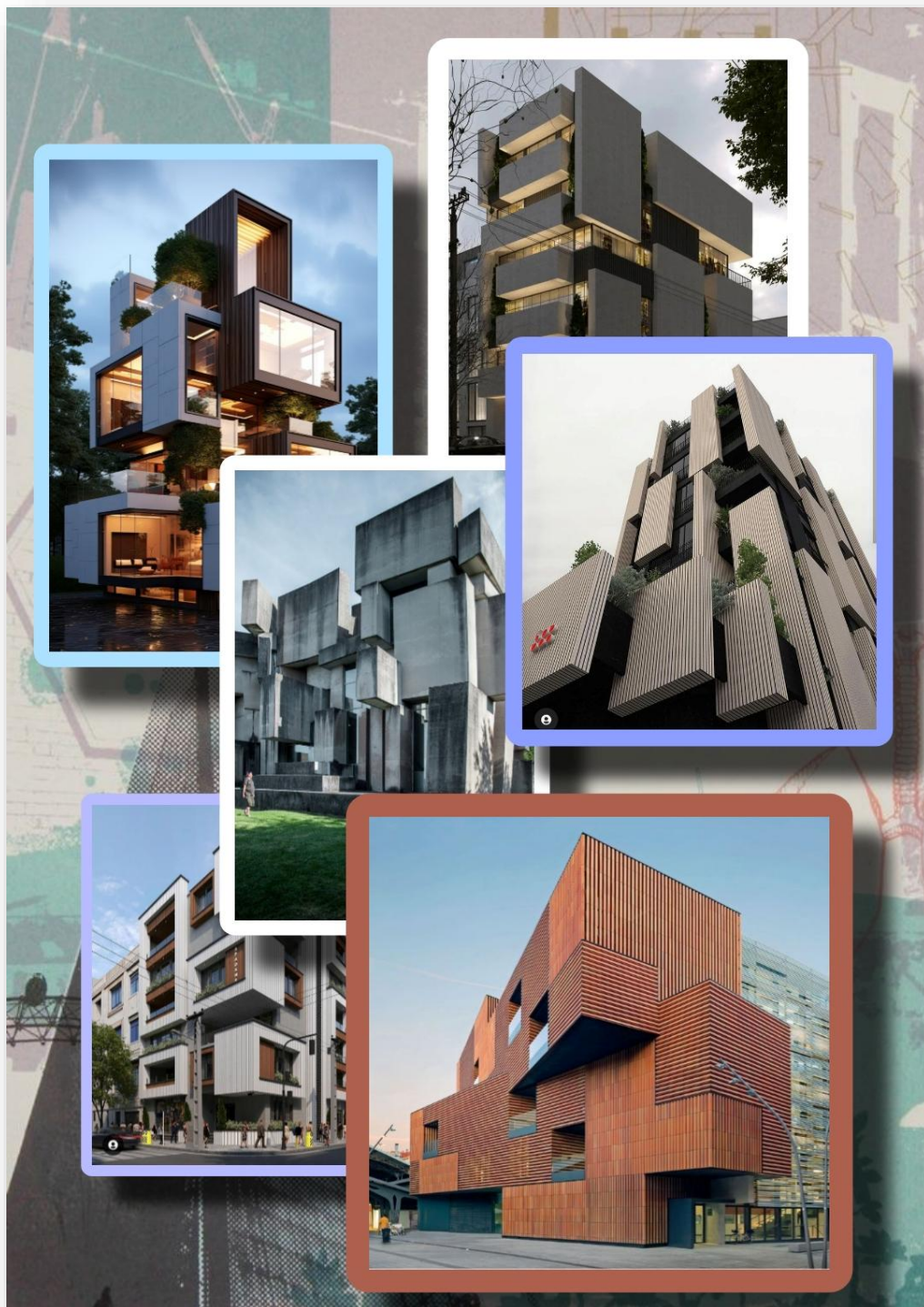

12.4-12.5-rasmlar. Voylok ashyosidan bosh kiyimni tayyorlash jarayoni

12.6-rasm. Voylok ashyosidan shlyapa bosh kiyimining tayyor holati

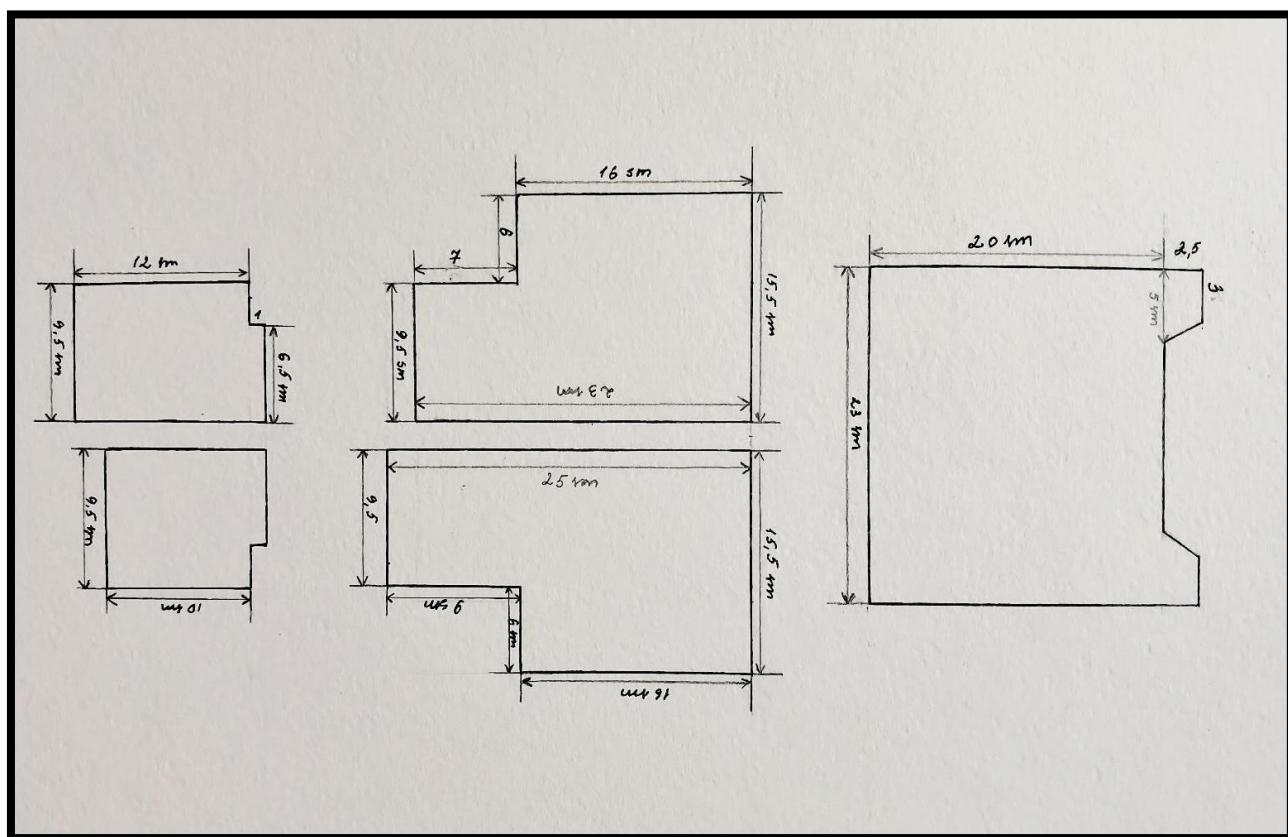
*№ 16-loyiha ishi**
Arxitektura inshootlari ijos manbai sifatida
Ayollar uchun noan'anaviy shakldagi sumka aksessuarini loyihalash

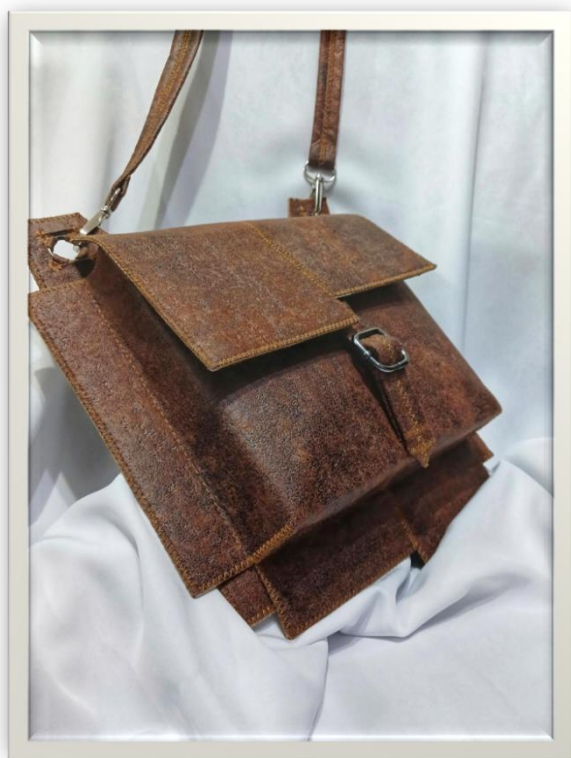
12.7-rasm. Sumka aksessuari uchun ijodiy manba' izlanmalari

12.8-12.9-rasm. Sumka aksessuari uchun noan'anaviy shakl va rang izlanmalari

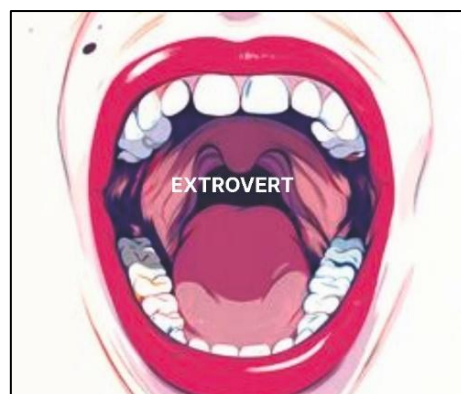
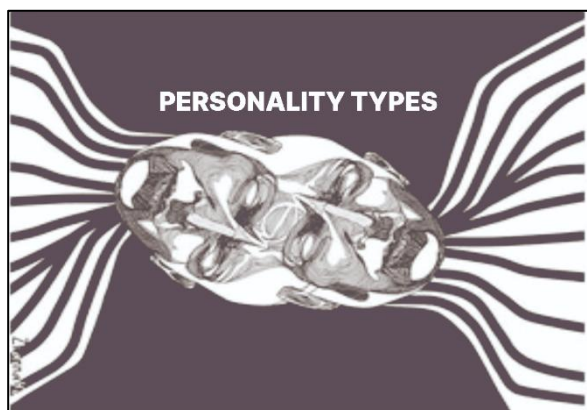

12.10-rasm. Sumka konstruksiyasi

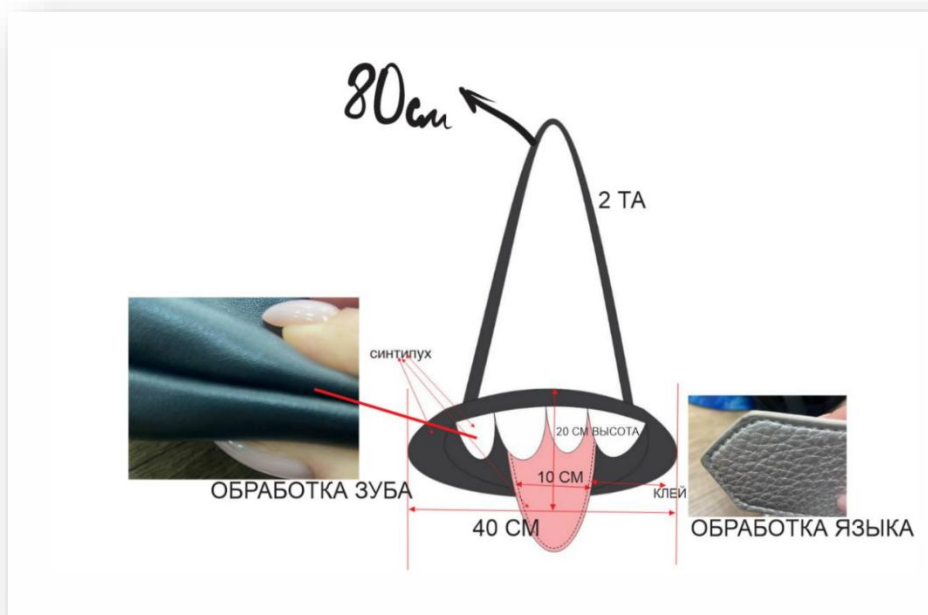
12.11-rasm. Ayollar uchun noan'anaviy shakldagi sumka aksessuarini tayyor holati.

№ 17 -loyiha ishi*
Psixotiplar ijod manbai sifatida (extrovert)
Ayollar uchun noan'anaviy ko'rinishga ega sumka aksessuarini
loyihalash

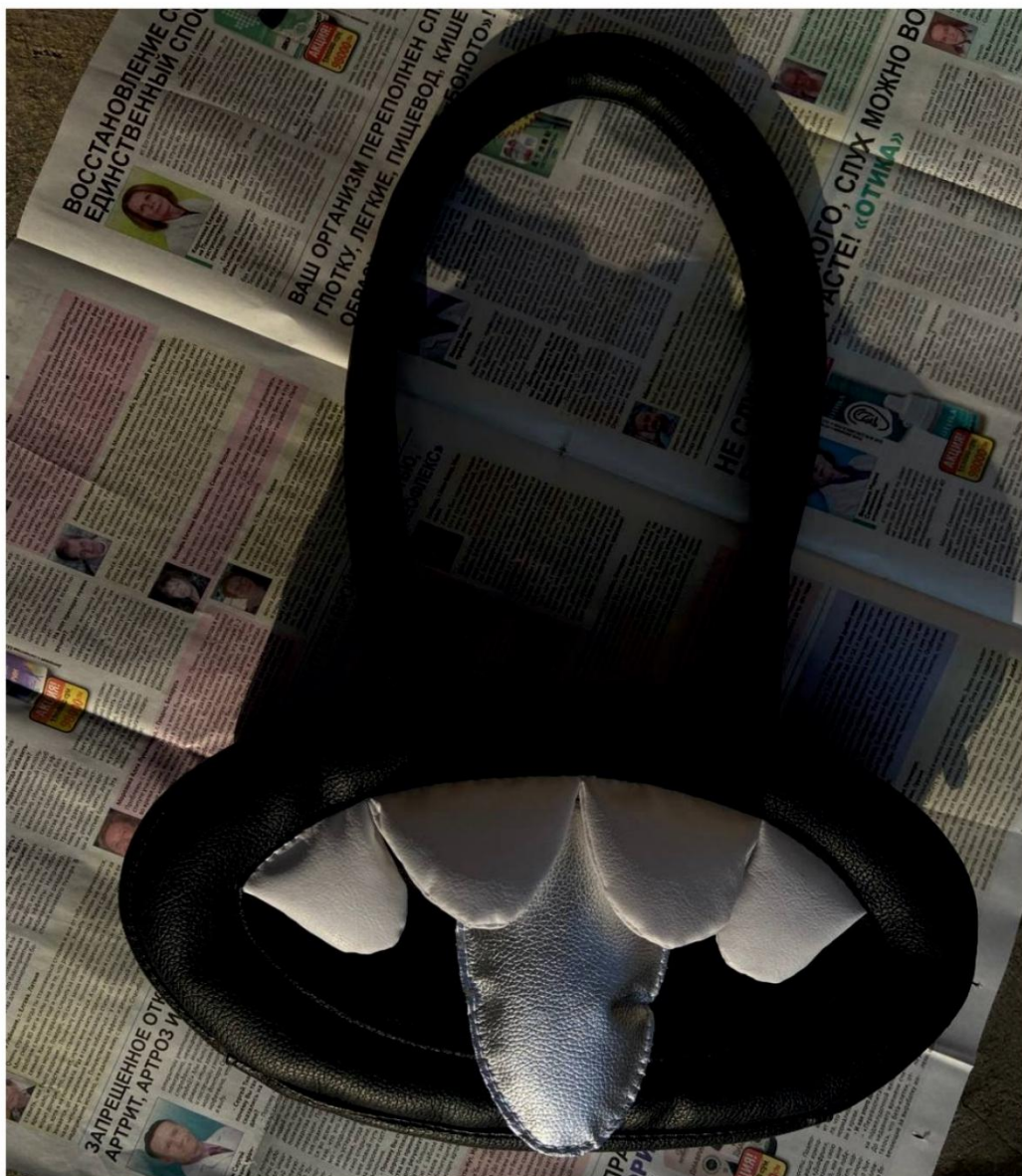

12.12-12.13-rasmlar

12.14-rasm

12.15-rasm. Sumkaning rangdagi eskizi,o'lchamlari

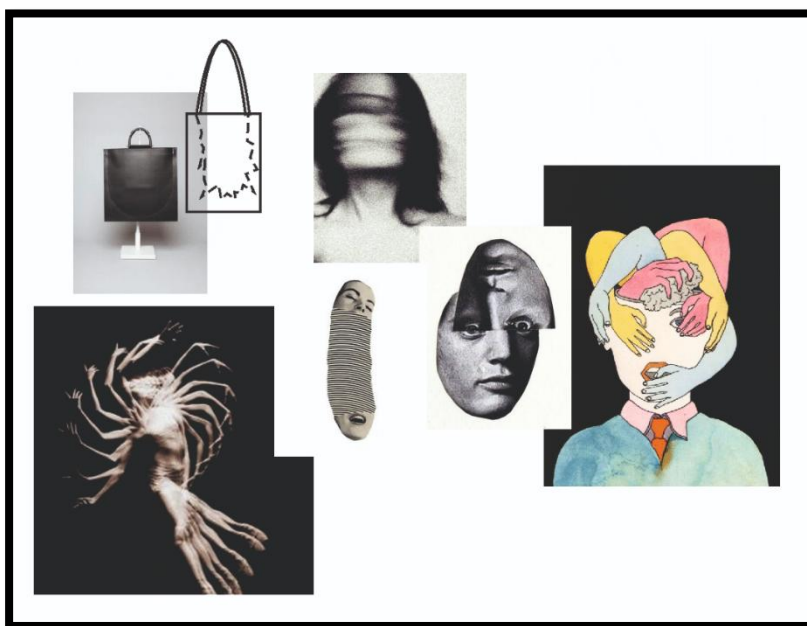
12.16-rasm. Ayollar uchun noan'anaviy ko'rinishga ega sumka aksessuarini tayyor ho

№ 18 -loyiha ishi*
Psixotiplar ijod manbai sifatida (introvert)
Ayollar uchun ecoteri matosidan sumka aksessuarini loyihalash

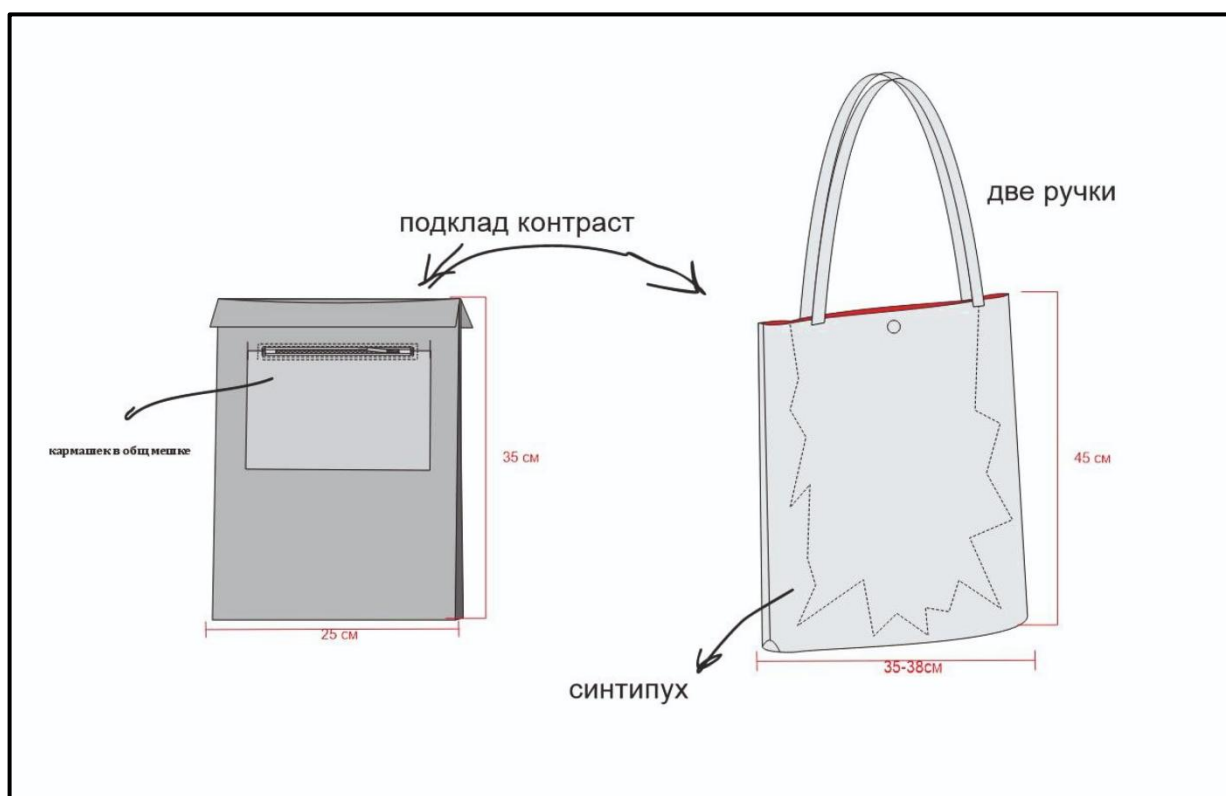

12.17-rasm

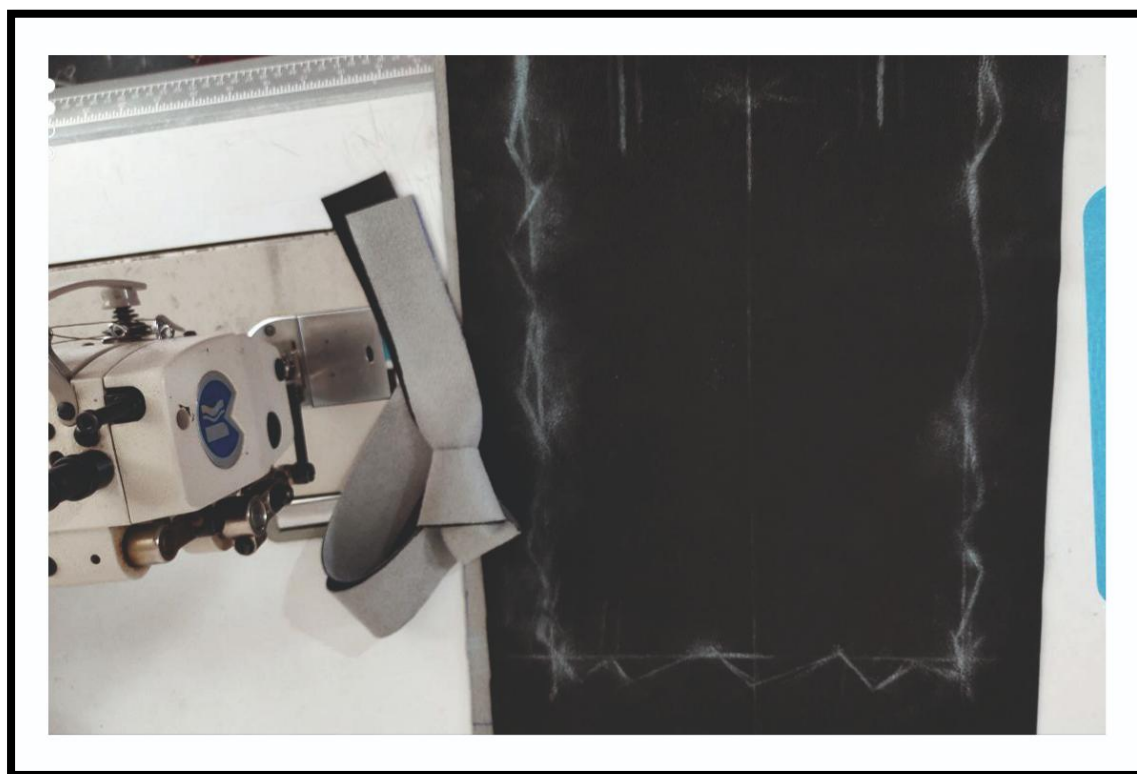
Introvert shveytsariyalik psixolog va psixiatr Karl Yung tasnifiga ko'ra shaxsiyat turlaridan biridir. U ichki dunyoga, o'z fikrlari va his-tuyg'ulariga e'tibor qaratgan shaxs. Bunday odamlar yolg'izlikni, chuqur mulohaza yuritishni, ma'lumotni tahlil qilishni va kuch va quvvatni tiklash uchun o'zlarining ichki resurslariga murojaat qilishni afzal ko'radilar. (12.17-12.18-rasm)

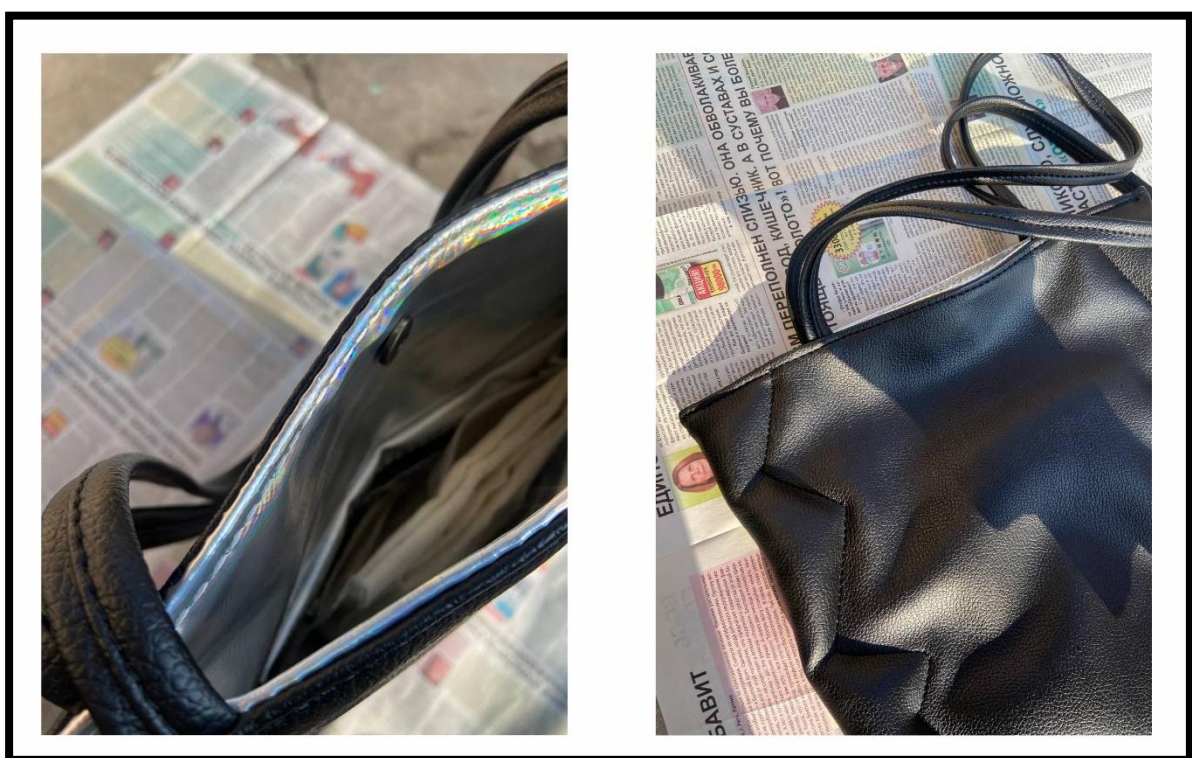
12.18-rasm. Sumkaning ijodiy manba'si uchun izlanmalar

12.19-rasm. Sumka o'lchamlari va ichki ko'rinishi

12.20-rasm. Sumkani tikish jarayoni

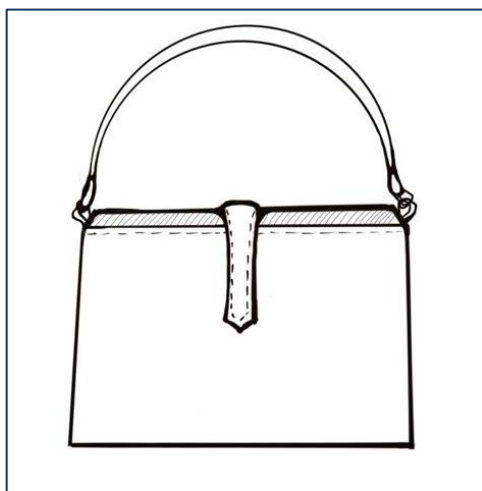

12.21-12.23-rasmlar. Ayollar uchun ekoteri matosidan sumka aksessuarini tayyor holati

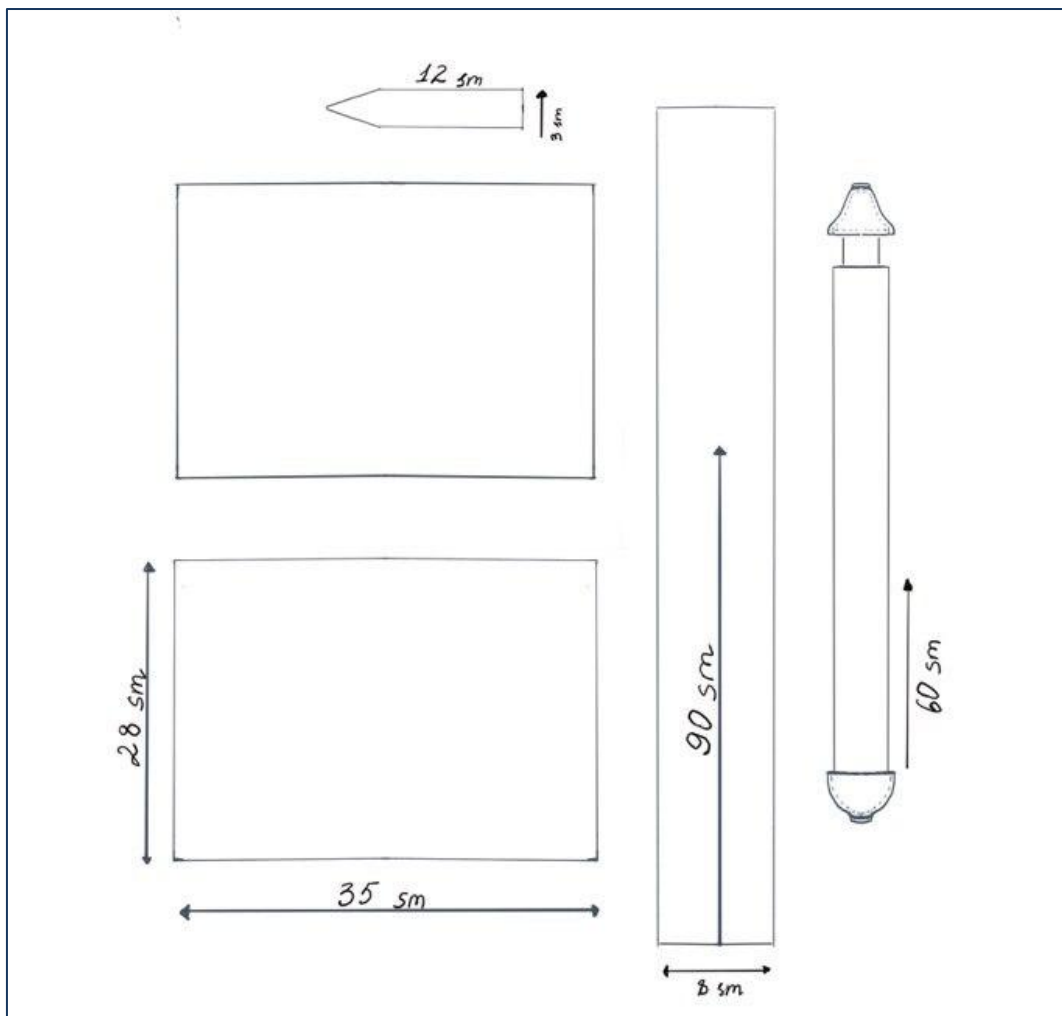
№ 19-loyiha ishi*
Hayvonot olami ijod manbai sifatida (toshbaqa)
Ayollarga kundalik foydalanish uchun sumka aksessuarini loyihalash

12.24-rasm. Sumka uchun ijod manba' tanlash

12.25-12.26-rasmlar. Sumkani qoralama va rangdagi eskizi

12.27-rasm. Sumka konstruksiyasi

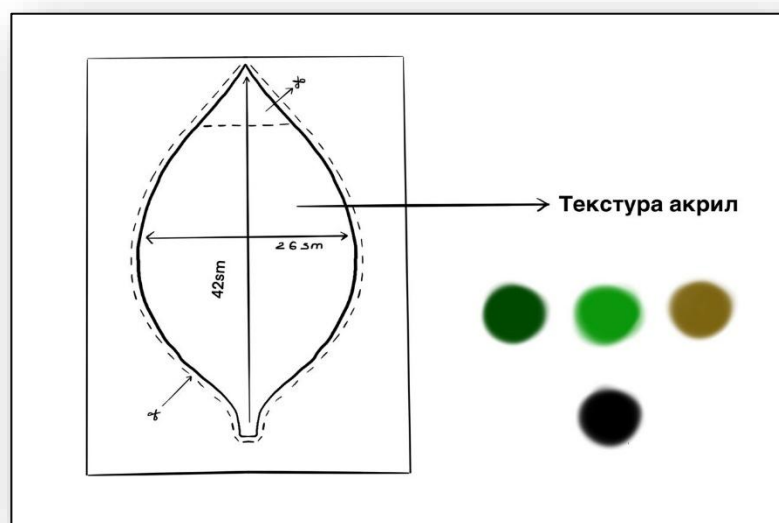
12.28-12.29-rasmlar. Ayollarga kundalik foydalanish uchun sumka aksessuarini tayyor holat

[illegible]

The image contains two side-by-side line drawings of a bag. The left drawing is a simple outline of a bag with a large, rounded, empty body and a handle. The right drawing shows the same bag, but with a green, leaf-like pattern on the body and a handle. The pattern consists of several dark green veins radiating from a central point, giving it the appearance of a large leaf or a stylized floral design. The handle is a simple loop. The bag has a small, pointed bottom.

177

Ushbu klatch sumkasida sun'iy teri matosiga barg teksturasi akril bo'yog'i yordamida ifodalangan. Tekstura uchun 4 hil rang gammasidan foydalanilgan. (12.33-rasm)

12.33-rasm

12.34-rasm. Ayollar uchun klatch sumkasini tayyor holati

№ 21 -loyiha ishi*
Ayollar uchun shopper sumkasini loyihalash
(Ilhom manbai Anoreksiya kasalligi)

12.35-rasm

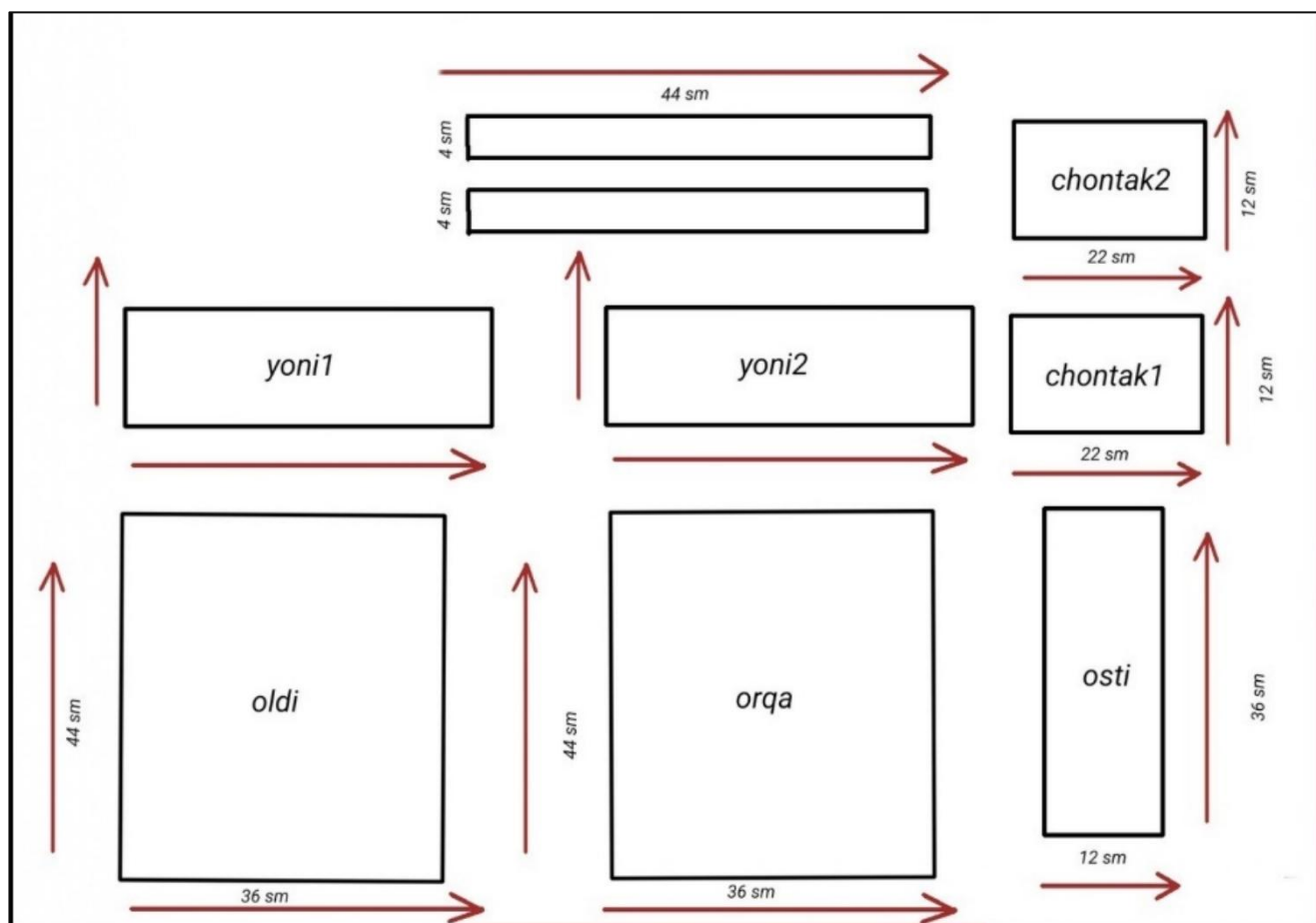
Ushbu aksessuar uchun ilhom manbai ijtimoiy tarmoqlarda o'zini namoyon qiladigan anoreksiya tahdididir. Anoreksiya-bu ovqatdan bosh tortish, tanangizni idrok etishning buzilishi bilan tavsiflangan ruhiy kasallik. Ilgari bu kasallik ortiqcha vazn bilan bog'liq muammolar bilan bog'liq bo'lib, ortiqcha vazndan aziyat chekadigan odamlar faol zo'ravonlikka duchor bo'lishgan. Biroq, zamonaviy kontekstda anoreksiya moda sifatida qabul qilinishni boshladi. Ushbu ish ijtimoiy tarmoqlarda anoreksiya romantikasiga qarshi kurashishga, shuningdek, ushbu ruhiy kasallikning inson salomatligi va hayotiga halokatli ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan xavf-xatarlari to'g'risida jamiyatni xabardor qilishga qaratilgan. (12.35-12.36-rasmlar)

12.36-rasm

12.39-rasm. Sumkaning rangli eskizi

12.38-rasm. Sumkaning konstruksiyasi

12.39-rasm. Sumkaning tayyor holati

Mavzu bo'yicha savollar va topshiriqlar.

1. Dizaynerlar uchun ijodiy manba' nimalardan tashkil topishi mumkin?
2. Voylok ashyosidan bosh kiyim yoki aksessuarlar loyihalashning o'ziga xosligi qanday?
3. Inson psixotiplari xaqida nimalarni bilasiz?
4. Introvert va ekstrovert psixotipiga mos yana qanday bosh kiyim va aksessuarlar yaratish mumkin?
5. Ma'lum bir ijodiy manba' tanlab, bosh kiyim yoki aksessuar loyihasini yarating.
6. Yaratilgan bosh kiyim yoki aksessuar uchun mudbord ishlab chiqing.
7. Akril bo'yog'ida teri matosiga naqsh chizishni o'ziga xosligi qanday?
8. Bosh kiyim yoki aksessuarlarni loyihalashni yaratishda ma'lum bir ijodiy g'oyaga e'tibor qaratish qanchalik muhim sanaladi?

**13-mavzu. Denim matosidan bosh kiyimga mos aksessuar
namunalarini loyihalash.**

Reja

1. Denim matosi xaqida asosiy tushunchalar.
2. Ayol-qizlar uchun denim matosidan panama bosh kiyimini loyihalash
3. Ayollar uchun denim matosidan panama bosh kiyimga mos sumka aksessuarini loyihalash

Tayanch soʻz va iboralar. Denim matosi, panama, sumka, konstruksiya

Denim dunyodagi eng mashhur matolardan biri hisoblanadi.³⁰ Ushbu matoning pishiq va mustahkamligi aksessuarlarda foydalanish uchun ayni muddao sanaladi.

Ushbu bardoshli mato dastlab ish kiyimlari uchun mo'ljallangan bo'lsa-da, vaqt o'tishi bilan erkinlik va uslub ramziga aylandi. Denimning asosiy xususiyatlaridan biri uning mustahkamligi va chidamliligidir. Bu iplarning mato ishlab chiqarishda o'zaro bog'liq bo'lgan aniq usuli bilan bog'liq.

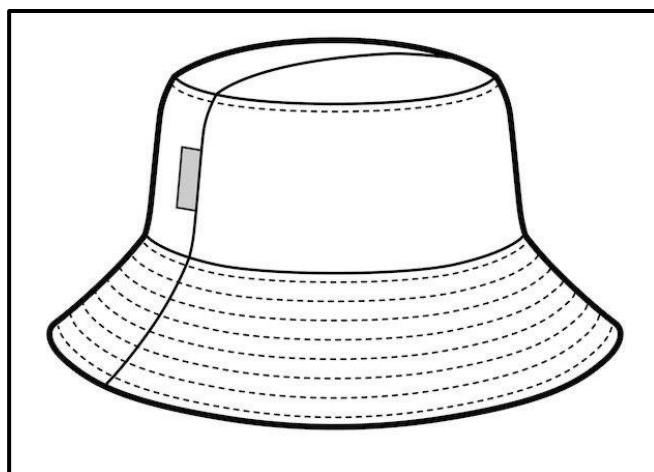
№ 22-loyiha ishi*

Ayol-qizlar uchun denim matosidan panama bosh kiyimini loyihalash.

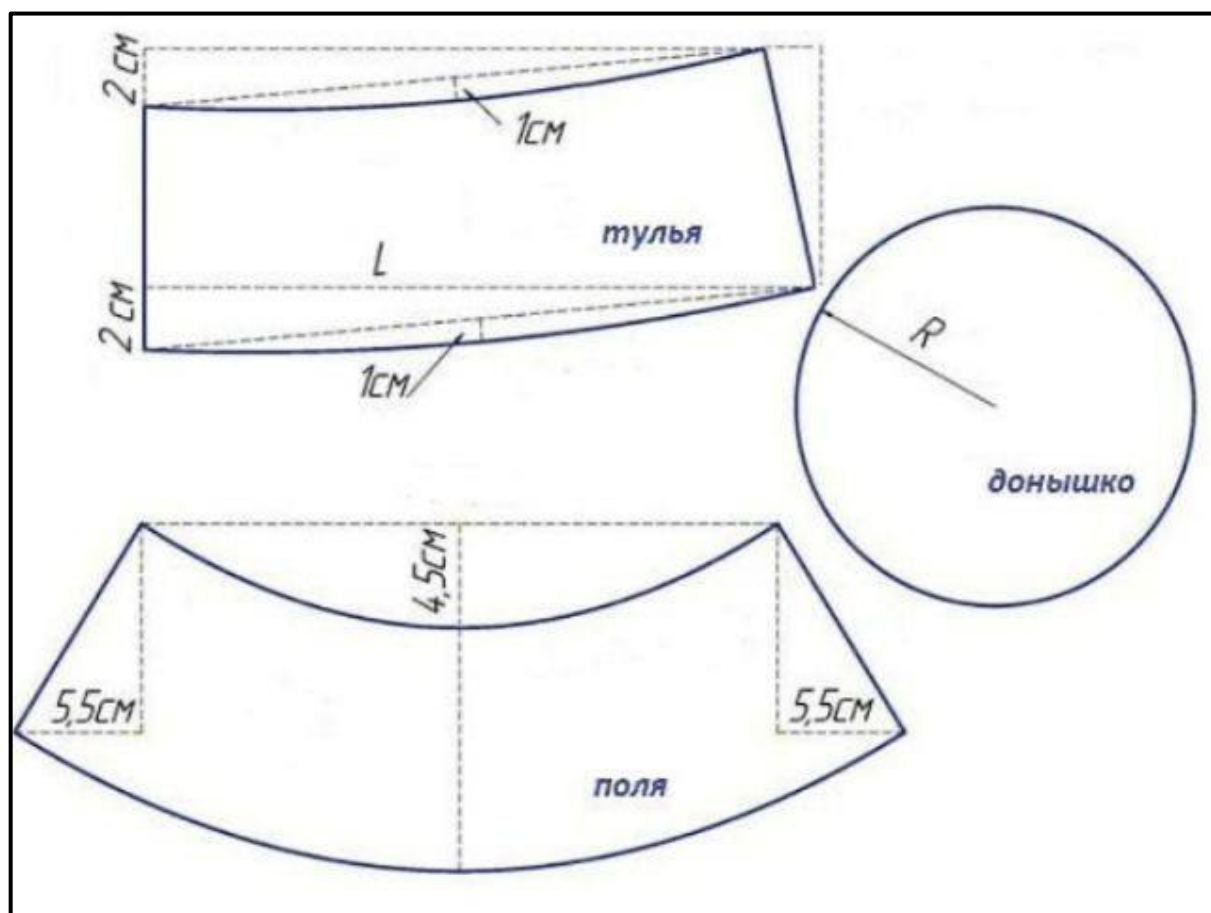

13-rasm. Denimdan bosh kiyim va aksessuar yaratish ijodiy manba'

³⁰ <https://allsisters.ru/denim-svoystva-populyarnoy-tkani-i-svoeobrazie-modnogo-stilya>

13.4-rasm. Panama bosh kiyimining texnik eskizi

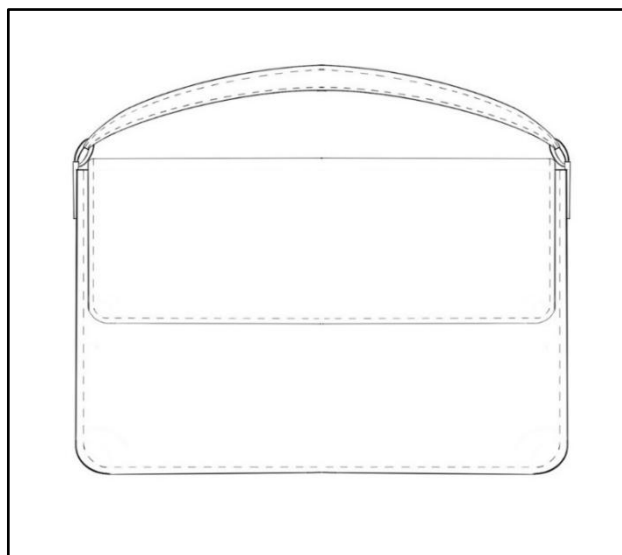
13.5-rasm. Bosh kiyim konstruksiyasi

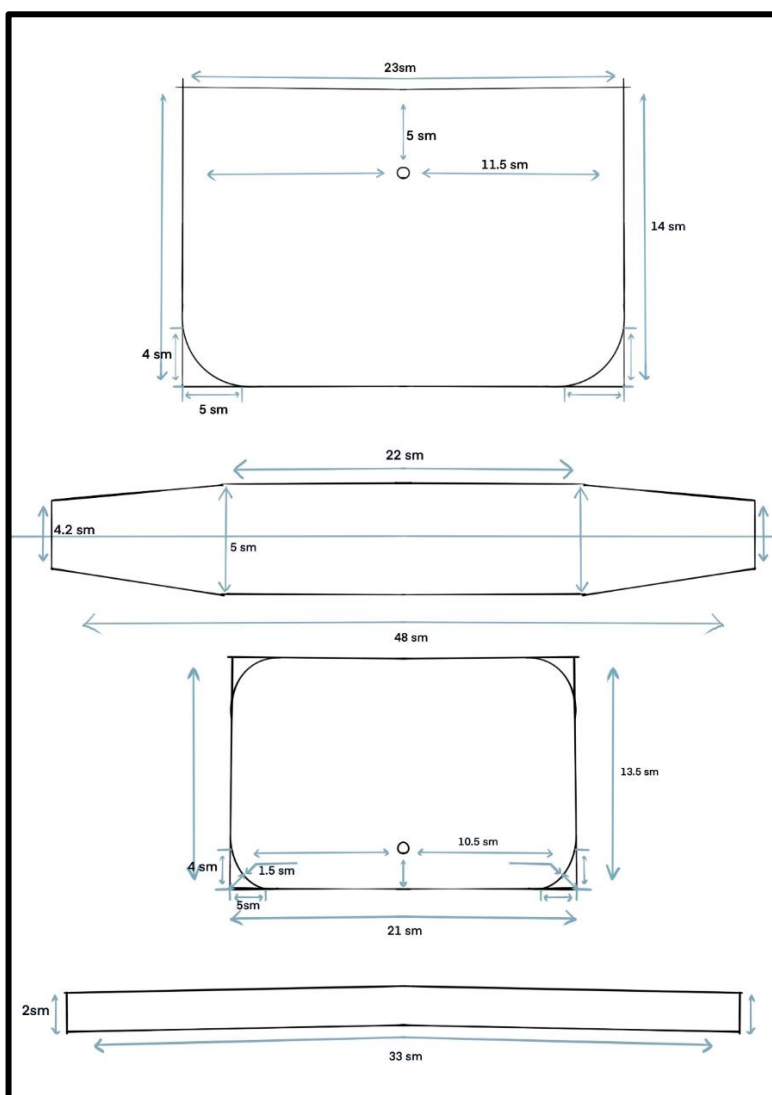
13.6-13.8-rasmlar. Panama bosh kiyiming tayyor holati

№ 23-loyiha ishi*

Ayollar uchun denim matosidan panama bosh kiyimiga mos sumka aksessuarini loyihalash (1- model)

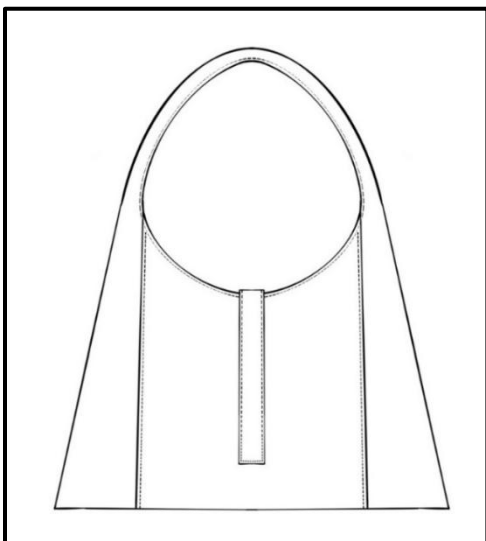
13.9-rasm.Sumkaning qalamdagi va rangdagi eskizi

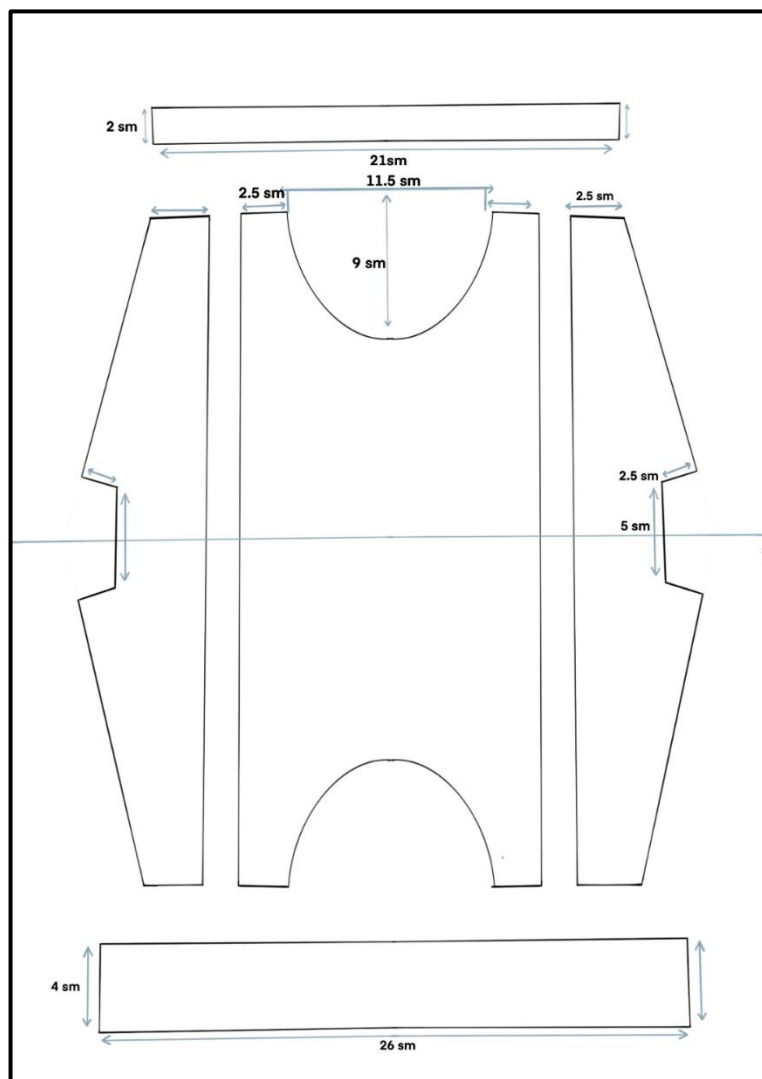
13.10-rasm. Sumka
konstruksiyasi

13.11-13.12-rasmlar. Sumkaning tayyor holati

2-model 13.13-13.14-rasmlar. Sumkaning qalamda va rangdagi eskizi

13.15-rasm. Sumka konstruksiyasi

13.16-13.18-rasmlar. Denim matosidan yaratilgan kolleksiya va unga mos bosh kiyim va aksessuarlarning fotosessiyasi.

	<i>QR-kodni skanerlang!!!</i> <i>Mazkur QR-kod orqali You tube ijtimoiy tarmog'i orqali ayollar uchun denim matosidan panama bosh kiyimni loyihalash jarayoni videosini tomosha qilishingiz mumkin.</i>
	<i>Mazkur QR-kod orqali denim matosidan quroq texnikasida, ryukzak aksessuarini loyihalash jarayoni videosini tomosha qilishingiz mumkin.</i>

Mavzu bo'yicha nazorat savollari va topshiriqlar

1. Denim matosi qanday mato?
2. Denim matosining o'ziga xosligi nimalardan iborat?
3. Denim matosidan loyihalangan bosh kiyimlar qanday faslda kiyish uchun mo'ljallangan?
4. Kejual uslubida liboslar yaratuvchi dizaynerlarni sanab o'ting.
5. Denim matosi foydalanishga bardoshki mato hisoblanadimi?
6. Denim matosidan kejual uslubiga xos aksessuar eskizlarini suvbo'yoq yordamida ifodalang.
7. Denim matosidan kejual uslubida panama yoki beret bosh kiyimini loyihalang.
8. Denim matosidan kejual uslubida sumka aksessuarini loyihalang.

14-mavzu. Innovatsion aksessuar namunalari o'rganish.

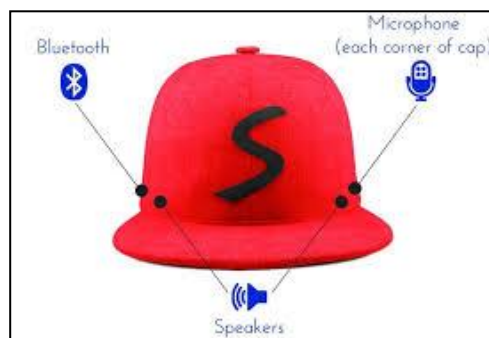
Reja

1. Libos va aksessuarlarni loyihalashda innovatsion texnologiyalarning o'rni.
2. 3D printeri orqali innovatsion bosh kiyim va aksessuarlar modellarini yaratish
3. 3D effektlar qo'llangan aksessuarlar namunalari.

Tayanch so'z va iboralar. 3d printer, aksessuarlar, innovatsion texnologiyalar

XXI asr mobaynida dunyo hamjamiyatida ro'y berayotgan ijtimoiy-siyosiy jarayonlarni o'z ichiga olgan madaniyat, san'at va sanoat jabhalaridagi yuksalish yurtimizda ham dizayn sohalarida qator loyihalash va modellashtirishga oid innovatsion texnologiyalar yo'nalishlarida tadqiqot ishlarini olib borish va ularni amaliyotga tadbiq etilishiga keng imkoniyatlar yaratib kelmoqda.

Ta'kidlash joizki, sanoat dizayni sohalarida bosh kiyim va aksessuarlar ishlab chiqarishni loyihalash va modellashtirishga oid mazkur yangi ixtirolar, o'z navbatida konstruktor va dizaynerlar amaliy faoliyatlarining tubdan yangilanishiga sharoit yaratishi bilan bir qatorda, dizayn buyumlarining zamon talablariga javob bera oladigan texnologik – estetik aspektlar asosida yaratishda ham ahamiyatli hisoblanadi. (14-14.2-rasmlar)

14-14.2-rasmlar. Innovatsion bosh kiyim va aksessuarlar namunalari

Tabiiyki, mazkur yoʻnalishda oʻz faoliyatlarini olib borayotgan mashhur dizaynerlar texnologik va ijodiy jarayonlarining ayollar, erkaklar va bolalar bosh kiyimlari va aksessuarlarini loyihalashga oid faoliyatlari doirasidagi yutuqlari zamon talablariga mos tendensiyalarni keltirib chiqarmoqda. Va oqibatida, mazkur sohada ishlab chiqarishning global reformalariga sabab boʻlayotgan soʻnggi - loyihalash, modelleshtirish va ularning texnologik aspektlarini oʻzida mujassamlashtira oladigan innovatsion texnologiyalar oʻrni tobora ortib bormoqda. Bu esa oʻz navbatida, bosh kiyim va aksessuarlarning mukammal loyihalash prinsiplari asosida shakllantirilgan istiqbolli namunalarini keng miqyosda ishlab chiqarishga tadbiq etish imkoniyatlarini kengayishiga zamin boʻlib xizmat qilmoqda.

Bu jarayonlarda bosh kiyim va aksessuarlarni loyihalash va modelleshtirishga oid informatsion dasturiy taʼminot va texnologiyalar sohaning asosiy rivojlantiruvchi omili sifatida mutaxassislar oldiga qator maqsad va vazifalarni qoʻyayotgan ekanligi bilan ahamiyatlidir.

Xususan, hozirgi kunda dizayner va konstruktor mutaxassislari tomonidan loyihalashda qoʻllanilayotgan 3ds Max, Maya singari programma va texnologiyalardan foydalanish asnosida liboslarni modelleshtirish qator informatsion va texnologik aspektlar doirasida faoliyat yuritishni qamrab oladi. Bu jarayon bosqichma bosqich amalga oshirilishi zarur boʻlgan protsesslarni oʻz ichiga oladi:

- Modelleshtirish – dizayner tomonidan loyihalangan bosh kiyim yoki aksessuarning konstruktiv-dekorativ va shakl xususiyatlarini oʻz ichiga olgan modelni programmaning splayn qatorlaridagi setkalar (poligonlar) yordamida modelleshtirilgan obekti namunasini hosil qilish;

- Bosh kiyim va aksessuar modeli uchun mos mato tekstura xususiyatlarini shakllantirish – aksessuar gazlamasi sirtining faktura xususiyatlarini oʻz ichiga olgan mato teksturasini modelleshtirish jarayonida shakllantirilgan obekt maketida qoʻllash;

- Animatsiyalash va vizuallashtirish vositasida – yuqoridagi bosqichlarda modelleshtirilgan bosh kiyim yoki aksessuar namunasining dasturiy taʼminot programmalari vositasida yaratilgan shaklini yutuq va kamchiliklariga optimal baho berish;

- Yaratilayotgan mahsulotning namunaviy nusxasi modelini tayyorlash. Mazkur jarayonlarning soʻnggi bosqichi sifatida mutaxassislar dizayner

yaratgan eskiz loyihasida ko‘zda tutilgan barcha nyuanslarni hisobga olgan holda loyihalash protsessida yo‘lga qo‘yilgan kamchiliklarni bartaraf etish orqali obektning mukammal namunasini ishlab chiqarish konveyeriga topshirish vazifasini muvafaqqiyatli yakunlaydilar.

3D printeri orqali innovatsion bosh kiyim va aksessuarlar modellarini yaratish

Hozirgi kunda jahon miqyosida rivojlanib borayotgan innovatsion texnologiyalar nafaqat liboslar balki, ularga mos shakllantiriladigan bosh kiyim va aksessuarlar loyihalash jarayonlarida ham bir qator nau xaularni shakllanishiga xizmat qilmoqda. Xususan, bu jarayonlarda 3D printeri orqali bosh kiyim va aksessuarlar modellarini yaratish o‘ziga xos ahamiyat kasbetib kelmoqda. (14.3- rasm)

14.3-rasm

3D printerda bosh kiyim va aksessuarlarni hosil qilish – virtual loyihalangan modelni qavatma qavat usulda uch o‘lchamli ko‘rinishda loyihalash. Loyihalash jarayonida plastik, vinil qog‘ozi, poliefir gazlamasi, qog‘oz ashyolaridan foydalanish mumkin.

So‘nggi vaqtlarda maxsulotlarni uch o‘lchamli chop etish yo‘nalishi bosh kiyim va aksessuarlar loyihalashga oid texnologiyalar orasida kun sayin rivojlanib borayotgan innovatsiyalar sifatida dizaynerlar tomonidan keng qo‘llanilmoqda. Xususan, Gollandiyalik dizayner Iris van Xerpen 3D

usulda shakllantirilgan libos va kostyum aksessuarlari asosida kostyum kolleksiyasini shakllantirgan.

Hozirgi vaqtda 3D usulda chop etish texnikasining “qog‘oz bosma” dan tortib “vakkum tarzda eritish” kabi texnologiyalari mavjud. 3D texnologiyalari yaratilgan vaqtlarda plastik, fotopolimer, qog‘oz, gips, hamda alyumin singari yumshoq metallardan detallar chop etilgan bo‘lsa xozirda selektiv lazer texnologiyasi yordamida bir muncha yumshoq va egiluvchan bo‘laklar tayyorlash imkoniyati paydo bo‘ldi. Ushbu yo‘nalishdagi mazkur nau xau soha doirasida liboslardan tortib to bosh kiyim va aksessuarlargacha bo‘lgan maxsulotlarning innovatsion loyihalarini yaratishda keng imkoniyatlar yaratmoqda. (14.4-14.5- rasmlar)

14.4-14.5-rasmlar

Yna bir innovatsion krassovka bu oyoqqa kiyilishi bilan sensor ta'sir yordamida darxol bogichlari mahkamlanadi. Yon tarafdagi tugmacha bilan uni biroz bo'shatish yoki mahkamroq bog'lanishini nazorat qilish mumkin.(14.16-rasm)

14.16-rasm

Modaga xos xavfsizlik. Shu kunga qadar mototsiklchilar bosh kiyimi elegant soch turmagi bilan nomutanosib hisoblanib kelingan. Ammo, moda olamidagi zamonaviy texnologiyalarni bosh kiyim aksessuarlarida ham keng qo‘llanishi sababli endilikda mototsikl boshqarayotganda ham yorqin obrazga ega bo‘lish imkoniyati yaratildi. Mazkur, shlem asrimizning eng so‘nggi bosh kiyim aksessuarlari qatoridan o‘zining muhim o‘rnini egallay oldi. (14.17 – rasm)

14.17-rasm

Yana bir xavfsizlik nuqtayi nazardan loyihalangan aksessuar namunasini dizaynerlar Tereza Alstin (Terese Alstin) va Anna Xaupt (Anna Haupt)lar ixtiro qildilar. Ular yaratgan Hovding nomli aksessuar qurilmasi bo‘yin

qismiga oddiy yoqa sifatida taqib qo'yiladi. Ammo, favqulodda holatlarda maxsus datchiklarni ishga solgan holda ximoya kapyushoni bilan boshni berkitishga xizmat qiladi (14.18– rasm)

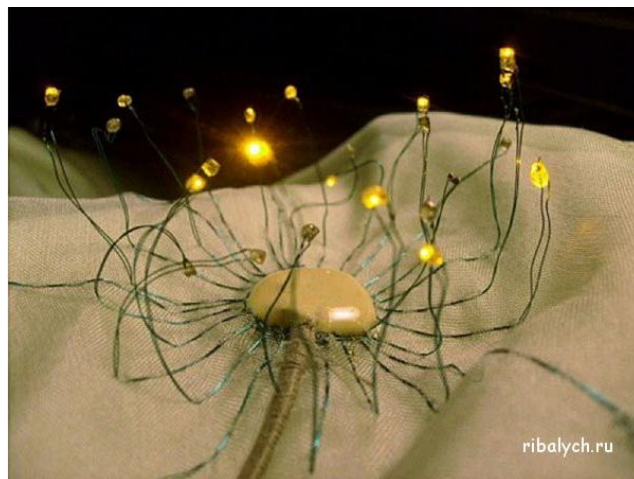
14.18-rasm

Dizaynerlar quyosh batareyalarining kichik xajmli datchiklarini sumka aksessuariga dekorativ bezak sifatida qo'llashlari natijasida ham estetik ham funktsiyaonal xususiyatlarga ega yangi aksessuar namunasi yaratildi. (14.19 – 14.20- rasmlar)

14.20-r

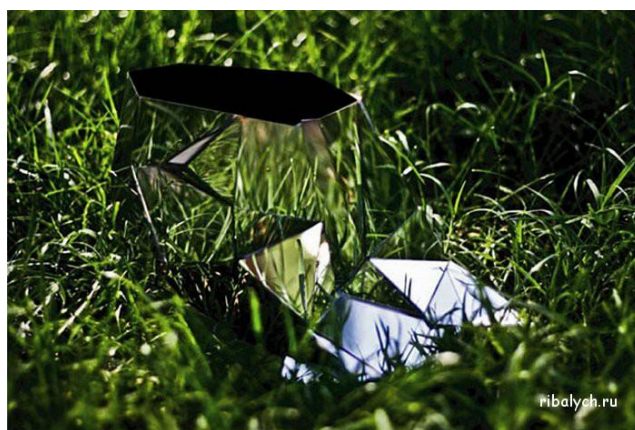
Dizayner Stidjn Ossevurt o'z libos kolleksiyalaridagi kostyum modellarini yorug'lik tarqatuvchi gullar bilan tayyorlangan brosh aksessuarlari bilan bezatib, zamonaviy moda sanoatidagi aksessuarlar assortimentiga yangi texnologiyalarni kiritdi. Mazkur brosh aksessuariga yengilgina tegib qo'yish, brosh gullari yaproqlarini yonishiga xizmat qiladi.(14.21-rasm)

14.21-rasm

3D effektlar

Ko‘rinmas bosh kiyim ixtiro qilinganiga ancha vaqt bo‘lgan bo‘lsa, endilikda olimlar va dizaynerlar hamkorlikda ana shunday effektga ega bo‘lgan ayollar poyafzali loyihasini yaratdilar. Mazkur poyafzal Nyu – Yorkdagi moda xaftaligi doirasida ixlosmandlar e’tiboriga havola qildilar. Poyafzal kichik oynachalar bilan o‘ta aniq darajadagi hisob kitoblar asosida qoplanganligi sababli uning ko‘rinmas qiyofaga ega bo‘lishini ta’minlab beradi. (14.22 –14.23- rasm)

14.22-14.23-rasm

Sumka aksessuaridagi maksimal qulaylik

Ushbu ryukzak bilan sayohat yoki safarlarga boorish anchayin qulaydir. Shuningdek ryukzakdan telefon va boshqa smartfonlar uchun quvvat olish ham mumkin bo'ladi. (14.24-14.25-rasm)

14.24-14.25-rasmlar

Qulay va ko'p funksiyali yo'l chemodanlari

Mazkur chemodanlar bilan sayohatga chiqish anchayin qulaydir. (14.26-14.29-rasmlar)

14.26-14.29-rasmlar

Super egiluvchan krassofka

Ushbi krassovkani kitish o'ta yumshoq va egiluvchan bo'lganligi uchun qulay va olib yurish uchun ham funksionaldir. (14.30-rasm)

14.30-rasm.

Mavzu yuzasidan nazorat savollari va topshiriqlar

1. Zamonaviy dasturiy ta'minot programmalarining bosh kiyim va aksessuarlar yaratish jarayonlarida foydalaniladigan loyihalash bosqichlarini sanab o'ting?
2. Innovatsion texnologiyalar asosida loyihalanayotgan bosh kiyim va aksessuarlarning funksional afzalliklari nimalardan iborat. Bu jarayonda dizayner va ixtirochilar tomonidan estetik funktsiyalar inobatga olinadimi?
3. 3D printerida bosh kiyim va aksessuarlar loyihalash jarayonlari o'ziga xosliklari nimalardan iborat?
4. 3D printerida bosh kiyim va aksessuarlar qanday ashyolardan yaratiladi?
5. Internet man'balaridan innovatsion aksessuar namunalarini o'rganing.
6. Internet man'balaridan innovatsion bosh kiyim namunalarini o'rganing.
7. O'zbekistonda 3D printerda bosh kiyim va aksessuarlarni loyihalash rivojlanganmi?

15 – mavzu. Aksessuarlarda turli dekorativ bezak berish usullarini qo‘llash va ularning kompozitsion variantlari.

Reja

1. Aksessuarlarda turli dekorativ bezak berish usullarini qo‘llash.
2. Zamonaviy moda sanoatida aksessuarlarning bezatilishi.
3. Aksessuarlarga dekorativ bezak berish jarayonlariga oid faktorlar.

Tayanch so‘z va iboralar. *Aksessuar, bezak elementlari, munchoqlar, mavzuviy applikatsiyalar, ochiq rangli lentalar va jiyaklar, dekorativ choklar, temir furnitura*

Aksessuar loyihalashdagi eng muhim bosqich bu asosiy g'oya va kontsepsiyani aniqlashdir. Loyihalanayotgan buyumning qiymati, semantik mazmuni ijodiy kontsepsiya bilan belgilanadi. Kontsepsiyaning mazmuni nafaqat muallifning individual dunyoqarashi bilan, balki jamiyat rivojlanishining asosiy tendentsiyalari bilan bog'liq, chunki dizayn umumiy jihatdan odamlarning ehtiyojlari va ularning muammolarini hal qilishga qaratilgan. Buning uchun moda tendensiyalarini o'rganish, aksessuarlarga an'anaviy bezak berish usullaridan foydalanishni o'rganish va ularni tahlil qilish, ijodiy manbani aniqlanadi va to'plangan material asosida loyihalanadi.(15-15.2-rasmlar)

15-rasm

Aksessuarlarni loyihalashda turli tuman bezak materiallaridan foydalaniladi: asosiy ya'ni, avra gazlama, lentalar, to'g'nag'ich, tugma, turlar, ip, kamarxalqalar. Ayrim hollarda bezak bosh kiyim va aksessuarlarning shaklini belgilab beradi.

Masalan: sport uslubida loyihalanadigan aksessuarlarga romantik uslubga xos bo'lgan to'r, gullar, dekorativ toshlar qo'llanilmaydi. Dekorativ bezaklarni aksessuarlarning dizayni, uslubi, shakli, gazlamasi, qay vaqtlarda kiyishiga moslab tanlash kerak. Kundalik kiyishga mo'ljallangan hamda sport uslubidagi aksessuarlarni turli xildagi kamarxalqalar bilan bezatish mumkin. Kamarxalqalar temir, yog'och, plastmassa va xokazo materiallardan tayyorlangan bo'lishi mumkin. Mazkur uslubdagi aksessuarlarga shuningdek, rangli iplar yoki avra gazlamasi rangiga mos rangdagi ip tikilgan baxiyaqatorlar ham bezak sifatida xizmat qilishi mumkin.

Bahor kuz mavsumlari uchun tayyorlanadigan ustki kiyimlar loyihalanadigan sun'iy tolali gazlamalardan tayyorlanadigan aksessuarlarni avra gazlamasi rangiga mos yoki boshqa xil rangdagi baxiyaqator yuritib bezatiladi.

Zamonaviy moda sanoati aksessuarlarning bezatilishiga muayyan talablarni deyarli qo'yayotgani yo'q. Bu jarayonda zamonaviy aksessuarlar modellari dizaynerlarning keng fantaziyasi mahsuli sifatida moda ihlosmandalariga havola etib kelinmoqda. (15.3- rasm)

Aksessuarlar uchun dekorativ bezak elementlarini tanlashda rang xususiyatlariga ham alohida e'tibor bilan yondoshish zarur.

Bu jarayonda aksessuarlarni rangi nafaqat uning uslubi va shakliga balki, butun ansambl rang xususiyatlari o'ziga xosliklariga bog'liq bo'lishi kerak.

15.3 - rasm

Aksessuarlarga dekorativ bezak berish jarayonlari bir biridan quyidagi faktorlar orqali farqlanadi:

- turi bo'yicha – erkaklar, ayollar va bolalar kiyimlari uchun;
- yosh xususiyatlariga qarab guruhlariga – kattalar uchun, o'smirlar va kichik yoshdagi bolalar uchun;
- gazlama turi bo'yicha – asosiy (qalpoq, gazlama, tabiiy va sun'iy charm, zamsha va mo'yna) yoki bezash materiallaridan (to'g'nag'ich, tugmalar, temir furnitura, dekorativ patlar, jiyaklar, shnur va lentalar).

Sport uslubiga xos aksessuarlarni emblemalar, temir furnituralar, tasma, asosiy materialdan yoki kontrast rangli iplardan bir necha baxyaqator bilan bezatish maqsadga muvofiq.

Bashang aksessuarlarning bezagi uning kompozitsion echimlari bilan asoslanishi zarur. Buning natijasida esa aksessuarlarning shakli, bezatish uslubini asoslaydi.

Romantik uslubdagi oqshom liboslariga mos keluvchi aksessuarlarni, yaltiroq to'g'nag'ichlar yoki to'rlar bezatish mumkin.

№ 24- loyiha ishi

Romantik uslubdagi yopinchiq (qama) aksessuarini yaratish

15.4-rasm. Aksessuar uchun ijodiy izlanmalar

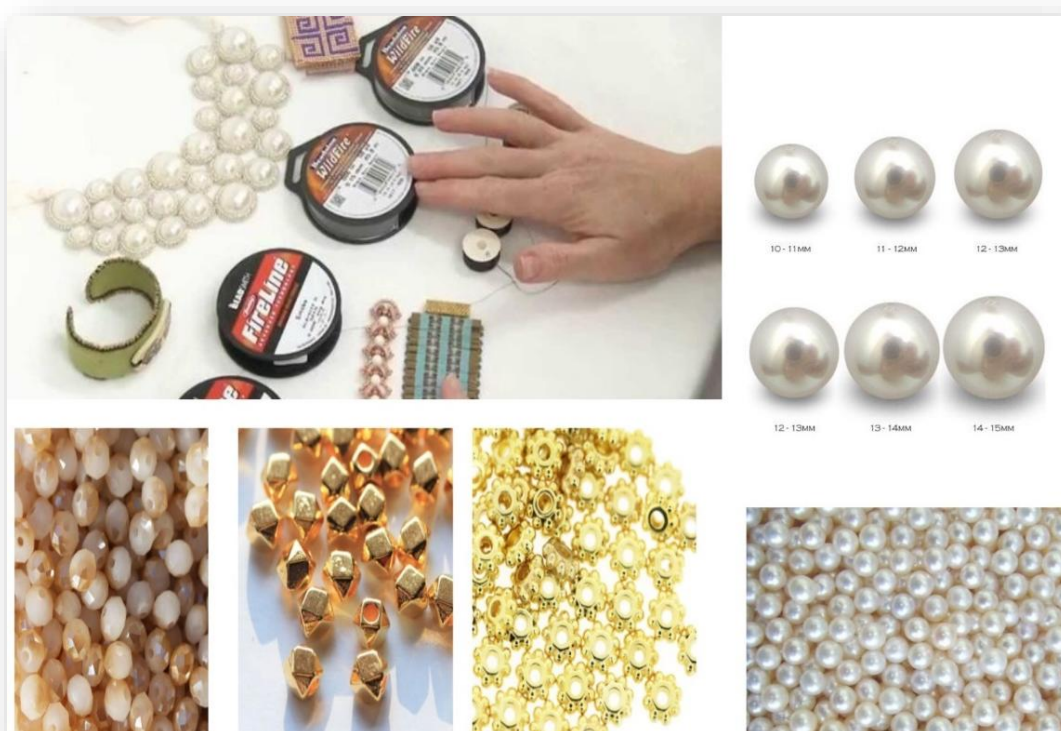
15.4-15.5-rasmlar. Aksessuar
jaray

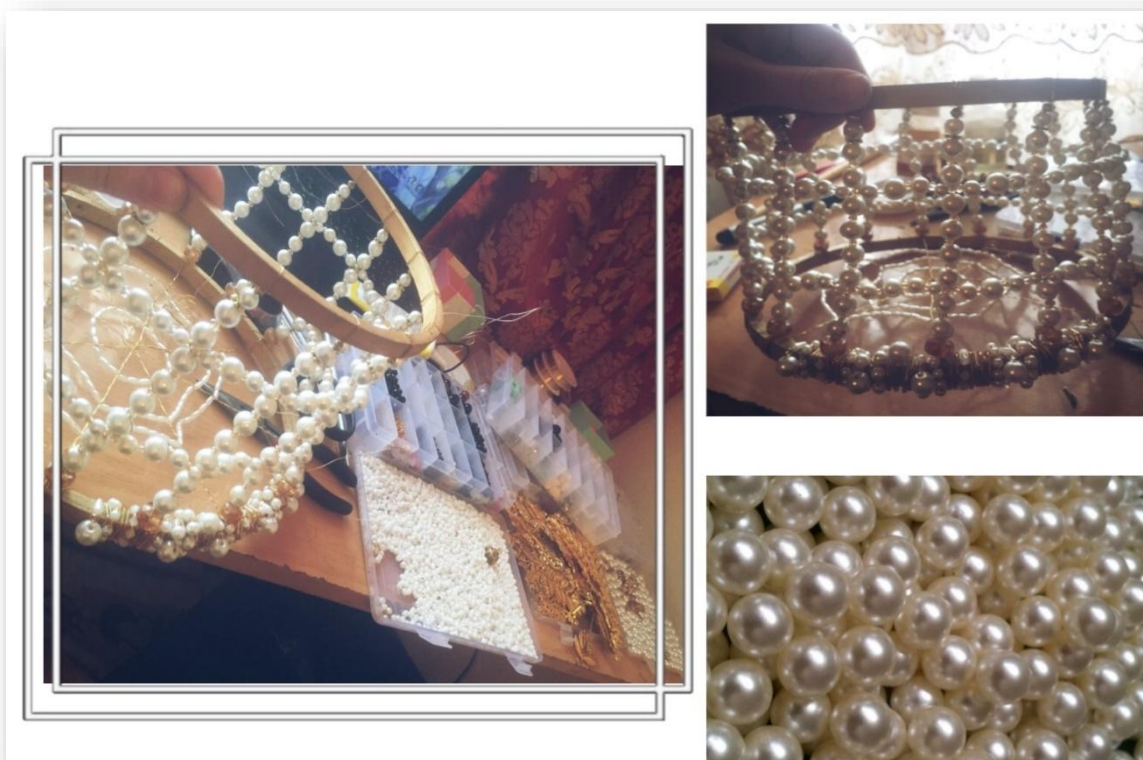
15.6-15.7-rasmlar. Aksessuarning tayyor holati

№ 25-loyiha ishi

№1 Munchoqlar yordamida ayollar sumkalarini loyihalash.

15.8-15.9-rasm.Sumkaning ijod manba'si

15.11-rasm.Sumkani munchoqlar yordamida tayyorlash jarayoni

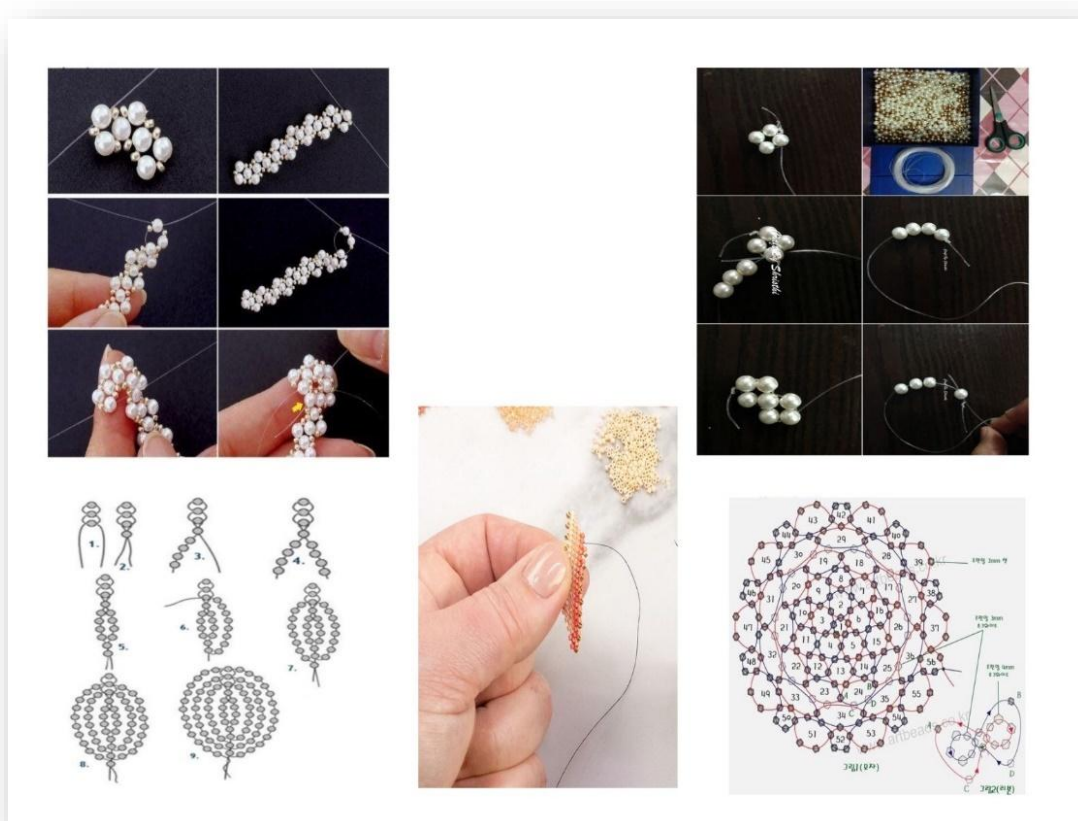

15.12-15.13-rasmlar. Sumkaning tayyor ko'rinishi

№2. Munchoqlar yordamida ayollar sumkasini loyihalash.

15.14-rasm. Sumkaning yaratish uchun kerakli anjomlar

15.15-rasm. Sumkani munchoqlar yordamida tayyorlash jarayoni

15.16-15-17-rasmlar. Sumkaning tayyor ko'rinishi

№ 26- loyiha ishi

Kanop ipidan savat sumkasini loyihalash

15.18-rasm. Savat sumkasi uchun ijodiy manba' tanlash

15.19-rasm.Sumka uchun kerakli anjomlar

15.20-rasm.Sumkani tayyorlash jarayoni

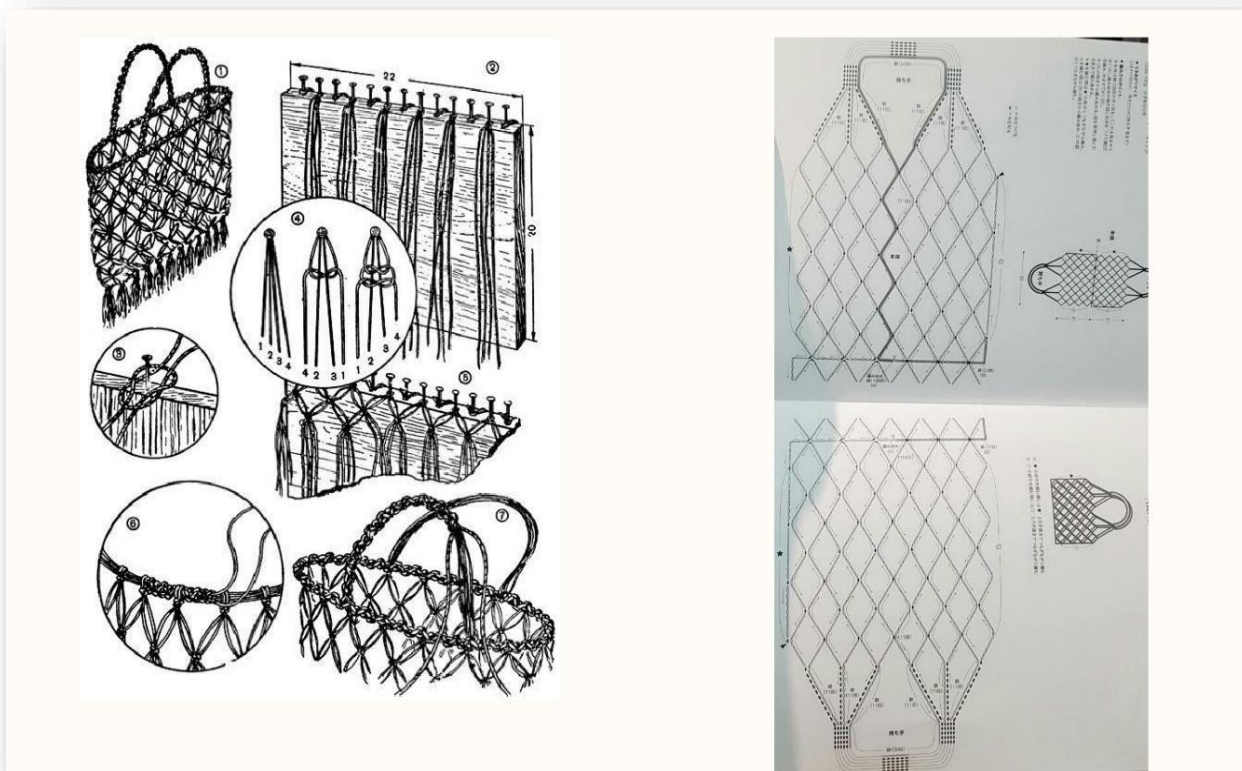
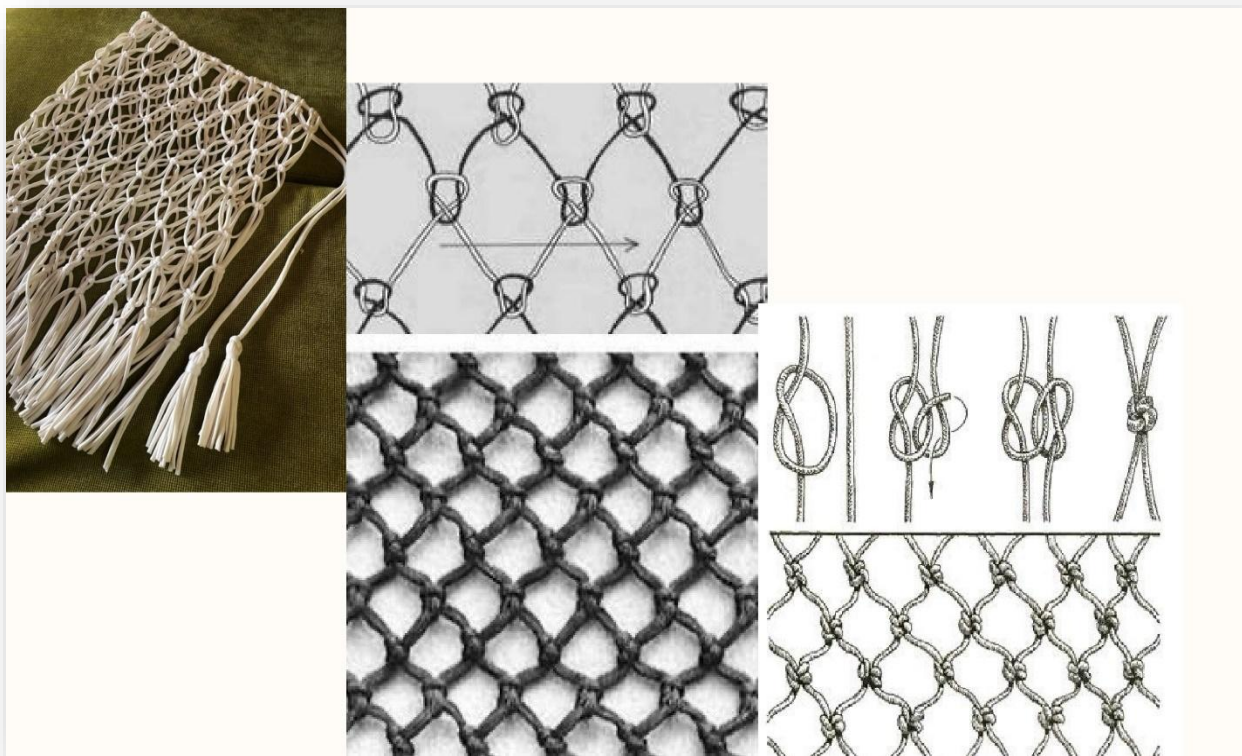
15.21-rasm. Savatcha sumkasini tayyor holati

№ 27-loyiha ishi

Arqon yordamida to'qilgan sumka loyihalash

15.22-rasm.Sumka uchun izlanmalar

15.23-15.24-rasm. Sumkani to'qish sxemasi

15.25-rasm.Sumkani tayyor holati

Mavzu yuzasidan savol va topshiriqlar

1. Aksessuarlar loyihalashda qanday dekorativ bezak berish vositalaridan foydalaniladi?
2. Aksessuarlarga dekorativ bezak berish usullarining necha turi mavjud?
3. Zamonaviy tendensiyalar asosidagi aksessuarlar loyihalashda foydalanilayotgan yangi turdagi dekorativ bezak berish vositalarini sanab bering.
4. Aksessuarlarda turli dekorativ bezak berish usullarini qo'llashga doir eskizlar namunalarini tayyorlang. Bu jarayonda ularning kompozitsion variantlarining mukammal loyihalanishiga alohida e'tibor qarating.
5. Aksessuarlarda dekorativ bezak berishda qo'llaniladigan ashyo turlarini sanab bering.
6. Dunyoga mashhur moda uylarida yaratilayotgan aksessuarlarning bezak berilishiga e'tibor qarating.
7. Mavzu yuzasidan o'rganilgan manbalar asosida ayollar, erkaklar yoki bolalar aksessuarlar loyihasini yarating.

FANGA OID ASOSIY TUSHUNCHA VA ATAMALAR

Ansambl - fransuzcha (farangcha) bu soʻz tarjimada – (toʻliq, tekis, uygʻun) turli qismlardan yoki boʻlaklardan yigʻilgan bir butun manosi bildiradi. Shuningdek kostyumning muayyan badiiy uslub birligiga ega boʻlgan qismlarning yigʻidisidir. Ansambl oʻzaro birlikni anglatadi. Ansambl qismlarining oʻzaro qatʻiyan boʻysunganligi sababli inson obrasini va davrni eng toʻliq ifoda etishdek maxsus xususiyatiga ega boʻladi.

Assoriment- kiyim –kechak assortimenti-bu iste'molchilar talabini qondirish uchun sanoat tomonidan ishlab chiqarilgan har xil turdagi va maqsadli mahsulotlar to'plami.

Aksessuar-(Fr. Lotin tilidan Accessoire. Aksessuarlar - "qo'shimcha") biror narsaga mos keladigan ixtiyoriy ob'ekt. Kostyumni toʻldiruvchi sifatida qabul qilish mumkin.

Eskiz (Fr. esquisse) - badiiy asar, loyiha, libos, inshoot, g'oyasini aks ettiruvchi rasm, dastlabki eskiz

Dizayn- soʻzi italian soʻzi “disegno” loyihalash, chizish, fikr qilish maʼnolarini anglatadi. Dizayn bu-aqliy fikrlash va ijod qilishning uygʻunligidir.

Dizaynga turli hil nuqtayi nazarlari mavjud:

- 1) dizayn – bu buyumni funksionalligi va ratsional konstruktivligini qonuniy natijasi;
- 2) dizayn – bu sanʼat turi. Inson dizayn mahsulotini badiiy buyum sifatida tasavvur etadi;
- 3) dizayn - uygʻunlashtiriladigan soha. U yordamida insonga ijobiy estetik taʼsir etishi uchun sanoat buyumlarning xossalari oʻzaro moslashtiriladi;
- 4) dizayn – sanoatda ishlab chiqariladigan buyum sifatining maxsus aspekti.

Libos dizayni -bu kiyim-kechak va aksessuarlarda, estetika va tabiiy go'zallikni qo'llash san'ati. Unga madaniyat va turli tendentsiyalar ta'sir ko'rsatadi.

Liboslar dizayneri – libos toʻplamlari jumladan kiyim-kechak, ko'ylaklar, kostyumlar, shimlar va yubkalar, shuningdek, iste'molchilar uchun poyabzal va sumka kabi aksessuarlar yaratadi. U kiyim-kechak, aksessuarlar yoki

zargarlik buyumlari dizayniga ixtisoslashgan sohalardan birida ishlashi mumkin.

Moda (frans. mode – me'yor, tarz, usul) paydo bo'lishi anchagina murakkab voqea bo'lib, jamiyat hayotidagi qator hayot omillariga bog'liq, insonning juda ko'p faoliyatiga o'tadi. Moda turmushning tashqi ko'rinishida, asosan kiyimda namoyon bo'ladigan biron didning biron ijtimoiy muhitda ozroq vaqt xukmron bo'lishidir. (V.Dal)³¹

Furnitura- bu (ang.furniture)-ma'lum bir qattiq buyumni ishlab chiqarish uchun zarur bo'lgan yordamchi qismlar: tugmalar, fermuarlar, tugmalar bularning barchasi tayyor mahsulotga tayyor ko'rinish beradi va uni iloji boricha qulay qiladi.

Kiyim-bu materiallarning odam tanasidagi qobiq sistemasi bo'lib, tanani iqlim ta'siridan saqlaydi va insonning o'ziga xos ba'zi xususiyatlarini namoyon qiladi

Kostyum-bu kiyim qismlarinig muayyan obrazli badiiy sistemasi va bu qismlarni insonning individual obrazini ifodalaydi. Shuningdek kostyumni bosh kiyim, poyabzal, soch turmagi, grim va boshqa qo'shimcha detallar tashkil qiladi.

Komplekt (lotinchadan tarjimada “to'liq” ma'nosini anglatadi) – bu belgilangan konkret vazifani bajarishga mo'ljallangan kiyim bilan birgalikda kostyumni tashkil etuvchi to'ldiruvchi-predmetlarning to'liq to'plami. Komplektda kiyim va predmetlar shaklining badiiy yechimi bitta uslubiy yechim bilan bog'langan bo'ladi.

Kolleksiya-(lot. yig'ilish, yig'ma, terma) - uslub, konstruksiyasi, shakli, materiallarning o'xshashligi asosida terilgan yoki ma'lum bir badiiy obrazni ifoda etishga xizmat qiladigan kiyim modellari termasi (yig'masi).

Kulon (Marjon)-bu bo'yniga taqilgan zargarlik buyumlari. Zanjir yoki bo'yinbog' yordamida taqiladi.

³¹ Г.К.Хасанбаева,О.И.Кримова Кийим моделини ишлаш ва констукциясини тайёрлаш. 11 б.

Garderob – bu bir qator hollarda zarur bo‘lgan bir sidra kiyim komplektlari va kostyumni to‘ldiruvchi boshqa qo‘shimcha predmetlar, ya‘ni bir kishining va butun oila a‘zolari hamma kiyimlarining yig‘indisi.

Garnitur- bu ma‘lum vazifani bajarishga mo‘ljallangan va umumiy uslubiy yechim, material va bezaklari orqali birlashgan buyumlarning to‘liq to‘plami. “Garnitur” badiiy tizimi doirasidagi libos modellarini loyihalashda dizayner oldida bir uslubiy yechimga ega bo‘lgan kostyumni tashkil etuvchi bir necha buyumni bir xil yoki barcha modellar uchun umumiy bo‘lgan bir necha xil konkret vazifaga ega bo‘lgan materiallardan ishlab chiqish masalasi turadi. Garniturdagi buyumlar soni turlicha: 2ta, 3ta, 4 ta bo‘lishi mumkin. Masalan, bosh kiyim va palto yoki kostyum; ko‘ylak bilan jaket. Libos-kostyumni mukammalroq tugallash uchun “garnitur” sistemasiga mos keluvchi poyabzal, sumka, perchatkalar tanlash zarur bo‘ladi. “Garnitur” sistemasi unchalik keng bo‘lmasa ham sanoat ishlab chiqarilishda qo‘llaniladi.

“Haute Couture” (farangcha talaffuzda “ot – kutyur” – yuqori darajadagi tikish, yoki yuqori san‘at darajasidagi tikish ma‘nosida) – hozirgi vaqtda “yuqori moda” ma‘nosida ishlatilib, eng yuqori sinf darajasidagi kiyimlarni yaratish tushuniladi. Bunday sinfga yoki turkumga kiruvchi kiyimlar yagona nusxada bajariladi, bularga asosan qo‘l me‘nati ishlatiladi.

“Pret-a-porter” (farangcha talaffuzda “pret-a-porte” – tayyor ko‘ylak industriyasi, tayyor ko‘ylak ishlab chiqarish sanoati ma‘nosida) - kiyim korxona va fabrikalarda tayyorlana boshlanishi natijasida XX asrda paydo bo‘lgan tayyor kiyimlar ishlab chiqaruvchi sanoatiga tegishli bo‘lgan kiyimlar sinfi. Bu turkumga mansub kiyimlar nusxalari soni, sifati va narxlari doirasida yana bir necha sinflarga bo‘linadi.

Uslub – qandaydir vaqt oralig‘ida umumiy vosita va usullar bilan badiiy ifodalanishga aytiladi.

3D printer-bu raqamli 3D modeli yordamida jismoniy ob'ektni qatlamma-qatlam yaratish usulidan foydalanadigan periferik qurilma.

GLOSSARIY

	Akademik kvadrat qalpoq- oliy o'quv yurtlari bitiruvchilarining tantanali bosh kiyimi. Akademik shapka kvadrat shaklida bo'lib, odatda qora rangda bo'ladi, markaziga sariq rangdagi tasma bilan bezatiladi.
	Beysbol qalpoqchasi - bu sport bosh kiyimi, dastlab beysbolchilar tomonidan kiyilgan, keyinchalik barcha uchun uchun urfga kirgan. Old qismida qattiq jisimli ayvonga ega.
	Bomber qalpog'i – odatda quloqlari uzun qishki bosh kiyimning yoshlarbop modeli.
	Balaklav bosh kiyimi- u chang'ichilar va snoubordchilar uchun mashhur bosh kiyimi bo'lgan. Yuzni shamol va changdan himoya qiladi.
	Breton kepkasi -bu bosh kiyim avvallari fransuz dengizchilarining bosh kiyimi hisoblangan. Hozirda esa mazkur bosh kiyim ko'rchilik tomonidan sevib foydalanilmoqda.
	Vualetka- To'rli kichik shlyapa, uni ko'proq aksessuar sifatida qabul qilsak bo'ladi, odatda soch turmagiga yoki shlyapa bosh kiyimiga elastik bant bilan bog'lanadi.
	Do'ppi- yumaloq yoki to'rtburchak shaklga ega o'zbek milliy kostyumining ajralmas qismi bo'lgan. Mazkur bosh kiyimning erkaklar yoki ayollarga xos ko'rinishlari mavjud.

	Gangster shapkasi – fedora bosh kiyimiga o'xshash bo'lib, old tepa qismida 3 ta ich tarafga kirgan qismlari bilan undan ajrarib turadi.
	Jockeyka qalpog'i – bu qattiq jismli, ot chavandozlarning bosh kiyimi. Chavandozlarga yiqilganda bosh qismini himoya qilish vazifasini ham bajaradi.
	Kamilavka — qizil, siyoh rang, yoki qora rangli pravoslav cherkovida ruhoniylari bosh kiyimi. U yuqoriga qarab kengayib borayotgan silindr shaklga ega.
	Kasa- konussimon shaklga ega yapon bosh kiyimi shapka. U qadim zamonlarda uzoq yomg'irli mavsumlarga ega bo'lgan musson iqlimi tufayli Yaponiyada paydo bo'lgan. Kasu somon, bambuk, qamish, o'ralgan. Bunday shapkalarining turli xil turlari va shakllari ko'p.
	Kanot'ye - silindrsimon qattiq shakldagi frantsuz somon shlyapasi. XX asr boshidan beri, bir necha o'n yillar davomida urfdagi bosh kiyim bo'lib kelgan.
	Kapello Romano- (italyancha: saturno; Saturn sayyorasiga o'xshaydi), mazkur bosh kiyimni katolik ruhoniylari kiygan, tepa qismi dumaloq shaklga ega ayvoni tekkis va katta xajmga ega.
	Klosh shlyapasi - bu 1920-yillarda modaga kirgan ayvoni kichik xajmli, qo'ng'iroq gul shaklini eslatuvchi

	<i>bosh kiyim. Bu nom (frantsuzcha cloche -колокольчик) so'zidan kelib chiqqan.</i>
	Konfederatsiya - to'rtburchak shaklga ega Polshaning milliy bosh kiyimi. Ba'zan uni "akademik shapka" deb atashadi.
	Kokoshnik - tepa qismi yoki yumaloq shaklida qadimiy rus bosh kiyimi shuningdek rus an'anaviy kostyumining ramzi hisoblanadi.
	Panama – Katta yoki kichik ayvonli shlyapa; yoz fasli uchun yengil tabiiy matolardan bo'lishi mumkin.
	Sombrero- keng ayvonli, yuqori qismi esa konus shakliga ega bosh kiyim. U Meksika milliy kostyumining bir qismi.
	Salla- (<u>fors.</u> — tugun) <u>musulmon erkaklarning bosh kiyimi.</u> Sidirg'a <u>mato</u> (asosan, <u>doka</u>)dan tayyorlanadi, eni 0,5 metr, uzunligi 1,5—3 metrdan 7 metrgacha o'lchamda bo'ladi. Ayrim manbalarda matoning uzunligi 5 metr bolgani yaxshidir deyilgan.
	Tiara — toj, dastlab tiara Rim Papasining bosh kiyimi bo'lgan.
	Fez bosh kiyimi - Usmoniylar imperiyasining bosh kiyimi, u ko'k yoki qora rangli jun matosidan tikilgan, kumush, oltin yoki qora rangdagi ipak, tasma bilan bezatilgan.
	Floppy shlyapasi- keng ayvonli shapka. Bu fetr matosidan yoz fasli uchun esa tabiiy somondan to'qilgan yoki paxta paxta matosidan bo'ishi mumkin.

Cho'girma (xorazm shevasida: Cho'rma) – Xorazm erkaklarining an'anaviy bosh kiyimi. Yumaloq shakl berib tikiladigan katta mo'yna telpak. To'galak, sherozi va silkma nomli 3 ta turi mavjud.

Avoska-bardoshli iplardan to'qilgan sumka. Paxta yoki sintetik iplardan tayyorlangan bo'lishi mumkin.

Birkin sumkasi- Hermes modalar uyi tomonidan ishlab chiqarilgan dizaynerlik durdonasi 1984 yilda aktrisa Jeyn Birkinga bag'ishlab ishlab chiqarilgan.³²

Boks-to'rtburchak quti shaklini slatuvchi sumka. Boksni yelkada olib yurish uchun uzun tasma qo'shimcha ravishda biriktirilishi mumkin.

Barsetka- teridan tikilgan kichik o'lchamdagi erkaklar sumkasi 90-yillarning boshlarida xitga aylangan.

Diplomat- aslida, bu chamadon, ammo diplomat sayohat sumkalariga qaraganda biznes sumkalariga ancha yaqin. Uning qattiq qovurg'alari va aniq to'rtburchaklar shakli bor va bu chamadonlar asosan charmdan tayyorlangan. Diplomat birinchi marta XX asrning 70-yillarida shu shaklda paydo bo'lgan.

³² <https://lookso.ru/vse-vidy-sumok/#baul>

	Kelli sumkasi- XX asrning 30-yillarida Hermes modalar uyi tomonidan ot egarlarini saqlash va tashish uchun ishlab chiqilgan. 1954 yilda Greys Kelli ushbu sumka bilan "O'g'rini ushlash" filmida paydo bo'lib, modelni ajoyib tarzda mashhur qilgan.
	Klatch- bu hamyon yoki konvert ko'rinishidagi kichkina sumka nomi. U 1920-yillarda Kristian Dior tomonidan yaratilgan.
	Minoder sumkasi – Turli hil marosimlar uchun toshlar yordamida bezatilgan kichkina xajmdagi sumka uning ixtirochisi hashamatli mahsulotlar ishlab chiqaruvchi frantsuz Van Cleef & Arpels kompaniyasi bo'lgan.
	Pompadur sumkasi- kichik xajmli sumka. Pompadur sumkasi oval, to'rtburchaklar yoki noodatiy shaklga ega, fermuar qulfi va qo'lga osib qo'yish uchun zanjirli bo'lishi mumkin.
	Ridikul -bu 1790-yillarda paydo bo'lgan birinchi, eng qadimgi ayollar sumkasi u odatda bezakli naqshlar bilan bezatilgan
	Sakvoyaj- bu sayohat sumkasi. U 19-asr o'rtalarida AQShda paydo bo'lgan. Tarixchilarning ta'kidlashicha, birinchi u gilamdan tikilgan.
	Spidi sumkasi -u Louis Vuitton moda uyining afsonasi, 1959 yilda paydo bo'lgan. Kompaniya dizaynerlari uni Odri Xepbernning iltimosiga binoan yaratganlar.

	<i>Chelak sumka- Lakonik, ichlari keng bu sumka 19-asrda ixtiro qilingan. Aytishlaricha, Lui Vittonga shampanni tashish uchun sumka kerak bo'lgan, natijada yangi, juda original model paydo bo'lgan.</i>
	<i>Hobo sumkasi- bu model g'ayrioddiy o'tmishga ega. XIX asr oxirida Amerikada uysiz muhojirlarni hobo deb atashgan. Kambag'allarning mol-mulki tayoqlarga bog'langan tuvalda saqlangan. U 1936 yilda paydo bo'lgan va Xobo deb nomlangan.</i>
	<i>Shoper-ushbu sumka iqtisodiy toifadagi va, albatta, xarid qilish uchun mo'ljallangan. Shopper XIX asrning 80-yillarida Yaponiyada paydo bo'lgan degan fikr bor. Modelning ichlari keng, qulay kamarlarga ega.³³</i>

³³ Все виды сумок, полный список с названиями и фото (lookso.ru)

BOSH KIYIM VA AKSESSUARDARNI LOYIHALASH FANIDAN MAVZU BO‘YICHA TEST SAVOLLARI

1. Aksessuar termini qanday ma’noni ifodalaydi?

- A. qo‘shimcha qo‘shish
- B. detal
- C. solishtirish
- D. to‘g‘ri javob A va B

2. Bosh kiyim va aksessuarlar jins va yosh xususiyatlariga ko‘ra qanday tasniflanadi.

- A. erkaklar bosh kiyimi, ayollar va bolalar bosh kiyimlari
- B. shifokorlar, quruvchilar, erkaklar bosh kiyimlari
- C. qish va yoz mavsumlari hamda, mavsum oraliqlari (demisezon) uchun;
- D. maktab o‘quvchilari, ayollar va erkaklar bosh kiyim va aksessuarlari

3. Bosh kiyim va aksessuarlar ishlab chiqarishda foydalaniladigan mahsulotlar bo‘yicha qanday klassifikatsiyaga ega?

- A. jun va yarim jun ip, echki juni, tekstura berilgan ip kalava, sun‘iy
- B. paxtadan tayyorlangan ip kalava (greben, kardli), poliamid
- C. tolalardan tekstura berilgan ip kalava;
- D. barcha javoblar to‘g‘ri

4. Bosh kiyim va aksessuarlar foydalanish ko‘rsatkichlari bo‘yicha qanday loyihalanadi?

- A. kundalik, bayramona, sport uslubidagi bosh kiyim va aksessuarlar;
- B. yozgi mavsumda dam olish uchun kiyiladigan bosh kiyim va aksessuarlar,
- C. o‘qituvchilar, kosmonavtlar, shifokorlar bosh kiyim va aksessuarlari
- D. to‘g‘ri javob A va B

5. Zamonaviy bosh kiyim va aksessuarlar shakli bo‘yicha qanday tasniflash kategoriyalariga ega?

- A. klassik, sport hamda “fentezi” uslubidagi bosh kiyimlar va xokazo;
- B. yumshoq, yarim qattiq, qattiq;
- C. sidirg‘a, vorsli
- D. bir qavatli hamda ikki qavatli, baxromali, kaymali;

6. Moda sanoatida bosh kiyim va aksessuarlar texnologik ishlov berish ko‘rsatkichlari bo‘yicha loyihalanadigan qanday usullar mavjud?

- A. klassik, sport hamda “fentezi” uslubidagi bosh kiyimlar va xokazo;

B.yumshoq, yarim qattiq, qattiq;

C.sidirg'a, vorsli

D.bir qavatli hamda ikki qavatli, baxromali, kaymali;

7. 3D printerida bosh kiyim va aksessuarlar qanday ashyolardan foydalangan holda yaratiladi?

A. qog'oz, plastik, mis, gips

B. temir

C. polietilen paket

D. akril bo'yog'i

8.XX asrning 30-yillarida yaratilgan Kelli sumkasi qaysi modalar uyi tomonidan yaratilgan

A.Hermes

B. L.Vuitton

C. Ch. Dior

D. Lacoste

9.Tiara bu qanday bosh kiyim?

A. Yoz faslida kiyish uchun mo'ljallangan bosh kiyim

B. Toj

C. Keng ayvonli bosh kiyimi

D. Ayvonlari kichik bosh kiyim

10. Kapello Romano bosh kiyimining shakli qanday?

A. tepa qismi yumaloq

B. tepaga qarab kengaygan

C. to'rtburchak

D. Uchburchak

O'QUV QO'LLANMADA FOYDALANILGAN LOYIHA ISHLARI MUALLIFLARI

Keltirilgan barcha loyiha ishlari mualliflari K.Behzod nomidagi Milliy rassomlik va dizayn instituti 4-bosqich talabalari. Loyiha ishlari rahbari “Libos dizayni” kafedrası o'qituvchisi Z.S.Umarova.

- *№ 1-loyiha ishi muallifi Iskandarova Mushtariy
- *№ 2-loyiha ishi muallifi Sobirova Asaloy
- *№ 3-loyiha ishi muallifi Shohakimova Madina
- *№ 4-loyiha ishi muallifi Yuldasheva Munira
- *№ 5-loyiha ishi muallifi Sobirova Asaloy
- *№ 6,7-loyiha ishi muallifi Musulmonova Nafisa
- *№ 8-loyiha ishi muallifi Rahmomonjonova Shaxnoza
- *№ 9-loyiha ishi muallifi Fozilova Sarvinoz
- *№ 10-loyiha ishi muallifi Baxramova Aziza
- *№ 11-loyiha ishi muallifi Yuldasheva Munira
- *№ 12-loyiha ishi muallifi Tosheva Aziza
- *№ 13-loyiha ishi muallifi Xaitova Maxfuza
- *№ 14-loyiha ishi muallifi Abzalova Zarnigor
- *№ 15-loyiha ishi muallifi Suvonqulova Shahnoza
- *№ 16-loyiha ishi muallifi Yunusuva Go'zal
- *№ 17-loyiha ishi muallifi Sharapova Asal
- *№ 18-loyiha ishi muallifi Sharapova Asal
- *№ 19-loyiha ishi muallifi Hakimova Surayyo
- *№ 20-loyiha ishi muallifi Sharapova Asal
- *№ 21-loyiha ishi muallifi Salimova Sayyora
- *№ 22,23-loyiha ishi muallifi Abdullayeva Nasiba
- *№ 24-loyiha ishi muallifi Yuldasheva Munira
- *№ 25-loyiha ishi muallifi Fayziyeva Shahlo
- *№ 26-loyiha ishi muallifi Rasulova Shahlo
- *№ 27-loyiha ishi muallifi Dushanova Dilbar

ASOSIY VA QO'SHIMCHA O'QUV ADABIYOTLAR HAMDA AXBOROT MANBAALARI

Asosiy adabiyotlar

1. С. В. Гагарина, С. В. Бокова “Проектирование швейных головных уборов”, учеб. пособие. Ростовна-Дону. Феникс, 2003 г.-369 с.
2. Е. Б. Булатова. “Моделирование и конструирование головных уборов” учеб. пособие. Москва. Издательский центр “Академия” 2007 г.-114 с.
3. Н. Я. Заморская. “Головные уборы.” Москва "Народное творчество" 2002 г.-103 с.

4. Содикова Н. “Ўзбек миллий кийимлари”. Т.: Колорпак, 2006.191б

Qo'shimcha adabiyotlar

5. Ҳасанбаева Г.К, Кримова О.И. “Кийим моделини ишлаш ва конструкциясини тайёрлаш”.-Т.:Ўқитувчи,1990.-17 б.
6. Абдуллаева Фотима Сагдуллаевна. “Модалар дизайни аспектларининг устувор тамойиллари”. Санъатшунослик фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация. Тошкент, 2024 й. .
7. Акилова К.Б. Дизайн в Узбекистане: теория, практика и перспективы развития. //Поиски смысла// Сб.ст. Т.: “Санъат”. 2016, с-251
8. Макс Уличней, Эвелин Стокарт. “Procreate. Учимся создавать шедевры на iPad”. Москва. “Бомбора”. 2020 г.
9. Чурсина В.А. Moda Узбекистана: вчера и сегодня. Т.: San'at. 2020, с-128.
10. Хасанбоева Г.К. “Костюм дизайни”, дарслик. Тошкент. ТТЕСИ босмахонаси, 2013 й.-250б.
11. Черемных А.Н.”Основы художественного оформления женской и детской одежды”. –М.: 1968
12. Бердник Т.О. “Дизайн костюма” Ростов: “Феникс”, 2000 г.
13. Бердник Т.О. “Как стат моделером Ростов: “Феникс»”. 2000 г.
14. Казас В.М. “Меховые головные уборы”. М. 1989 г.
15. Рывтинская Л.Б. И др. “Проектирование головных уборов”. М. Легпромбытиздат. 1987г.
16. Рыжков К. В. “Сто великих изобретений”. - М.: Вече, 2000г.

17. Ноэл Райли. “Элементы дизайна. Развитие дизайна и элементов стиля от Ренессанса до Постмодернизма”. – Москва, ООО “Магма”, 2004 г.
18. “Fashion Sketchbook”, Bina Abling. Firechild Book, New York,
19. Современная энциклопедия Аванта+. Мода и стил. – М.: Аванта+, 2002. – 480 с.
20. “Ателье” журналининг сонлари.

Интернет сайтлари:

1. [www. Ziyonet.uz](http://www.Ziyonet.uz)
2. <https://lex.uz/docs/-3311182>
3. www.fashion.ru
4. www.list.ru
5. <https://ru.wikipedia.org/wiki/>
6. www.pinterest.com
7. <https://dzen.ru/a/ZXDtJ55fqm0HHdv4>
8. Википедия.htm
9. История модного дома Louis Vuitton (spletnik.ru)
<https://www.championat.com/lifestyle/article-5480378-modnye-shapki-vesna-2024-7-trendovyh-golovnyh-uborov-na-vesnu.html>
10. Стиль сафари в одежде: 108 фото, рекомендации (101oblik.ru)
11. <https://lookso.ru/vse-stili-odezhdy/#>
12. <https://allsisters.ru/denim-svoystva-populyarnoy-tkani-i-svoeobrazie-modnogo-stilya>
13. Schiaparelli — история Модного дома Эльзы Скиапарелли | МЦ (mcmag.ru)
14. Schiaparelli Haute Couture Весна/Лето 2022 - модография (fashionotography.com)
15. Все виды сумок, полный список с названиями и фото (lookso.ru)

O'QUV ADABIYOTINING NASHR RUXSATNOMASI

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va
innovatsiyalar vazirligining 20 25 yil "09" Iyul
dagi "258"-sonli buyrug'iga asosan

Z.S.UMAROVA

(muallifning familiyasi, ismi-sharifi)

Dizayn

(ta'lim yo'nalishi (mutaxassisligi))

_____ ning
talabalari (o'quvchilari) uchun tavsiya etilgan

Bosh kiyim aksessuarlarini loyihalash

(o'quv adabiyotining nomi va turi: darslik, o'quv qo'llanma)

_____ ga
O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi
tomonidan litsenziya berilgan nashriyotlarda nashr
etishga ruxsat berildi.

Vazir

K.Sharipov

№ 181967

Z.S.UMAROVA

BOSH KIYIM VA AKSESSUARLARNI LOYIHALASH

O'QUV QO'LLANMA

Muharrir B.D.Sa'dullayev

Bosishga ruxsat etildi 28.08.2025y. Bichimi 60X84 $\frac{1}{16}$.
Bosma tabog'i 14,5. Shartli bosma tabog'i 14,5. Adadi 100 nusxa.
Bahosi kelishilgan narxda.
"Ma'rifat" nashriyoti. Toshkent, Salorbo'yi kochasi, 35A.
O'zbekiston Milliy universiteti bosmaxonasida bosildi.
Toshkent, Talabalar shaharchasi, O'zMU.